

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Asta Marcinkevičiūtė

**VAIKŲ, GYVENANČIŲ VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE, TEISINIO ŠVIETIMO
YPATUMAI**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas –
doc. dr. D. Gerulaitis*

2013

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta *teorinė* vaikų, gyvenančių vaikų globos namuose, teisinio švietimo ypatumų *analizė*.

Tyrimo tikslas – atskleisti vaikų gyvenančių globos namuose teisinio švietimo ypatumus.

Interviu metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – išsiaiškinti vaikų, gyvenančių vaikų globos namuose, teisinio švietimo ypatumus. Atlikta kokybinė *turinio (content) analizė*.

Tyrimo dalyvavo 9 vaikai gyvenantys vaikų globos namuose ir 10 ten dirbančių socialinių pedagogų.

Empirinėje dalyje nagrinėjami socialinių pedagogų taikomi metodai užtikrinantys vaikų teisinį švietimą, vaikų poreikis domėtis savo teisėmis, labiausiai pažeidinėjamos vaiko teisės globos namuose bei pagalbos teikimas vaikams iškilus įvairiems sunkumams, socialinių pedagogų indėlis ruošiant vaikus savarankiškam gyvenimui.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Vaikai, gyvenantys vaikų globos namuose, mažai domisi savo teisėmis, todėl žino tik labai mažą dalį teisių, kurios jiems priklauso, tai laisvalaikio užtikrinimas, saugumo užtikrinimas, galimybė nevaržomai bendrauti bei teisė į mokslą.
2. Pagrindinės problemos, dėl kurių vaikai kreipiasi pagalbos į globos namų darbuotojus, susijusios su gyvenimo sąlygomis, tarpasmeniniais konfliktais su kitais vaikais, fiziniu ir psichologiniu smurtu. Iškilusios problemos sprendžiamos kartu su globos namų bendruomenės nariais, švietimo įstaigų bei kitų socialinių institucijų darbuotojų pagalba.
3. Socialiniai pedagogai vykdo teisinį švietimą vaikų globos namuose organizuodami įvairius prevencinius renginius, individualius ir grupinius pokalbius, įvairią popamokinę veiklą, tačiau vaikai nėra linkę joje aktyviai dalyvauti ir plėsti savo teisinį išprusimą.
4. Socialiniai pedagogai ruošia vaikus sėkmingai integracijai į visuomenę ugdydami jų savarankiškumą, tautiškumą bei pilietiškumą ir mokydami buitinių įgūdžių, tačiau ne visi vaikai noriai priima jiems teikiamą pagalbą ir patarimus.

Esminiai žodžiai: vaikai gyvenantys globos namuose, vaikų teisinis švietimas, socialinio pedagogo vaidmuo.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. VAIKŲ, GYVENANČIŲ GLOBOS NAMUOSE, TEISINIO ŠVIETIMO YPATUMAI TEORINIŲ ATŽVILGIU	8
1.1. Vaiko sąvoka ir jo teisinis statusas	8
1.2. Pagrindinės vaiko teisės ir pareigos.....	10
1.3. Vaiko teisės Lietuvos ir tarptautinės teisės kontekste	13
1.3.1. Tarptautiniai dokumentai vaiko teisių apsaugos srityje	13
1.3.2. Vaiko teisių apsaugos sistema Lietuvoje.....	14
1.4. Visuomenės teisinio švietimo tiekėjai ir priemonės Lietuvoje.....	16
1.4.1. Teisinio švietimo samprata.....	16
1.4.2. Teisinis švietimas bendrojo lavinimo mokyklose	18
1.4.3. Moksleivių teisinio švietimo programa „Street Law“	21
1.5. Vaikų, gyvenančių globos namuose, padėtis Lietuvoje	23
1.5.1. Globos samprata ir teisinis reglamentavimas	23
1.5.2. Globos namų auklėtinių socializacija ir socialinė aplinka.....	26
1.6. Socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos namuose.....	28
2 skyrius. VAIKŲ, GYVENANČIŲ GLOBOS NAMUOSE, TEISINIO ŠVIETIMO YPATUMŲ EMPIRINIS TYRIMAS	35
2.1. Tyrimo metodika	35
2.2. Tyrimo imtis ir etika	37
2.3. Globos namų vaikų ir socialinių pedagogų tyrimo rezultatų analizė	38
2.4. Tyrimo apibendrinimas ir teisinio švietimo modelis.....	54
Išvados	56
Rekomendacijos	58
Literatūra	59
Summary	63
Priedai	64

Ivadas

Temos aktualumas. Vaikai – viena labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, todėl vis didesnis dėmesys skiriamas vaikų padėčiai mūsų šalyje. Vaikų teisių apsaugos klausimai ypač aktualūs šiandieninėje visuomenėje ir reikalauja nuolatinio dėmesio. Didėjant socialinei, materialinei nelygybei, etniniams, kultūriniais skirtumams, ši problema reikšminga šių dienų vaikų teises saugančiai visuomenei. Lietuva 1992 m. sausio 5d. prisijungė prie 1989 m. JT Vaiko teisių konvencijos, tuo įsipareigodama užtikrinti vaiko teises administracinėmis, teisinėmis, edukacinėmis ir kitomis priemonėmis. Vaiko teisių konvencijoje nurodyta, kad kiekvienam vaikui turi būti suteikiamos tokios gyvenimo sąlygos, kurių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam ir socialiniam vystymuisi. Taip pat svarbus žingsnis, suteikiantis vaiko klausimams politinę svarbą, buvo 2003 m. patvirtinta Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija ir jos įgyvendinimo veiksmų planas (Kabašinskaitė, 2007).

Tiek teisėje, tiek politikoje vaiko teisėms skiriamas ypatingas dėmesys. Babachinaitė (1996) teigia, kad vaikui dėl fizinio ir protinio nebrandumo (neveiknumo) reikalinga ypatinga globa ir apsauga, todėl jam turi būti sudarytos išskirtinės sąlygos vystytis. Ši idėja pabrėžiama ir JTO Vaiko teisių konvencijoje (1995, 4 str.), pažymint, kad valstybė turi imtis visų galimų priemonių, užtikrinant vaiko teises.

Siekiant vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, Lietuvoje buvo priimti teisės aktai, reglamentuojantys vaiko teises, jų apsaugą bei įsteigtos institucijos, dalyvaujančios vaiko teisių apsaugos procese (Kairienė, Dzindzaliėnė, 2009). Norint užkirsti kelią vaiko teisių pažeidimams, būtinas visuomenės teisinis švietimas, o tai padaryti lengviausia jau nuo pat mokyklinio amžiaus. Vienas iš vaiko teisių įgyvendinimo aspektų susijęs su galimybe pačiam vaikui aktyviai naudotis savo teisėmis ir jas ginti, todėl teisinis švietimas tampa vaikui šia suteikiančia priemone.

Tačiau iškyla klausimas, ar vaikams, gyvenantiems globos namuose, taip pat yra užtikrinamos ir ginamos visos jiems priklausančios teisės. Vaikai atsidūrę globos įstaigose netenka šeimos šilumos ir rūpesčio, o tokią teisę privalo turėti kiekvienas vaikas. Lietuvos statistika registruoja tūkstančius beglobių vaikų, kurie dėl tam tikrų priežasčių lieka be tėvų priežiūros. Todėl nenuostabu, kad jų aprūpinimo klausimas yra aktualus. Nors per pastaruosius 5 metus (2007-2011) vaikų, kurie neteko tėvų globos, skaičius mažėjo, tačiau tai vis tiek išlieka opi problema, kurią reikia spręsti, pirmiausiai atsižvelgiant į vaikų interesus.

Vaikų, atiduodamų valstybės globai, skaičiaus augimas verčia susimąstyti apie jų tolimesnį likimą. Panašu, kad valstybinė vaikų globos sistema vis dar laikoma vieninteliu problemos sprendimo būdu, neatsižvelgiant į kiekvienos situacijos individualumą (Kvieskienė, 2005). Būtina tobulinti vaiko teisių apsaugos sistemą, kuri visapusiškai užtikrintų vaikų, augančių globos namuose, pilnavertį gyvenimą, teisių įgyvendinimą.

Vargu ar šiandien galėtume rasti nors vieną vaiką, kuris nežinotų, kokios yra jo teisės. Apie tai daug diskutuojama televizijoje, rašoma spaudoje, leidžiami įvairūs lankstinukai, organizuojami renginiai mokyklose, gatvėse pilna reklamų bei iškabų. Keičiasi laikai, keičiasi ir požiūris. Anksčiau vaiko teisėms bei pareigoms nebuvo tiek daug skiriama dėmesio, o dabar apie tai kalbama nuo pat pradinių klasių.

Šio tyrimo metu bus siekiama išsiaiškinti, ar vaikai, gyvenantys globos namuose, taip pat žino ir išmano apie tai, kokios teisės jiems priklauso, ar jos nėra pažeidžiamos ir įgyvendinamos. Taip pat bus siekiama išsiaiškinti, kaip reaguoja ir kiek prisideda vaikų globos namų socialiniai pedagogai, koks jų požiūris ir indėlis, kad tokie vaikai žinotų ir naudotųsi savo teisėmis.

Tyrimo iširtumas. Pastaruoju metu vis didėjant vaikų skaičiui, kurie netenka tėvų globos, svarbu, kad tokie vaikai gautų pakankamai žinių apie tai, kokios teisės jiems priklauso ir kad jos būtų užtikrinamos. Tokie vaikai reikalauja daugiau dėmesio, nes yra lengviau pažeidžiami ir mažiau apsaugoti nuo jų teisių vykdymo neužtikrinimo nei tų vaikų, kurie auga normaliose šeimose. Todėl būtina nuolat domėtis ir tikrinti, ar vaikams, gyvenantiems globos namuose, suteikiamas teisinis švietimas. Ne paslaptis, jog tokie vaikai yra lengviau pažeidžiami, bijo priešintis ir gintis, nes ir taip yra gyvenimo nuskriausti.

Vaiko teises, jų apsaugą ir užtikrinimo vykdymą Lietuvoje jau tyrinėjo G. Sakalauskas (2000), G. Sagatys (2006), G. Babachinaitė (1996), teisinio švietimo poreikį, aktualijas daugiausiai tiria A. Pekauskas (2008; 2010), D. Kabašinskaitė (1995, 2002), B. Kairienė (2007) ir kt. Našlaitystės ir socialinės našlaitystės problemomis domėjosi R. Braslauskienė (1999), G. Kvieskienė ir R. Kairienė (2002), tokie užsienio mokslininkai kaip W. Meezan (1984), M. Morrison Dore ir E. Eisner (1993) ir kt. Tačiau dar nėra tyrinėta, kaip teisinis švietimas organizuojamas būtent vaikų globos namuose.

Probleminiai klausimai – kokią reikšmę sudaro teisinis švietimas vaikų globos namuose ir kaip tai siekia užtikrinti globos namų bendruomenė? Kaip globos namuose vykdomas vaikų teisinis švietimas?

Objektas – vaikų, gyvenančių vaikų globos namuose, teisinio švietimo ypatumai.

Tyrimo tikslas – atskleisti vaikų, gyvenančių globos namuose, teisinio švietimo ypatumus.

Uždaviniai:

1. Taikant teorinę analizę išanalizuoti švietimo ir teisinius dokumentus, užtikrinančius vaikų teisinį švietimą ir socialinio pedagogo vaidmenį vaikų globos namuose.
2. Interviu būdu išsiaiškinti vaikų, gyvenančių globos namuose, turimas žinias apie teisinį švietimą bei domėjimąsi savo teisėmis.
3. Taikant turinio analizę atskleisti socialinių pedagogų vykdomo vaikų teisinio švietimo struktūrą globos namuose.
4. Remiantis teorinės ir empirinės analizės duomenimis, parengti teisinio švietimo modelį.

Tyrimo dalyviai. Tyrimo metu tikslinės atrankos būdu apklausti 9 Šiaurės Lietuvos esančiuose vaikų globos namuose gyvenantys auklėtiniai (12-15 m.) bei 10 ten dirbantys socialiniai pedagogai.

Tyrimo metodologija ir metodai. Tyrimo metodologija grindžiama šiomis teorijomis:

- *Ekologinė sistemų teorija* (Payne, 2005). Objektas – individo ir aplinkos santykis, pabrėžiant jo disfunkcionalumą. Individai yra nuolatiniame santykiyje su aplinka ir turi nuolat prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. Keičiasi tiek aplinka, tiek ir patys individai. Jei individai sugeba sėkmingai vystytis besikeičiančioje aplinkoje ir sulaukia palaikymo iš aplinkos, reiškia, kad vyksta abipusė adaptacija. Socialinės problemos, tokios, kaip skurdas, nelygybė, stigma, sumažina abipusės adaptacijos galimybę.
- *Socialinio išmokimo teorija* (Bandura, 1997; Michel, 1994). Kurios pagrindinis dėmesys skiriamas ne tik aplinkai, kuri daro didelę įtaką, bet ir elgsenai bei asmens psichologinėms savybėms. Teorijos esmė padėti atskleisti nuolatinės aplinkos, individualių savybių, elgesio tarpusavio sąveikas bei svarbą. Tai dėmesys kito individo elgesiui, stebėto elgesio išsaugojimas, jo atgaminimas ir motyvacija elgtis.

Metodai - mokslinės literatūros rinkimas ir analizė; empirinių duomenų gavimas taikant atviro tipo apklausą žodžiu - interviu metodą; gautų rezultatų analizavimas taikant kokybinę turinio (*content*) analizę.

Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (79), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 15 lentelių, 1 paveikslas. Prieduose pateikiami interviu protokolai, pirminė tyrimo duomenų kategorizacija. Darbo apimtis – 64.

Pagrindinės darbe naudojamos sąvokos

Globojamas vaikas - tai vaikas, kuriam nustatyta globa (*LR Vaiko globos įstatymas, 1998*).

Vaikas – vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip (LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996)

Socialinis pedagogas – tai tarpininkas tarp į keblią padėtį patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, jis turi aiškinti savo globotinio teises ir pareigas šeimoje ir visuomenėje, ginti jo teises, padėti jam augti ir tobulėti profesionaliai bei socialiai (Vaitkevičius, 1995).

Socializacija – visuomeniškai vertingos asmenybės formavimas kryptingu ugdymu ir aplinkos veiksniais, tai visas bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo, asmenybės formavimo procesas rengiant individą savarankiškam gyvenimui visuomenėje (Jovaiša, 2007).

Teisinis švietimas – procesas, kai asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių, kad jie galėtų tinkamai naudotis savo teisėmis teisinėje sistemoje, jas ginti ir atlikti pareigas (Visuomenės teisinio švietimo programa, 2004).

Vaiko globa – tai likusio be tėvų globos vaiko patikėjimas fiziniam ar juridiniam asmeniui (šeimyna ar globos institucija), jo priežiūra, auklėjimas, asmeninių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas (*LR Vaiko globos įstatymas, 1998*).

1 skyrius. VAIKŲ, GYVENANČIŲ GLOBOS NAMUOSE, TEISINIO ŠVIETIMO YPATUMAI TEORINIŲ ATŽVILGIU

1.1. Vaiko sąvoka ir jo teisinis statusas

Vaiko sąvoka apibūdinama labai įvairiai, yra skirtingų formuluočių, tačiau jos visos reiškia tą patį.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnyje teigiama: „Šioje Konvencijoje vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau“.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad „vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip“.

Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymo 2 straipsnis taip pat patvirtina, kad „vaikas – kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažįstama anksčiau“.

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse asmenys iki 18-os metų vadinami nepilnamečiais, tačiau jie skirstomi į dvi grupes: iki 15 metų (neturintys veiksnumo) ir nuo 15 iki 18 metų (turintys dalinį veiksnumą). Tačiau pagal įstatymus, jei vaikas sudaro santuoką iki 18-os metų, jis jau nebelaikomas vaiku.

Daugelyje Lietuvos Respublikos teisės aktų asmenys iki 18 metų vadinami įvairiai:

- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 11 straipsnyje asmenys nuo 14 iki 18 metų vadinami nepilnamečiais, o asmenys iki 14 metų – mažamečiais.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vaikai iki 6 metų – ikimokyklinio amžiaus, nuo 6 iki 8 metų – mokyklinio amžiaus.
- Lietuvos Respublikos sutarties įstatyme asmenys iki 18 metų taip pat vadinami nepilnamečiais ir išskiriamos kelios tokių asmenų grupės – iki 14 metų, nuo 14 iki 16 metų ir nuo 16 iki 18 metų.

Kaip matome yra labai daug vaiko sąvokos apibrėžimų, tačiau taip pat svarbu išsiaiškinti, nuo kurio žmogaus vystymosi momento įstatymai gina gyvybę ir baudžia už jos sunaikinimą, t.y. koks žmogaus vystymosi momentas laikomas pradžia.

Gyvybės pradžia įvairių teorijų šalininkai (Jovaišas, 1997; Karaulovas, 1999; Marekas, 2005) laiko pirmuosius kūdikio judesius (jie fiksuojami jau 14 nėštumo savaitę), smegenų impulsų atsiradimą (6 savaitę), pirmąjį širdies dūžį, pirmąjį įkvėpimą (10 savaitę), vaiko atskyrimą nuo

moters kūno, savarankiško kvėpavimo pradžia, virkštelės nukirpimą ir pan. Taigi galima daryti išvadą, kad teoriniu lygmeniu visuotinio nutarimo dėl to, ką laikyti gyvybės pradžia, kartu ir žemutine vaiko teisių riba, nėra. Tačiau pozityviojoje teisėje žemutinė vaiko amžiaus riba, nuo kurios atsiranda vaiko kaip fizinio asmens teisinis subjektiškumas, siejama su vaiko gimimo momentu.

Sagatys (2006) teigia, kad specifinė vaiko padėtis visuomenėje lemia būtinybę aiškiai nustatyti jo teisių turinį ir sukurti teises vaiko teisių įgyvendinimo prielaidas. Vaiko teisinis statusas ribojamas jo amžiaus (iki 18 metų), išskyrus įstatymų numatytus atvejus (emancipaciją, nepilnamečio santuoką). Dėl to dažnai kyla klausimas, ar gali vaikas, įgijęs teisinį subjektiškumą (juridinė prielaida įgyti teises ir pareigas – būdingas ir juridiniams, ir fiziniams asmenims), bet nesulaukęs 18 metų, būti visavertis teisės subjektas.

Yra daugybė skirtingų nuomonių dėl to, kad vaikai turi savo teises. Dauguma neigia faktą, kad vaikas gali turėti savarankiškas teises ir prieštarauja tam teigdami, kad kiekvienas vaikas tokiu atveju tampa potencialiu savo tėvų, brolių ir seserų konkurentu varžytinėse dėl teisių. Panaikindama žmoniškąjį žmonių santykių faktorių, vaiko teisių autonomija kuria visuomenę, kuriai trūksta darnumo ir bendrų tikslų.

Nors mokslinėje literatūroje tebeverda diskusijos dėl vaiko teisinio subjektiškumo, jo teisinės prigimties, apimties ir naudos pačiam vaikui, akivaizdu, kad šiandien tiek tarptautinėje, tiek nacionalinėje teisėje lieka vis mažiau sričių, kur vaiko teisių savarankiškumas būtų ribojamas ar kvestionuojamas.

Lietuvai ratifikavus Vaiko teisių konvenciją iš esmės pakito vaiko kaip teisės subjekto teisinis statusas, tačiau šis aktas sunkiai skynėsi kelią, nes susiklostę šeimos papročiai ir tradicijos nepakeitė nuostatos, kad vaikas negali ir neturi turėti daugiau teisių nei tėvai.

Tačiau pirmas svarbus žingsnis ginant vaiką kaip savarankišką teisės subjektą buvo priėmus Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą (1996). Šiame įstatyme įtvirtintos pagrindinės vaiko teisės ir laisvės, kurios turėjo būti saugomos visomis civilinių teisių gynimo priemonėmis.

Vaiko teisės Lietuvos teisės sistemoje tapo svarbia žmogaus teisių instituto dalimi. Kartu pabrėžtina, jog visuomenės interesai, susiję su vaikais, virsta pareiga išskirti vaiko teises iš kitų grupių teisių.

Babachinaitė (1999) žmogaus teisių ir vaiko teisių santykį apibūdina trimis aspektais:

1. Vaikas, kaip ir kiekvienas žmogus, turi visas žmogaus (piliečio) teises ir laisves, kuriomis sugeba naudotis;

2. Atsižvelgiant į protinį ir fizinį nesubrendimą, vaikui būtina ypatinga apsauga bei priežiūra, teisinė apsauga ir iki gimimo, ir po jo;

3. Atsižvelgiant į tai, kad vaikas dėl savo asmenybės ypatumų (t.y. fizinio ir socialinio nesubrendimo) nesugeba savo teisėmis pasinaudoti bei apginti savo interesus, visuomenėje turi būti socialiniai institutai, garantuojantys efektyvų vaiko teisių gynimą ir atliekantys vaiko teisių įgyvendinimo garantijų vaidmenį.

Taigi vaikai turi visas bendrąsias žmogaus teises, laisves, kurios, atsižvelgiant į jo interesus nulemtus fizinio, emocinio, protinio nesubrendimo, gali būti praplėstos arba apribotos. Tai suponuoja vaiko – privilegijuoto subjekto – padėtį, todėl vaikai gali turėti tokių teisių, kurios nebūdingos suaugusiems (pvz.: būti apsaugotam nuo prievartos ir nepriežiūros, būti aprūpintam, teisę žaisti, išsaugoti savo identiškumą, sveikai vystytis ir pan.).

1.2. Pagrindinės vaiko teisės ir pareigos

Vaikai teisiniu, socialiniu požiūriu yra asmenybės, turinčios savo poreikius, orumą, norus, privatumą, individualumą, taip pat ir savo įstatymiškai ginamas teises bei laisves.

Tikriausiai tik nedaugelis susimąsto, ar pakankamai žino apie savo vaikų teises ir pareigas, kodėl jie yra išskirtinė visuomenės grupė ir turi specifines teises? Problema ta, kad ne tik patys vaikai, bet ir jų tėvai neturi pakankamai žinių apie vaiko teises, nežino būdų, kaip šias principines vertybes apginti, išsaugoti, kaip elgtis konkrečiose situacijose. Norint apginti teisėtus vaiko interesus, visų pirma reikia žinoti, kas mūsų visuomenėje gali ir turi būti ginama, tai yra, koks yra saugomų vaiko teisių turinys. Kiekvienam vaikui šeimoje turėtų būti užtikrinamos ir garantuojamos šios teisės, kurios nurodytos LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996):

Vaiko teisė gyventi ir augti - vaiko teisė į gyvybę pirmiausia reglamentuota teisiškai, ją saugo moralės, religijų ir kitos socialinės normos. Su vaiko teisės į gyvybę užtikrinimu susijęs aborto padarymo galimybės klausimas. Svarbi sritis, susijusi su vaiko teisės į gyvybę užtikrinimu, yra savižudybių prevencija.

Vaiko teisė būti sveikam - vaiko aplinkoje turėtų būti visos priemonės, kurios sudarytų saugią ir sveiką aplinką. Taip pat vaikas visada turėtų sulaukti kvalifikuotos medicinos pagalvos ir turėtų būti vykdoma vaikų ligų profilaktika. Maistas vaikams gaminamas tik iš tinkamų produktų, turi būti ugdomas sveikas gyvenimo būdas.

Vaiko teisė į individualybę ir jos išsaugojimą - Vaiko teisė į vardą ir pavardę, į šeimos ryšius reglamentuoja *LR Santuokos ir šeimos kodeksas*, teisė į tautybę – *LR Etninės kultūros*

valstybinės globos pagrindų įstatymas, LR Tautinių mažumų įstatymas, teisę į pilietybę – LR Pilietybės įstatymas.

Vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę - ši teisė garantuojama visiems vaikams, neatsižvelgiant į jų amžių. Nė vienas vaikas neturi patirti savavališko kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą, būsto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį arba neteisėto kėsینimosi į jo garbę ir reputaciją. Draudžiama vaiką kankinti, žaloti, žeminti jo garbę ir orumą, žiauriai su juo elgtis.

Vaiko teisė į gyvenimo sąlygas – vaiko teisės teigia, kad sąlygos būtinos vaiko fiziniam, protiniam, doroviniam, dvasiniam vystymuisi. Tai užtikrina tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai, savivaldos institucijos.

Vaiko turtinės teisės - vaikas turi teisę į nuosavybę, kurią saugo ir gina Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kiti įstatymai. Vaiko turtines teises, jų įgijimą ir įgyvendinimą reglamentuoja Civilinis, Santuokos ir šeimos kodeksai, kiti įstatymai bei teisės aktai. Vaikas, atsižvelgiant į jo veiksnumą, turi teisę pats arba per savo teisėtus atstovus sudarinėti sandorius, turėti indėlių kredito įstaigose ir disponuoti uždarbiu ar stipendija, įgyvendinti kitas turtines teises, kurias nustato atitinkami įstatymai bei teisės aktai. Vaikui nuosavybės teise priklausančiu turtu tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai gali disponuoti tik turėdami vaiko teisių apsaugos institucijos išvadą, kad tokie sandoriai neprieštarauja vaiko interesams. Dalijant turtą, kuris yra bendroji jungtinė situoktinių (tėvų) nuosavybė, visais atvejais turi būti atsižvelgta į vaikų turtinius interesus.

Vaiko teisė į gyvenamąjį būstą - vaiko teisę į gyvenamąjį būstą nustato, saugo ir gina Vaiko teisių apsaugos pagrindų ir kiti įstatymai bei teisės aktai. Našlaitis (vaikas, kurio tėvai mirę) ar likęs be tėvų globos bei rūpybos vaikas, atiduotas į vaikų globos įstaigą, giminaičių, kitų asmenų priežiūrai, nepaisant to, ar jam buvo įsteigta globa (rūpyba), išsaugo teisę į gyvenamąjį būstą, kuriame jis gyveno anksčiau, arba jam įstatymų nustatyta tvarka suteikiamas kitas ne blogesnis būstas. Našlaitis ar likęs be tėvų globos ir rūpybos vaikas, neturintis gyvenamojo būsto, juo aprūpinamas įstatymų nustatyta tvarka. Našlaitis ar likęs be tėvų globos ir rūpybos vaikas negali būti išskeldintas iš savo gyvenamojo būsto nesuteikus jam kito ne blogesnio būsto. Įkeičiant, parduodant arba dovanojant būstą, kuriame gyvena vaikas, būtina vaiko teisių apsaugos institucijos išvada, kad tokie sandoriai neprieštarauja vaiko interesams.

Vaiko socialinės teisės - vaikas turi teisę į mokslą, teisę įgyti specialybę, pasirinkti darbą, taip pat minties, sąžinės, religijos, žodžio laisvę, teisę naudotis įvairia humanitarine informacija ir ją platinti, dalyvauti visuomenės gyvenime, taikiuose susirinkimuose ir organizacijose, teisę laisvai reikšti savo pažiūras. Vaikas turi autoriaus teises į savo kūrinį, išradimą ar atradimą.

Vaiko teisė į valstybės paramą ir išlaikymą - kiekvienam vaikui, negaunančiam pakankamo išlaikymo iš tėvų ar teisėtų jo atstovų, teikiama valstybės parama. Jos dydį, teikimo tvarką ir sąlygas nustato įstatymai bei kiti teisės aktai. Našlaitį ar likusį be tėvų globos ir rūpybos vaiką įstatymų nustatyta tvarka išlaiko valstybė. Kiekvienam tokiam vaikui, neatsižvelgiant į globos formą (valstybinę, privačią, visuomeninę, šeimyninę, asmeninę), valstybės ir vietos savivaldos institucijos turi užtikrinti vienodas materialines sąlygas.

Vaiko teisė į poilsį ir laisvalaikį - vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, atitinkantį jo amžių, sveikatą bei poreikius, teisę dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius. Turi būti užtikrinta vaiko galimybė žaisti ir sudarytos tam sąlygos. Valstybė ir vietos savivaldos institucijos steigia ir remia vaikų sporto, kūrybos, laisvalaikio ir sveikatingumo klubus, stovyklas, šeimos poilsio namus, sanatorijas, sudaro sąlygas vaikams naudotis socialinio draudimo teikiamomis lengvatomis.

Vaiko teisė dalyvauti vaikų apsaugos programose - vaikas turi teisę pats ar per savo teisėtus atstovus prisidėti prie vaiko teisių apsaugos programų rengimo ir įgyvendinimo.

Vaiko pareigos ir jo atsakomybės ugdymas – remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, 3.161str., 3.162 str., Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 48 str., pareigų įgyvendinimas garantuoja kitų žmonių teises. Kiekviena teisė suponuoja pareigą:

1. Vaikas yra visuomenės narys ir, naudodamasis savo teisėmis, turi laikytis nustatytų elgesio normų, Lietuvos Respublikos Konstitucijos, kitų įstatymų bei teisės aktų, gerbti kitų žmonių teises.

2. Vaikas privalo :

- Gerbti savo tėvus, kitus šeimos narius, globoti juos senatvėje, ligos ar kitos negalios atvejais, padėti kitiems paramos reikalingiems šeimos nariams;
- Gerbti pedagogus, kitus suaugusiuosius ir vaikus, nepažeisti jų teisių ir teisėtų interesų;
- Laikytis priimtų elgesio normų mokymo, auklėjimo įstaigose, viešose vietose, darbe, buityje;
- Gerbti ir tausoti kultūros ir istorijos vertybes, gamtą, visuomenės ir privačią nuosavybę.

3. Vaikas turi būti ugdomas atlikti pareigas ir pats atsakyti už savo poelgius šeimoje, mokymo bei auklėjimo įstaigose, darbe, socialinėje aplinkoje.

Kerulienė (2008) teises vaiko teises skirsti į 4 grupes: 1) egzistencijos – vaiko teisė gyventi ir turėti viską, kas reikalinga jo egzistavimui; 2) vystymosi – ko reikia visapusiškam vaiko

tobulėjimui; 3) apsaugos – vaikai turi būti apsaugoti nuo visų prievartos, išnaudojimo ir grubaus elgesio formų; 4) dalyvavimo – leidžia vaikams dalyvauti bendruomenės ar valstybės veikloje.

Visiems gerai žinoma, kad vaikui reikia duoti visa, kas geriausia, o imantis bet kokių jį liečiančių veiksmų, svarbiausiai įvertinti ir atsižvelgti į vaiko interesus. Todėl būtina išmokti gerbti vaiką kaip besiformuojančią, savo poreikius turinčią asmenybę, kuri ikimokykliniame amžiuje nežino visų savo teisių, tačiau sulaukusi pilnametystės tikrai neužmirš, o gal net ir nevisai maloniai primins vaikystėje padarytus „vaikiškų“ teisių pažeidimus. Kad taip neatsitiktų – būtina gerbti visų vaikų teises, rodant pavyzdžius savo darbais, mokant juos sąmoningai laikytis visuomeniškų pareigų.

1.3. Vaiko teisės Lietuvos ir tarptautinės teisės kontekste

1.3.1. Tarptautiniai dokumentai vaiko teisių apsaugos srityje

Vaikai dėl amžiaus ypatumų, specifinės padėties šeimoje ir visuomenėje yra viena labiausiai pažeidžiamų socialinių grupių, jie ypač jautriai reaguoja į patiriamus pokyčius aplinkoje, todėl vaiko interesų apsaugai turi būti skiriamas išskirtinis dėmesys.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija - tarptautinis dokumentas, priimtas 1948 m. gruodžio 10 d. Paryžiuje, JTO Generalinėje Asamblėjoje. Deklaracija kviečia valstybes laikytis žmogaus teisių ir laisvių (teisės į gyvenimą, laisvę, asmens neliečiamybę), pilietinių ir politinių teisių ir laisvių (santuokos, prieglobsčio teisės, įsitikinimų laisvės, taikių susirinkimų ir asociacijų laisvės), socialinių ir ekonominių teisių (teisės į darbą ir vienodą atlyginimą už vienodą darbą, teisės į poilsį ir socialinį aprūpinimą, teisės sudaryti profsąjungas). Nors Deklaracija yra rekomendacinio pobūdžio, jos poveikis didelis: deklaracijos principai yra įtvirtinti tiek valstybių vidaus teisės aktuose, tiek privalomojo pobūdžio tarptautiniuose aktuose.

Vaiko teisių deklaracija - vaiko teisių deklaracija priimta Jungtinių Tautų (United Nations) 1959 metais. Šiuo dokumentu deklaruojamos vaiko teisės į laimingą vaikystę, normalias gyvenimo ir raidos sąlygas, į išskirtinį rūpestį ir globą. Taip pat skatinama pripažinti vaiko, kaip visavertės žmonijos dalies, teises.

Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas - priimtas 1966 m. gruodžio 19 d. Valstybės, priėmusios šį paktą, įsipareigoja vykdyti kultūrines, socialines, ekonomines žmonių teises savo žmonių, visuomenės atžvilgiu (tarp jų ir vaikų).

JT Vaiko teisių konvencija - tai svarbiausias vaiko teisių dokumentas, įvardijęs ir įtvirtinęs vaiko dalyvavimo teisę, įpareigojančią žmones išklaudyti ir gerbti vaiko nuomonę, paisyti jos

priimant vaikui svarbius sprendimus; kurti pasaulį vaikams bendradarbiaujant su vaikais. JT (United Nations) 1989 m lapkričio 20 d. priėmė dokumentą, kurį vėliau ratifikavo ir daugelis šalių, tarp jų ir Lietuva. Pastaroji 1992 m. sausio 8d. prisijungė prie JT Vaiko teisių konvencijos, o 1995 m. liepos 3 d. LR seimas ją ratifikavo. JT Vaiko teisių konvencija, be vaiko teisės į išskirtinę globą ir pagalbą, kiekvienam planetos vaikui pripažįsta bendražmogiškąjį statusą ir visas prigimtines žmogaus teises, kurias vaikas pajėgia suvokti ir naudotis.

1.3.2. Vaiko teisių apsaugos sistema Lietuvoje

Lietuvoje vaiko teisių apsaugą užtikrina valstybė ir jos institucijos, vietos savivaldos institucijos, nevyriausybinės organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga.

Šalaševičiūtės (2012) pateikiama vaiko teisių ir interesų gynimo kvalifikacija atsispindi 1 lentelėje.

1 lentelė

Vaiko teisių apsaugos sistema Lietuvoje pagal R. Šalaševičiūtę, 2012

Lietuvos Respublikos seimas					
Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga					
Vykdomosios valdžios institucijos					
<i>Vyriausybė</i>	<i>Ministerijos ir joms pavaldžios įstaigos</i>		<i>Socialinės apsaugos ir darbo ministerija</i>		
Įstaigos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos					
<i>Valstybės vaiko teisių ir įvaikinimo tarnyba</i>	<i>Socialinių paslaugų priežiūros departamentas</i>	<i>Švietimo ir mokslo ministerija</i>	<i>Sveikatos apsaugos ministerija</i>		
Įstaigos prie Sveikatos apsaugos ministerijos					
<i>Valstybinė medicininio audito inspekcija</i>	<i>Valstybinė visuomenės sveikatos priežiūros tarnyba</i>	<i>Teisingumo ministerija</i>			
Įstaigos prie Teisingumo ministerijos					
<i>Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos</i>			<i>Vidaus reikalų ministerija</i>		
Įstaigos prie ministerijos					
<i>Migracijos departamentas</i>	<i>Policijos departamentas</i>	<i>Savivaldybių institucijos, susijusios su vaiko teisių apsauga</i>	<i>Vaiko teisių apsaugos skyriai</i>	<i>Švietimo skyriai</i>	<i>Socialiniai darbuotojai</i>

Šios institucijos atsakingos už įstatymų, nutarimų, susijusių su vaiko teisių ir jo interesų apsauga rengimu ir įgyvendinimu; informuoja ir įgyvendina valstybės vaiko teisių apsaugos politiką, tvirtina programas, priima įstatymus įgyvendinančius teisės aktus; organizuoja ir koordinuoja

šeimoms ir jaunimo, socialinės paramos politikos įgyvendinimą; dalyvauja vaiko teisių ir teisėtų interesų atstovavimo teismuose sistemos įgyvendinime; vertina, prižiūri ir kontroliuoja socialinių paslaugų įstaigų veiklos kokybę, teikia metodinę pagalbą dėl socialinės globos normų taikymo bei bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybės kontrolę; užtikrina garantuojamos teisinės pagalbos teikimą, įgyvendinimą; organizuoja teisės aktų nustatyta tvarka likusių be tėvų globos vaikų teisių ir interesų apsaugą bei kitus uždavinius.

Pagrindiniai nacionaliniai teisės aktai vaiko teisių apsaugos srityje:

LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). *Šio įstatymo paskirtis – gerinti vaikų teisinę apsaugą šalyje, nustatant suderintus su Lietuvos Respublikos Konstitucija ir tarptautinės teisės normomis bei principais vaiko teisių ir laisvių gynimo pagrindus.*

LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas (pirminis variantas 2000 m. gegužės 25 d., nauja redakcija – 2007). *Šis įstatymas nustato Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos teisinius pagrindus ir įgaliojimus, taip pat Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos statusą ir organizacinę struktūrą.*

LR Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. IX-1569 „Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“. *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija yra visapusiškos vaiko apsaugos, jo gerovės, kaip vienos iš valstybės atsakomybės funkcijų, įgyvendinimo pradinis žingsnis.*

LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas (2002). *Šis Įstatymas nustato viešosios informacijos, kuri daro neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, kriterijus, jos skelbimo ir platinimo tvarką, taip pat šios informacijos rengėjų, platintojų ir jų savininkų, žurnalistų bei jų veiklą reglamentuojančių institucijų teises, pareigas ir atsakomybę.*

LR Socialinių paslaugų įstatymas (2006). *Šis įstatymas apibrėžia socialinių paslaugų sampratą, tikslus ir rūšis, reglamentuoja socialinių paslaugų valdymą, skyrimą ir teikimą, socialinės globos įstaigų licencijavimą, finansavimą, mokėjimą už socialines paslaugas bei ginčų, susijusių su socialinėmis paslaugomis, nagrinėjimą*

Nevyriausybės organizacijos:

Labdaros ir paramos fondas „Visos Lietuvos vaikai“. Padėti našlaičiams, vaikams, likusiems be tėvų globos, socialiai remtinoms šeimoms, vienišiams seneliams, benamiams ir savo kompetencijos ribose ginti jų teises.

Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“. Buria šeimas, kuriose yra įvairaus amžiaus sutrikusio intelekto vaikų, organizuoja vaikams įvairius renginius, rūpinasi labdara.

Labdaros ir paramos fondas „Vaiko tėviškės namai“. Rūpinasi našlaičių globa, jų katalikišku auklėjimu ir kuria natūralios šeimos modeliu paremtą našlaičių globos ir ugdymo sistemą.

Lietuvos vaikų teisių gynimo organizacija „Gelbėkit vaikus“. Daro įtaką vaikų klausimus sprendžiančioms valstybės ir tarptautinėms institucijoms, šviečia visuomenę vaiko teisių klausimais, skatina vaikus dalyvauti visuomenės gyvenime, daro įtaką žiniasklaidai, stiprina nevyriausybinių organizacijų koaliciją, jų tarpusavio bendradarbiavimą bei stengiasi į veiklą įtraukti kuo daugiau verslo, meno ir sporto atstovų.

JT Vaikų fondo Lietuvos nacionalinis komitetas (UNICEF). Remia švietimo programas, kurios padeda vaikams nuo ikimokyklinio iki paauglystės amžiaus; teikia maisto, vandens, sanitarijos ir sveikatos priežiūrą jauniems į humanitarinę krizę patekusiems žmonėms; ŽIV/AIDS yra viena prioritetinių UNICEF veiklos plano apsaugoti pasaulio vaikus sričių; remia valstybiniu mastu vykstančias imunizacijos kampanijas bei geresnę vakcinų paskirstymą; kreipia dėmesį į teisingą maitinimą ir vaikams, ir motinoms.

Lietuvos Carito federacija. Teikia psichosocialinę pagalbą šeimoms, esančioms socialinėje atskirtyje; dirbant su vaiku ir jo šeima siekiama sustiprinti šeimą ir išsaugoti vaiką jo natūralioje aplinkoje.

Apibendrinus galima teigti, kad Lietuvoje vaiko teisių apsaugos sistema sparčiai tobulėja užkirsdama kelią vaiko teisių pažeidimams. Tuo rūpinasi ne tik specialiosios institucijos, bet ir švietimo įstaigos, suteikdamos žinių tėvams, jų vaikams, pedagogams ir kitiems darbuotojams, dirbantiems su vaikais. Vis didesnis dėmesys skiriamas vaikų teisių vykdymo užtikrinimui, kad pirmiausia būtų atsižvelgta į vaiko interesus.

1.4. Visuomenės teisinio švietimo tiekėjai ir priemonės Lietuvoje

1.4.1. Teisinio švietimo samprata

Jurevičiūtė (2010) teigia, kad gyvenant pilnavertį gyvenimą, būtina mokėti naudotis savo teisėmis bei prisiminti pareigą. Tačiau ne kiekvienas žino, kaip tai padaryti ar kaip prisitaikyti prie sparčios visuomenės kaitos bei teisiškai reglamentuojamos jų normų kaitos, informacijos srautų bei kintančių vertybių, nepažeidžiant teisės reikalavimų.

Teisinis švietimas prasideda šeimoje, vėliau vaikų darželyje, mokykloje. Vaikų teisinis švietimas ypač svarbus siekiant užtikrinti, kad vaikai prisitaikytų prie nuolat kintančių ir naujų socialinių normų, gebėtų jomis naudotis gindami savo teises ir laisves.

Tačiau norint užtikrinti vaiko teises, jų sėkmingą vykdymą, didžiausias dėmesys turi būti skirtas visuomenės švietimui. Pirmiausia pati visuomenė turi suvokti, kad vaikas negali pats savimi pasirūpinti, atsakyti už savo veiksmus, todėl būtina užtikrinti visų gyventojų teisinį švietimą.

Pastebėta, kad gyventojams trūksta bendrųjų teisinių žinių, žinių apie teisinę sistemą, jos veikimo principus, bet ne konkrečių žinių, kurių paprastai turi teisės specialistai. Gyventojai nesidomi savo teisėmis, nesuvokia galintis naudotis savo teisėmis ir laisvėmis tiek, kiek jos nepažeidžia kitų asmenų teisių ir laisvių (Visuomenės teisinio švietimo programa, 2004).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2003) švietimas apibūdinamas kaip „veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus“. Įstatyme taip pat pažymima, jog švietimas yra viena iš ateities kūrimo būdų, grindžiamas žmogaus pasirinkimo laisvės, demokratiniiais santykiais, humanizmu bei šalies kultūros tradicijomis.

Teisinis švietimas – tai procesas, per kurį asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas. Visuomenės teisinis švietimas yra svarbus siekiant užtikrinti, kad visuomenė prisitaikytų prie nuolat kintančių arba naujų socialinių normų ir gebėtų jomis naudotis savo teisėms ir laisvėms ginti. Visuomenės teisinis švietimas susideda iš visuomenės teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo (Visuomenės teisinio švietimo programa, 2004).

Sakalauskas (2000) akcentuoja, kad teišniš švietimas viena iš svarbiausių priemonių visuomenės informavimui, įgalinančių ugdyti teisiškai išprususius bei dorus piliečius. Taip pat pabrėžia, kad ši veikla pirmiausia turi būti orientuota į jaunąją kartą,

Vienas svarbiausių dokumentų, kuris užtikrina kiekvieno asmens teisę žinoti apie savo teises ir laisves, kaip jomis naudotis įvairiose gyvenimo situacijose – „Visuomenės teisinio švietimo programa“ (2004). Rezultatams pasiekti keliami tokie uždaviniai:

1. Sukurti teisinio švietimo sistemą;
2. Rūpintis visuomenės teisiniu ugdymu;
3. Užtikrinti visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą;

Programoje taip pat nurodoma, kad būtina aprūpinti kuo daugiau mokinių teisinio ugdymo priemonėmis, parengti ir išmokyti pedagogus jomis naudotis ugdymo procese. Šis uždavinys taip pat padeda įgyvendinti mokinių teisinį ugdymą.

Lietuvos visuomenės švietimo programoje nurodomos esamos teisinio švietimo situacijos silpnosios ir stipriosios pusės pateikiamos 2 lentelėje.

Visuomenės teisinio švietimo programos situacija

STIPRIOSIOS PUSĖS	SILPNOSIOS PUSĖS
Įvairių institucijų arba organizacijų iniciatyva vykdytos tam tikros visuomenės teisinio švietimo priemonės	Lietuvoje nėra nuoseklaus teisinio švietimo proceso
Vykdyt kai kurias visuomenės teisinio švietimo priemones, pagerėjo teisinės informacijos prieinamumas visuomenei	Nėra aiškios institucinės teisinio švietimo sistemos
Pagal pasaulyje populiarią „Street Law“ metodiką parengtas ir išleistas vadovėlis moksleiviams „Teisė kiekvienam“	LR valstybės biudžetas neskiria tikslinių lėšų teisiniam švietimui vykdyti
Patvirtinta Bendroji pilietinio ugdymo programa sudaro galimybes bendrojo lavinimo mokykloms teisinių žinių kursą dėstyti kaip pilietiškumo pagrindų dalį arba mokyklos nuožiūra kaip atskirą dalyką, naudojantis parengtu ir išleistu vadovėliu, kitomis pilietiškumui ugdyti skirtomis metodinėmis ir mokymo priemonėmis.	Neatliktas išsamus ir profesionalus teisinių žinių poreikių tyrimas
	Nesisteminis teisinis mokymas bendrojo lavinimo mokyklose, mokiniams stinga teisiniam ugdymui reikalingų mokymo priemonių, pedagogams – gebėjimo dirbti su teisiniu ugdymo vadovėliais
Įvairiuose Lietuvos miestuose pradėtos kurti teisinės informacijos prieigos vietos, kuriose nemokamai galima naudotis teisine literatūra, internete pasiekiamą teisinę informaciją, pateikti rūpimą klausimą elektroniniu paštu ir periodiškai susitikti su teisinių profesijų atstovais.	Į teisinį švietimą neįtraukiamos savivaldybių institucijos
	Neįvertintas nevyriausybinė organizacijų, viešųjų įstaigų, aukštųjų mokyklų ir kitų ne valdžios institucijų vaidmuo ir pasirengimas dalyvauti teisinio švietimo veikloje
	Neatliekama nuolatinė situacijos stebėseną

Šios programos vykdytojai ir užtikrintojai yra Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Teisingumo ir Kultūros ministerijos. Programos tikslas – užtikrinti visuomenės teisinio švietimo sistemas, sudarančios galimybes gyventojams įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, kad jie tinkamai naudotųsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, jas gintų ir atliktų pareigas, plėtrą.

Apibendrinant galiam teigti, kad teisinis švietimas yra skirtas tiek įvairaus amžiaus vaikams, tiek suaugusiesiems, kurie nėra įgiję atitinkamų kompetencijų šioje srityje. Todėl svarbiausia, kad kiekvienas visuomenės narys įgytų teisinių žinių ir gebėtų naudotis savo teisėmis.

1.4.2. Teisinis švietimas bendrojo lavinimo mokyklose

Vienas iš pagrindinių uždavinių teisinio švietimo srityje tenka tėvams ir ikimokyklinio bei mokyklinio ugdymo įstaigoms, kuriose vaikas susipažįsta tiek su savo teisėmis, tiek išmoksta

suvokti kitų žmonių teisių svarbą ir dėl to stengiasi jas gerbti. Vienas iš Visuomenės teisinio švietimo programos (2004) uždavinių yra „formuoti teisinę sąmonę ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programose vykdančiose ir neformaliajame suaugusiųjų švietime, sudaryti palankesnes teisinės savišvietos sąlygas“.

Teisinis švietimas padeda vaikams lengviau integruotis į visuomenę. Sakalauskas (2000) teigia, kad žmonių bendrija ragina tėvus, mokytojus, savanoriškas organizacijas, vietos valdžios institucijas ir nacionalines vyriausybes pripažinti vaiko teises ir jas ginti teisinėmis ir kitomis priemonėmis, siekiant užtikrinti laimingą vaikystę taip, jog kiekvienas vaikas savo paties bei visuomenės labui naudotųsi numatytais teisėmis ir laisvėmis.

Mokykla – 1) įstaiga, kurios pagrindinė veikla – formalusis ir (arba) neformalusis švietimas; 2) specialiai organizuota augančiosios kartos planingo ir metodiško mokymo ir auklėjimo įstaiga; 3) mokslo, technikos, meno, pedagogikos kryptis, kuriai pradžią duoda vienas žmogus, o vėliau ją plėtoja pasekėjai (Jovaiša, 1993). Tai viena iš artimiausių vaiko aplinkų, kurioje jis auga, vystosi, formuoja savo įpročius, įgūdžius, perima kitų, tiek suaugusiųjų, tiek bendraamžių patirtį, elgesio normas. Todėl būtina, kad mokykloje moksleivių teisiniui ugdymui būtų skiriama pakankamai dėmesio.

Jonyrienė, Bartkutė, Butvilas (2011) teigia, kad mokykla vaikui yra lyg antroji bendruomenė, į kurią patenka po šeimos ir kurioje socializuojasi, įgauna tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius.

Teisinis ugdymas – informacijos visuomenei rūšis, viena iš pagrindinių priemonių, ugdančių teisiškai išprususius bei dorus piliečius (Pekauskas, Grigaliūnaitė, 2008). Teisinio ugdymo paskirtis – skatinti ir pratinti jaunąją kartą gerbti įstatymus kaip visuomenės normalaus funkcionavimo pagrindą. Teisiniui ugdymui taip pat priskiriamas teigiamų nuostatų ir įsitikinimų formavimas (Pekauskas, 2010).

Pekauskas (2010) taip pat nurodo mokinių teisinio ugdymo sistemą bendrojo lavinimo mokyklose:

- Teisinis pedagogų parengimas;
- Teisinis mokinių ugdymas;
- Teisinis tėvų švietimas.

Taigi pareiga ir atsakomybė tenka ne vien valdžios institucijoms, organizacijoms, tačiau kiekvienam asmeniui, kurių veiksmai bei sprendimai gali turėti įtakos vaiko interesams, jo laimingai vaikystei bei visam gyvenimui. Kiekvienas asmuo turi būti susipažinęs su teisiniu švietimu, kad

žinotų, kaip suteikti vaikams reikiamą pagalbą, užtikrinti teisių įgyvendinimą ir iškilus bet kokiems klausimams, sugebėtų į juos atsakyti. Sėkmingas mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas turi didelės reikšmės vaikų tobulėjimui, vertybių (teisingumo, padarumo, moralumo, pilietinių vertybių ir kt.) skiepijimui.

Kairienė, Dzindzaliėnė (2009) teigia, kad šiuo metu jokia teisinė disciplina nėra dėstoma švietimo institucijose, tačiau mokinių teisinis ugdymas yra integrali ugdymo dalis. Teisinės žinios yra integruotos į istorijos, pilietinio ugdymo, politologijos, etikos turinį. Teisės pagrindų disciplina yra įtraukta ugdymo programos kaip laisvai pasirenkamas dalykas, kuriame mokiniai supažindinami su savo bei kitų teisėmis ir pareigomis, taip pat su institucijomis, kurios teikia pagalbą ištikus bėdai. Pekauskas (2010) rekomenduoja, kad teisinis ugdymas turėtų tapti dėsningu procesu, o vaikai mokomi sistemingai. Taip pat turėtų būti parengta metodinė bazė, numatytos formos, priemonės darbui su įvairaus amžiaus vaikais.

Prakapas ir Žilinskienė (2008) analizuodami teisinio ugdymo padėtį mokyklose teigia, kad nėra vieningos nuomonės tarp mokytojų šiuo klausimu, trūksta nuoseklumo, specialistų, parengtų dėstyti šią discipliną. Dažniausiai teisinis ugdymas atliekamas klasės valandėlių ir popamokinio ugdymo metu.

Sinkevičienė (2011) nurodo teisinio ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose stipriąsias ir silpnąsias puses:

Stipriosios pusės:

1. Supažindinama su teisės pagrindais
2. Įgytų žinių įgyvendinimas praktiškai
3. Gebėjimas atlikti užduotis konkrečiais atvejais
4. Motyvacijos stiprinimas ieškant atsakymų į teisinius klausimus

Silpnosios pusės:

1. Teisinis ugdymas kaip pasirenkamas dalykas
2. Teisės pagrindų dėstymas kaip savarankiška pamoka tik XI-XII klasėse
3. Teisės pamokos „nebetelpa“ dėl per didelio krūvio mokytojams
4. Mažo krūvio problema jauniems specialistams (1 savaitinė pamoka)
5. Specialistų trūkumas

Teisinis ugdymas dar nėra pakankamai išstbulintas ir nuoseklus procesas mokyklose, kad efektyviai veiktų mokinių labui. Vyksta įvairūs projektai, konkursai skirtingo amžiaus vaikams, kuriuose suteikiama informacija, moksleiviai mokomi praktinių įgūdžių savo teisių ir pareigų žinojimo ir panaudojimo labui.

Daugumą projektų, susijusių su vaikų teisiniu švietimu vykdo pačios mokyklos. Kvieskienė (2005) teigia, kad mokyklos vaidmuo teikiant teisinio švietimo paslaugas yra labai svarbus, nes mokykla – antroji vaiko bendruomenė po šeimos, kurioje jis socializuojasi.

1995 m. policijos iniciatyva buvo pradėtas organizuoti teisinių žinių konkursas moksleiviams „Temidė“ bendrojo lavinimo mokyklose. Juo siekiama ugdyti teisinį sąmoningumą, vaikams ir jaunimui skleisti teises žinias ir suteikti praktinių įgūdžių organizuojant jiems turiningą ir prasmingą laisvalaikį, susijusį su mokymu kurti saugią aplinką, ugdant tinkamo elgesio visuomenėje normas ir atsakomybę (Bendrojo lavinimo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių respublikinio teisinių žinių konkurso „Temidė“ nuostatai, 2012).

Kitas žingsnis teisinio švietimo teikimo kelyje, 2004 m. Švietimo ir mokslo ministerija patvirtino Bendrojo pilietinio ugdymo programą, kuria siekiama „ugdyti sąmoningus piliečius, suprantančius savo teises ir pareigas, gebančius konstruktyviai dalyvauti nuolat kintančios visuomenės gyvenime“ (Bendrojo pilietinio ugdymo programa, 2004). Programai vykdyti Vilniaus pedagoginiame bei Mykolo Romerio universitetuose rengiami specialistai, kurie išklauso kursą apie pilietinį ugdymą, tačiau tokių specialistų nėra daug (Kvieskienė, 2000). Pilietiškumo pagrindai integruojami į mokomųjų dalykų turinį – istorijos, geografijos, etikos, literatūros.

Apibendrinus moksleivių teisinį ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose, galima teigti, kad jam yra skiriamas dėmesys. Nors ir yra integruojamas į kai kuriuos mokomuosius dalykus, tačiau nėra nuoseklios sistemos, kuri padėtų suteikti mokiniams išsamesnės informacijos. Taip pat specialistų stoka apsunkina tokios sistemos kūrimą. Būtina, kad patys mokytojai tiek savarankiškai, tiek dalyvaudami įvairiuose mokymuose, kursuose, nuolat tobulintų savo žinias teisinio švietimo srityje.

1.4.3. Moksleivių teisinio švietimo programa „Street Law“

Vykstant visuomenės permainingoms, itin svarbu, kad kiekvienas pilietis išmanytų abipusę naudojimosi teisėmis ir pareigų vykdymo priklausomybę ir sąmoningai ją įgyvendintų. Būtent tokiu teisinio švietimo sampratos pagrindu atsirado „Street Law“ projekto idėja.

Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras savo internetiniame tinklapyje (<http://www.nplc.lt/sena/pr10.html>) pateikia „Street Law“ atsiradimo istoriją. 1971 m. JAV Džordžtauno universitete (Vašingtone) teisės studentai ėmė dėstyti teisės pagrindus Kolumbijos apygardos bendrojo lavinimo mokyklų vyresniųjų klasių moksleiviams, pataisos įstaigų auklėtiniams, atskiroms žmonių grupėms per nevyriausybinės organizacijas. Šio projekto eigoje

buvo įkurta ir specialiai visuomenės teisiniu švietimu užsiimanti JAV nevyriausybinė organizacija - Nacionalinis pilietinio teisinio švietimo institutas, kuri vėliau pavadinta „STREET LAW INC“. Įvairių projektų pagalba teisinio švietimo idėja paplito ir už JAV ribų: Lotynų Amerikoje, Afrikoje, Azijoje, Rytų Europoje, įskaitant ir Lietuvą.

Atviros Lietuvos fondas (ALF) „Street Law“ projektą inicijavo 1998 m. pradžioje, o realiai šis projektas pradėtas įgyvendinti nuo 1998 m. lapkričio mėnesio, kai ALF pasirašė dviejų metų trukmės sutartį su viešąja įstaiga „Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras“, pagal kurią šis Centras tapo „Street Law“ projekto įgyvendinimo Lietuvoje koordinuojančia institucija.

Ši programa skirta visuomenei, siekiančiai savo narius supažindinti su teise bei jos sistema, akcentuojant praktinius jos aspektus, tai yra tuos, kurie būtini kasdieniame gyvenime. Programą galima apibūdinti pagal jos siekiamus tikslus:

1. Suteikti žinių parastiems žmonėms apie teisę, teisės sistemą, pagrindinius principus ir vertybes, kuriomis paremta konstitucinė demokratija.
2. Mokyti atrinkti vertybes ir kurti naujas mokymo metodikas.
3. Mokyti spręsti kylančius konfliktus socialiai priimtinais priemonėmis, formuojant teigiamą jaunų žmonių požiūrį į bendruomenę.
4. Sudaryti galimybes stipriai partnerystei su kitomis bendruomenėmis ir mokyklose vykdomomis pilietinėmis programomis.

Siekiant, kad šios teisinės švietimo programos Lietuvoje tikslai būtų efektyviai įgyvendinami, buvo numatyta parengti mokomąją medžiagą mokiniams ir metodinę literatūrą mokytojams, taip pat juos paruošti, kad galėtų dėstyti teisinį švietimą mokyklose (Teisinio švietimo „Street Law“ programa, 2000). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija išleido vadovėlį „Teisė kiekvienam“ ir mokytojo knygą „Teisė kiekvienam“. Šios knygos yra paremtos „Street Law“ programos metodika, kuri pritaikyta Lietuvos teisinės ir švietimo sistemos poreikiams bei atitinka bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų nuostatas.

Ši programa ypatinga ir tuo, kad naudojama tokia metodika, kuri suteikia žmonėms praktinių įgūdžių naudotis savo teisėmis savo gyvenime, tai nėra vien „sausą“ teoriją. Vykdomi interaktyvūs metodai (pavyzdžiui, „smegenų šturmas“, „kiekvienas moko kiekvieną“, darbas mažose grupėse, konkrečių situacijų, kazusų nagrinėjimas, „pozicijos užėmimas ir gynimas“, teismo proceso imitacija, žaidimas vaidmenimis, „minties pasivaikščiavimas“, debatai, projektų rengimas ir kt.), kurie nėra plačiai paplitę Lietuvos mokyklose, tačiau padeda aiškiau ir lengviau pateikti mokomąją medžiagą, vystyti mokinių kritinį mąstymą, ugdyti sugebėjimus stebėti, vertinti ir analizuoti faktus,

daryti išvadas, ginti savo nuomonę. Toks pamokų vedimas gerina ir stiprina klasės mikroklimatą bei bendradarbiavimą tarp mokinių ir mokytojų.

1.5. Vaikų, gyvenančių globos namuose, padėtis Lietuvoje

1.5.1. Globos samprata ir teisinis reglamentavimas

Vaikams, kurie gyvena vaikų globos namuose, yra daug sunkiau integruotis į visuomenę. Viena iš didžiausių globos institucijų problemų yra ta, kad išėję iš jų vaikai retai geba savarankiškai įveikti gyvenimo sunkumus. Gyvendami globos namuose vaikai nepatiria tėviškos šilumos, rūpestingumo, tačiau jie vis tiek turi saugias gyvenimo sąlygas, turi galimybę vystytis ir augti. Teisės aktuose (LR vaiko teisių pagrindų įstatymas, 1996; LR vaiko globos įstatymas, 1998; Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005-2008 m. programa, 2004 ir kt.) teigiama, jog globos namai turi ne tik apsaugoti bei aprūpinti vaiką, bet ir parengti jį savarankiškam gyvenimui.

Kiekvienoje visuomenėje yra vaikų, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali augti šeimoje su tėvais. Daugeliu atvejų, kaip gyvenimo šeimoje alternatyva, tampa institucinė vaiko globa. Vaiko teisių konvencijoje (1989) yra įtvirtinta principinė nuostata, kad nė vienas vaikas negali būti paliktas be globos ir priežiūros.

Likęs be tėvų globos vaikas apgyvendinamas valstybinėje arba nevyriausybinėje vaikų globos institucijoje, kai nėra galimybės jo globoti šeimoje arba šeimynoje.

Vaiko globa – tai likusio be tėvų globos vaiko, teisės aktų nustatyta tvarka patikėto fiziniam ar juridiniam asmeniui, priežiūra, auklėjimas ir ugdymas, kitų jam tinkamų dvasiškai ir fiziškai augti sąlygų sudarymas ir palaikymas, jo asmeninių, turtinių teisių bei teisėtų interesų gynimas ir atstovavimas jiems (Vaikų globos įstaigos. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai, 2004). Tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai bei tinkamai augti, vystytis ir tobulėti (LR vaiko globos įstatymas, 2008).

Ruxton (1996) rašo, kad vaiko globos sąvoka dėl lingvistinių ir konceptualių skirtumų kiekvienoje šalyje gali būti vadinama ir suprantama skirtingai. Pavyzdžiui anglų kalboje žodžiai “care” (rūpinimasis, globa) ir “community” (bendruomenė) turi daug reikšmių priklausomai nuo turinio ir dažnai neturi ekvivalento kitose kalbose. Prancūzų, Italų kalbose sąvoka “education” (švietimas) turi žymiai platesnę reikšmę lyginant su anglų kalboje vartojamu žodžiu “schooling”(mokslas, mokymas, treniravimas), kuris taikomas mokymui bei socialinės ir psichologinės pagalbos teikimui šeimai apibūdinti (Ruxton, 1996).

Vaiko globos rūšys ir formos yra šios (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000):

vaiko globos rūšys:

1. laikinoji globa;
2. nuolatinė globa.

vaiko globos formos:

1. globa šeimoje;
2. globa šeimynoje;
3. globa vaikų globos institucijoje.

Vaiko globos namai – tai socialinės globos įstaiga, kurioje ilgesniam ar trumpesniam laikui apgyvendinami ir globojami be tėvų globos likę vaikai (Vaikų globos įstaigos. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai, 2004).

Tyrimo ataskaitoje „Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose“ (2005) nurodoma, kad vaikų globos namuose teikiamos nuolatinės priežiūros, ugdymo, užimtumo, socialinio darbo, socialinės rehabilitacijos ir reintegracijos bei kitos socialinės paslaugos.

Lietuva priklauso Centrinės ir Rytų Europos regionui, pasižyminčiam dideliu institucijose globojamų vaikų skaičiumi. Paskutiniaus Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateiktais duomenimis, 2011 metais Lietuvoje be tėvų globos buvo likę apie 11 tūkst. vaikų, iš jų beveik 5 tūkst. globojami institucijose. Nurodomos 107 vaikų globos įstaigos, iš jų 65 valstybiniai vaikų globos namai. 7 pastarųjų steigėjos yra apskritys, 58 – savivaldybės. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, per metus tėvų globos vidutiniškai netenka apie 2 tūkst. vaikų. Tačiau palyginus 5 paskutinių metų duomenis (2007-2011 m.), šis skaičius palaipsniui mažėja – 2007 metais vaikų, kuriems buvo nustatyta globa, per vienerius metus, skaičius buvo beveik 3 tūkst.

2011 m. apskričių vaikų globos namuose buvo užimti 388 etatai, iš jų – 250 socialinių darbuotojų (įskaitant socialinius pedagogus). Savivaldybių vaikų globos namuose – 2104 etatiniai darbuotojai, iš jų – 1252 socialinių darbuotojų (įskaitant socialinius pedagogus). Daugelio vaikų globos namų darbuotojų teigia, kad pastaruosiu metu padaugėjo delinkventinio elgesio vaikų, kuriems ypatingai reikalinga psichologinė pagalba. Turimo ataskaitoje „Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose“ (2005), nurodoma, kad vaikų globos namuose trūksta psichologų etatų, kai kuriose įstaigose yra tik 0,5 etato arba jų nėra. Beveik visose įstaigose yra papildomo ugdymo specialistų, socialinių pedagogų, bet akivaizdžiai jų trūksta.

Pagrindiniai vaikų globos namų uždaviniai, kurių turi laikytis kiekviena įstaiga:

1. Rengti vaiką savarankiškam gyvenimui ir integracijai visuomenėje, kad jis:
 - 1.1. jaustųsi visaverte ir atsakinga už savo poelgius asmenybe;
 - 1.2. jaustųsi orus ir saugus dėl savo rasinės, kultūrinės, tautinės ar religinės tapatybės;
 - 1.3. gebėtų kompetentingai rūpintis savimi ir artimaisiais kasdieniniame gyvenime;

- 1.4. gebėtų plėtoti savo socialinius tarpasmeninius santykius ir pasitikėjimą;
- 1.5. gerbtų kitų asmenų teises ir laisves, darbą ir turtą;
- 1.6. įsigytų bendrąjį išsilavinimą ir profesinį pasirengimą;
- 1.7. įgytų savitarnos, asmeninės higienos, pasirengimo šeimai įgūdžius;

2. bendradarbiauti su:

2.1. valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis sprendžiant socialinio darbo su vaiko tėvų šeima organizavimo, globėjų (rūpintojų) paieškos bei įvaikinimo klausimus;

2.2. vaiko tėvais bei kitais jo artimaisiais giminaičiais, siekiant atkurti ar palaikyti tarpusavio ryšius, sudarančius prielaidas vaikui grįžti į tėvų šeimą.

Teisinis reglamentavimas. Nors vaikų globos namai gali būti skirtingo pavaldumo, tačiau jie visi turi laikytis bendrų įstatymų.

Vaiko globos nustatymas, jos įteisinimas, pasibaigimas, organizavimo tvarka, globos rūšys ir formos, globėjų teisės, pareigos bei atsakomybė, globojamo vaiko asmeninės, turtinės teisės ir interesai yra reglamentuojami **Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatyme** (1998).

Vaiko globos organizavimo nuostatai (2002) – reglamentuoja likusio be tėvų globos organizavimo principus, vaiko globėjo atrankos, pasirengimo, skyrimo, atleidimo arba nušalinimo nuo pareigų, vaiko nuolatinės globos nustatymo ir pasibaigimo tvarką.

Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2003) – nurodoma organizuoti vaiko globos kokybės ir tęstinumo kontrolę; nustatomi vaiko globos planų peržiūrėjimo terminai, per kuriuos turi būti nuspręsta, ar vaiką sugrąžinti į šeimą, ar įvaikinti, ar pratęsti jo globą.

Bendrieji valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatai (2005) – reglamentuoja valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų tikslus bei uždavinius, šių globos namų teises, darbo organizavimą, darbuotojų priėmimą ir atleidimą, darbo apmokėjimo tvarką, finansavimą, vaiko apgyvendinimą, jo laikiną išleidimą ir išvykimą bei globos namų likvidavimą, reorganizavimą ir pertvarkymą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „**Dėl vaiko laikinosios ir nuolatinės globos organizavimo**“ (2005) – įpareigoja savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybas organizuoti vaikų, ilgiau negu 12 mėnesių laikinai globojamų vaikų globos įstaigose, laikinosios globos peržiūrėjimą ir teisės aktų nustatyta tvarka parengti dokumentus dėl tokių vaikų sugrąžinimo tėvams, laikinosios globos jiems pratęsimo arba nuolatinės globos nustatymo.

Taip pat 2010 metais vykdant projektą „*Galimybė gyventi geriau*“ buvo organizuojami užsiėmimai vaikams, augantiems vaikų globos namuose bei kompetencijos kėlimo seminarai vaikų globos namų personalui – darbuotojams, dirbantiems tiesiogiai su vaikais bei administracijos

darbuotojams. Projekto tikslas – ruošti vaikus, gyvenančius globos namuose, savarankiškam gyvenimui tam, kad užaugę jie galėtų sukurti pilnavertes šeimas, turėtų pastovų darbą, būtų lygiateise visuomenės gyvenimo dalimi. Kaip teigia Staskevičienė, Bankauskienė (2012), vaiko globa, pagalba sunkioje, probleminėje situacijoje atsidūrusiam vaikui buvo ir bus aktuali visuomenėje, nes nuo to, kaip vaikas integruojasi į visuomenę, kaip jis supranta pačią visuomenę, priklauso nuo dėmesio, globos, ugdymo, kuriuos jis gavo vaikystėje.

1.5.2. Globos namų auklėtinių socializacija ir socialinė aplinka

Jei vaikas patenka į globos namus nuo pat kūdikystės, visa socializacija prasideda ir vystosi būtent ten. Būtent nuo socializacijos proceso priklauso, kiek asmenybė sugebės realizuoti savo gabumus, tikslus, kiek socialiai subręš, bus naudinga visuomenei ir sukurs sau palankias sąlygas gyvenimiškai veiklai (Leliūgienė, 2002).

Socializacija – visuomeniškai vertingos asmenybės formavimas kryptingu ugdymu ir aplinkos veiksniais. Plačiąja prasme socializacija reiškia visą bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo, asmenybės formavimo procesą rengiant individą savarankiškam gyvenimui visuomenėje (Jovaiša, 2007). Globojamo vaiko auklėjimas yra vienas sudėtingiausių vaiko globos procesų, kuriame teorinės žinios ir žmoniškoji intuicija sudaro bendrą kompleksą, kurio rezultate asmenybė priima arba nepriima visuotinai funkcionuojančių vertybių. Braslauskienė (2000) nuomone, netekusių tėvų globos vaikų ugdymas globos institucijoje turi savitus psichologinius, socialinius, pedagoginius ypatumus.

Vaikai, kurie auga globos namuose, dažniausiai pasižymi menku pasitikėjimu savimi, nepilnavertiškumo jausmu, socialinių įgūdžių trūkumu, pasireiškia silpni bendravimo įgūdžiai, dažnas iš jų būna asocialaus elgesio. Taip yra todėl, kad tokiems vaikams trūksta tėviškos meilės, rūpesčio, globos namuose vaikams nesuteikiama tiek dėmesio, kiek galėtų suteikti šeima. Anot Leliūgienės (2003), vaikų, netekusių tėvų globos, vystymasis turi daugybę neigiamų ypatumų, paveldėtų iš negatyvios tėvų patirties (girtavimas, amoralus elgesys ir t.t.). Vaikai, augę be šeimos, atsilieka nuo savo bendraamžių, jie uždaro būdo, sudirgę, jaučiasi nuskriausti dėl tėvų kaltės.

Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje (2008) šeima nurodoma kaip pirminis socialinis institutas, kuris kiekvienoje visuomenėje užtikrina socialų gyvenimo būdą grindžiančių vertybių, elgesio normų, formalių ir neformalių taisyklių visumą. Vaitkevičius (1995) teigia, kad šeima užima svarbiausią vietą ugdant ir socializuojant asmenybę, kadangi ji veikia vaiką, kaip ir kiekvieną kitą

šeimoms narij, tiesiogiai visose savo gyvenimo srityse, nuo jos priklauso, kaip vyksta fizinis, socialinis ir emocinis žmogaus vystymasis visą gyvenimą.

Tačiau globos namuose gyvenantys vaikai gali pasikliauti tik ten esančiais darbuotojais, kurie ir yra artimiausia tokių vaikų aplinka. Visa globos namų bendruomenė turi suvokti auklėjimo šeimoje svarbą ir stengtis atlikti tam tikras šeimos funkcijas. Tėvų nebūvimas turi būti kompensuojamas nuoširdžiu dėmesiu ir profesionaliu visų vaiko ugdyme dalyvaujančių suaugusiųjų darbu (Sivec, 2005).

Globos namų darbuotojai turi sukurti tokią aplinką, kurioje vaikai jaustųsi saugūs, žinotų, kad bet kada gali sulaukti pagalbos. Tam, kad vaikas išaugtų pasiruošęs savarankiškai gyventi, turėtų pakankamai socialinių įgūdžių, teorines žinias sugebėtų pritaikyti praktiškai, būtina sudaryti sąlygas vaikų teisiniam švietimui. Tuo labiausiai rūpinasi mokymo įstaigos, tačiau globos namai, tai pagrindinė aplinka, kurioje vaikai praleidžia daugiausiai laiko, todėl čia taip pat turi būti pasirūpinta vaikų teisių užtikrinimu, sulauktų atitinkamos pagalbos, iškilus bet kokioms problemoms.

Darbuotojams tenka didžiulė atsakomybė išauginti atsakingą ir savarankiškam gyvenimui pasiruošusį asmenį. Kadangi vaikai lengvai perima elgsenos pavyzdžius iš suaugusiųjų, artimiausi vaiko aplinkoje esantys globos darbuotojai turi elgtis pozityviai, taip vyksta sėkmingesnė socializacija (Kvieskienė, Indrašienė, 2008).

Informaciją, kurią vaikai gauna mokykloje teisinio ugdymo metu bendrojo lavinimo mokyklose, būtina užtikrinti bei plėtoti ir globos namuose. Taip vaikai labiau įsisavina gautą informaciją ir geba ja naudotis savo asmeniniame gyvenime bei socialinėje aplinkoje.

Gyvenimo patirtis rodo, kad sėkmingųjų gretose dažniau atsiduria tie, kurie sugeba tinkamai susiorientuoti socialinėse situacijose bei efektyviai dalyvauti socialinėse tarpusavio sąveikose ir geba išreikšti save vadovaudamiesi bendradarbiavimo kultūra (Lazdauskas, Pileckaitė-Markovienė, 2007).

Leliūgienės (2003) teigimu, vaikų globos namų sąlygomis auklėjami vaikai yra izoliuoti nuo išorinio pasaulio, jų veikla reglamentuojama vidaus tvarkos taisyklėmis. Todėl nėra patenkinami jų socialiniai poreikiai, tokie kaip neformalus bendravimas, jiems trūksta socialinio ir emocinio pasitikėjimo, realaus gyvenimo įvaizdžio. Todėl globojamiems vaikams, kaip ir augantiems normaliose šeimose, būtina užtikrinti sėkmingos socializacijos procesą, kurio metu formuotųsi socialiai subrendusi asmenybė, kuriai būdinga (Leliūgienė, 2003):

- Socialinių normų, nusistovėjusių tam tikroje visuomenėje, priėmimas – adaptacijos išdava;
- Savo vietos suradimas kitų žmonių tarpe – autonomizacijos rezultatas;

- Sąmoningas troškimas tobulėti;
- Ne mažiau kaip trijų socialinių vaidmenų įsisavinimas: piliečio, šeimos nario ir savo profesijos žinovo.

Kaip teigia Petrauskienė, Jonynienė (2012), individo augimas ir branda neatsiejami nuo pokyčių (jo asmeninėje ir socialinėje erdvėje), prisitaikymų prie jų ir socializacijos, kurios metu vyksta vertybių, normų, vertinimų ir t.t. perėmimas. Šių veiksmų visuma padeda individui įsitraukti į visuomenės pasaulį ir tapti jo dalimi.

Vienas svarbiausių socializacijos sunkumų yra globotinių išėjimas iš globos namų ir pradėjimas gyventi savarankišką gyvenimą. Specialistai susiduria su jo apgyvendinimo, gyvenimo įgūdžių lavinimo, išsimokslinimo, profesinės veiklos, socialinio tinklo ir ryšių bei identiteto susiformavimo problemomis (Grikpėdienė, 2005).

Apibendrinus galima teigti, kad vaikams, gyvenantiems globos namuose, ypač svarbi gyvenimo aplinka, kurioje vyksta jų socializacija. Globos namų darbuotojai turi pasirūpinti ir sudaryti tokias gyvenimo sąlygas, kurios būtų kuo labiau malonesnės ir jaukesnės, kad vaikas jaustųsi tarsi namie. Turi būti stengiamasi, kad vaikams nieko netrūktų, bent minimaliai aprūpinti. Tai, kaip jis gyvena ir kaip vyksta jo socializacija globos namuose, bus pagrindinis faktorius lemiantis jo savarankišką gyvenimą.

1.6. Socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos namuose

Vaikai yra laikomi viena labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, kurios teisių užtikrinimas ir apsauga reikalauja ypatingo dėmesio. O vaikai, kurie gyvena vaikų globos namuose yra dar labiau pažeidžiami, nes net ir pačių pagrindinių šių vaikų poreikių tenkinimas priklauso nuo globėjų. Dėl ribotų bendravimo gebėjimų, nepakankamų žinių apie savo teises ir jų užtikrinimą jiems yra sunkiau apsiginti ar pasiskųsti. Ypač didelė pažeidimų tikimybė atsiranda tuomet, kai vaikai auga ne šeimoje, o yra globojami institucijoje. Todėl tokių vaikų gyvenime svarbų vaidmenį atlieka globos namų darbuotojai. Vieni iš jų – socialiniai pedagogai.

Socialinis pedagogas – tai tarpininkas tarp į keblią padėtį patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, jis turi aiškinti savo globotinio teises ir pareigas šeimoje ir visuomenėje, ginti jo teises, padėti jam augti ir tobulėti profesionaliai bei socialiai (Vaitkevičius, 1995).

Gudžinskienė ir Jaruševičienė (2010) teigia, kad socialinis pedagogas turi būti plataus akiračio, besidomintis ne tik savo darbo sfera, bet ir visuomenės pokyčiais. Lankstumas turėtų būti vienas iš darbo prioritetų, kadangi visuomenės pokyčiai lemia socialinio pedagogo veiklos sritis bei

klientų grupes. Įgūdžiai, kuriuos socialinis pedagogas įgyja studijų bei darbo metu, padeda jam veikti tiksliai, greitai, lengvai. Suformuoti įgūdžiai turi tapti automatizuotais veiksmais: mokėjimas komunikuoti, bendrauti su klientais, greitas problemos sprendimų būdų radimas, išteklių derinimas ir t.t.

Socialinis pedagogas siekia padėti vaikams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigose ir kitose socialinėse įstaigose, panaudodami visas priimtinas ugdymo formas bendraudami su pedagogais, tėvais ir kitomis socialinėmis institucijomis, užtikrinančiomis vaikų ir paauglių saugumą, teises ir pareigas, fiziologinių ir psichologinių poreikių tenkinimą, kuriose vykdomos ugdymo funkcijos, padedant mokiniams racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais (Kučinskas, Kučinskienė, 2000).

Leliūgienė (2003) nurodo, kad socialinio pedagogo profesinė pareiga – pastebėti, įvertinti ir padėti vaikui įveikti ne tik socialinius sunkumus, bet ir spręsti psichologines, pedagogines problemas. Socialinio pedagogo profesinė etika grindžiama humaniškumo, demokratiškumo ir atvirumo principais.

Anot Kvieskienės (2003), pagrindinis socialinio pedagogo profesinės veiklos tikslas – vaiko gerovė, kurios jis siekia, spręsdamas dalinius uždavinius: atlikdamas ankstyvąją prevenciją, ugdydamas socialinius įgūdžius, teikdamas vaikui reikalingas socialines paslaugas, sudarydamas prielaidas pozityviajai vaiko socializacijai ir pilietinei brandai. Paskirtis - vaiko socialinės gerovės siekis, neigiamos socializacijos ankstyvoji prevencija, socialinių gebėjimų ugdymas, vaikui reikalingų socialinių paslaugų teikimas sudarant prielaidas sėkmingai augančio žmogaus socializacijai ir pilietinei brandai.

Kiekvienoje vaikų globos ir ugdymo įstaigoje socialinio pedagogo darbas turi savų ypatumų. Juos lemia globos namuose augančių vaikų amžius, raidos pobūdis bei korekcinės galimybės, taip pat socialinės aplinkos, kurioje vaikas augo iki patekdamas į globos įstaigą, poveikis (Radzevičienė, 1999). Socialinio pedagogo rengimo standartuose (2008) nurodomos šios *veiklos sritys*:

- Prevencinio darbo organizavimas – vertina ugdytinio aplinką ir prevencijos poreikį, rengia ir įgyvendina prevencinius ir socialinius projektus bei programas, analizuoja prevencinio darbo veiksmingumą.
- Darbas su ugdytiniais ir jų grupėmis – vertina ugdytinio poreikius ir jo socialines problemas, sprendžia problemas, susijusias su sociokultūrinių skirtubių integracija, organizuoja rizikos grupės vaikų veiklą, vertina socialinio pedagogo poveikio ugdytiniui veiksmingumą.

- Darbas su ugdytinių šeimomis – vertina ugdytinių šeimos socialinę aplinką, organizuoja socialinę paramą ugdytinių šeimoms, skatina pozityvų gyvenimo būdą šeimose.
- Bendravimas ir bendradarbiavimas – koordinuoja socialinės pedagoginės pagalbos teikimą bendraujant ir bendradarbiaujant su institucijomis, bendrauja ir bendradarbiauja su ugdytiniais ir kitais ugdymo proceso dalyviais.
- Socialinio pedagogo profesinis ir asmeninis tobulėjimas – atlieka taikomosios veiklos tyrimus, vertina savo profesinę veiklą.

Ambrasė (2012) nurodo *metodus*, kuriuos dažniausiai naudoja socialinis pedagogas, bendraudamas su ugdytiniais, siekdamas savo tikslų, auklėdamas vaiką, ruošdamas jį savarankiškam gyvenimui (klasifikacija pagal Jovaišą, 1997; 2001; 2003):

- Rodomieji – vaikai nuo pat mažens mokosi mąstyti ir veikti, nesąmoningai imituodami kitus ir identifikuodami save su suaugusiais. Todėl itin svarbus metodas – *teigiamų pavyzdžių demonstravimas* ir stebėjimas, kuris būna dvejopas, t.y. asmeninis ir kitų elgesio stebėjimas. Anot Žilienės (2003), *asmeninis pavyzdys* kaip metodas, veikia tik tada, kai socialinis pedagogas naudoja tam tikrą pedagoginio elgesio būdų sistemą. Pedagogo asmeninio pavyzdžio taikymas reikalauja iš jo profesionaliai naudoti saviraiškos priemones: kalbą, valią, jausmus, charakterį, temperamentą, sugebėjimus, žinias
- Sakytiniai - auklėjimo metodai, kuriais siekiama įtikinti. Jų paskirtis – perteikti ugdytiniais visuomenės sukaupą ir apibendrintą socialinio elgesio patirtį. *Monologo metodika* - tai nurodymas, patarimas, kurie turi būti korektiški, nepažeisiti orumo, nepaneigti auklėtinių pastangų, negalima pajuokti. *Auklėjamoji konsultacija* – pokalbis, turintis tikslą įveikti dorovinio ir kultūrinio brendimo sunkumus, formuoti tinkamus tarpusavio santykius su aplinka. *Dialogo metodika* – keičiamasi teiginiais, svarbu atsižvelgti į ugdytinio minčių, jausmų refleksiją, o pats ugdytojas turi kontroliuoti balso tonaciją, sakinių emocinį krūvį. Vaikų globos namuose taikomas anticipacijos metodas (Jovaiša, 2001) – svarbus ir reikalingas probleminių arba sunkiai auklėjamų vaikų ir paauglių perauklėjimui ir elgesio korekcijai, nes vaikai ne visada pajėgūs suvokti savo veiklos rezultatus.
- Veikdinimo – (ugdytinių veiklos ir santykių organizavimas) - siekiama kaupti patirtį, įtraukiant ugdytinius į praktinę veiklą, ugdančia jų pažiūras, įsitikinimus ir elgesį, vaikams turi būti skiriami socialiniai įsipareigojimai, nes vaikas yra skatinamas padėti kitiems ir tvarkytis namuose. Taip pat turi būti ir reikalavimai, būtini drausmės normoms vykdyti. Metodo paskirtis – suformuoti tam tikrus elgesio stereotipus, tipinį elgesį pasikartojančiose

situacijose. Pagrindinė pratinimo priemonė yra režimas, kuris sudaromas namuose ir ugdytinio institucijoje.

- Stimuliavimo - skirti, naudojant žodį, veiksmažodį ar daiktus, įprasinti ir įtvirtinti dorinį elgesį ar kitus ugdytinio santykius su aplinka. Tai paskatinimai, pritarimai, pagyrimai, gero elgesio palaikymas, parodytas pasitikėjimas ir pan.
- Dalyvavimo – viešas auklėtinių paruoštas renginys.
- Reikalavimo - tiesioginis: kiekviena ugdytinio institucija turi būti priėmusi elgesio normas, kurių vykdymas siejama su tiesioginiais reikalavimais. Netiesioginis – kai ugdytinis ir ugdytojas aptaria, pakoreguoja ir individualizuoja šias taisykles.

Nors ir nėra specialiai skirtų dokumentų, įstatymų, skirtų socialinių pedagogų darbo reglamentavimui vaikų globos namuose, tačiau būtent šie darbuotojai vadovaujasi bendraisiais „Socialinio pedagogo kvalifikaciniais reikalavimais“ (2001). Juk nėra svarbu, kur vaikai augtų, šeimoje ar globos įstaigoje, reikiama pagalba turi būti suteikiama ir garantuojama kiekvienam.

Socialinis pedagogas savo darbe turi atlikti šias *pareigas*, kurias reglamentuoja Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija (2001):

1. Įvertinti vaiko socialines problemas ir poreikius;
2. Pasirinkti efektyvius darbo metodus;
3. Planuoti ir dalyvauti socialinės pagalbos teikimo vaikui procese;
4. Kiekvienam vaikui, su kuriuo dirba socialinis pedagogas, užvesti bylą ir laikyti joje informaciją apie vaiko socialinę situaciją, bei teikiamos pabaigos procesą;
5. Sprendžiant problemas ir priimant sprendimus neperžengti savo profesinės kompetencijos ribų;
6. Informuoti švietimo įstaigos administraciją, pedagogus, kitus specialistus apie probleminę situaciją, nepažeidžiant konfidencialumo;
7. Atsakyti už darbe naudojamų metodų pasirinkimą ir korektišką jų panaudojimą;
8. Konsultuotis su kolegomis ir prireikus siųsti vaiką pas kitus specialistus.

Socialinio pedagogo veikla turi būti nukreipta į konkretų vaiką, į konkrečios jo problemos sprendimą. Viena asmenybė veikia kitą – tai intervencija į sąmonę, valią, emocijas, o per jas ir į žmogaus elgesį bei veiklą (Barkauskaitė- Lukšienė, 2002). Klientas tarsi užsikrečia ir jį paveikia kito asmens vertybės, idėjos. Pokalbio eigoje vyksta įtikinėjimas, kuris yra pagrįstas logika ir įrodymais. Įtikinamieji žodžiai turi būti aiškūs ir suprantami, įtikinėjant remiamasi patirtimi. Socialinis pedagogas turi remtis šiandienos situacija, nauja informacija (Rimkevičienė, 2007).

Vaikas turi pasitikėti socialiniu pedagogu, nes kitaip nebus atviro bendravimo, vyks tik išklausymas, tačiau ne bendradarbiavimas. Įtaiga nukreipta į nekritinį informacijos priėmimą ir nuomonės pasikeitimą apie jo paties elgesį. Tai vėl priklauso nuo tarpusavio santykių. Kad pasiektų tokių teigiamų rezultatų, socialinis darbuotojas turi vadovautis šiomis *vertybinėmis nuostatomis* (Socialinio pedagogo kvalifikaciniai reikalavimai, 2001):

- Pagarbos – kiekvienas yra vertas besąlygiškos pagarbos;
- Atvirumo – kiekvienas turi teisę į atvirą ir nuoširdų bendravimą;
- Tolerancijos – kiekviena turi teisę turėti skirtingus įsitikinimus, vertybes, tautinę priklausomybę;
- Unikumo – kiekvienas yra savitas ir nepakartojamas;
- Vaiko kaip asmenybės vertinimas;
- Nesmerkimo ir neteisimo – socialinis pedagogas neturi būti teisėjas;
- Empatijos – kiekvienas individas, grupė, bendruomenė turi tikėti, kad bus suprasti;
- Priėmimo – kiekvienas individas turi teisę būti priimtas toks, koks yra, o ne toks, kokį nori jį matyti socialinis pedagogas;
- Konfidencialumo – vaikų bylų ir jose sukaupta informacija turi būti saugoma tik socialiniam pedagogui prieinamoje vietoje ir gali būti pateikiama kitiems tikrai gavus tėvų arba teisėtų globėjų sutikimą ir būtina laikytis paslapties apie vaiko problemas išlaikymo principų;
- Neteisimo – socialinis pedagogas neturi būti teisėjas;
- Pasitikėjimo – socialinis pedagogas neturi rodyti įtarumo ir nepasitikėjimo vaiku.

Ambrukaitis (2000) nurodo, kad socialinis pedagogas vadovauja ne tik pedagogo, bet ir socialinio darbuotojo profesinės etikos kodeksu. Socialinio pedagogo etika grindžiama šiais *principais* (Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija, 2001):

- Humaniškumo, pripažįstant kiekvieno vaiko ugdymo bei socializacijos procesų svarbą visuomenės socialinei raidai.
- Demokratiškumo, pripažįstant lygias kiekvieno vaiko teises ir galimybes atrasti savo vietą švietimo sistemoje ir socialinėje aplinkoje.
- Atvirumo, siekiant įtraukti į socialinio darbo praktiką švietimo sistemoje kuo platesnius visuomenės sluoksnius.

Kvieskienė (2005) nurodo, kad vykdant pozityvią vaikų socializaciją, esminė veikla tampa JT Vaiko teisių konvencijos bei valstybės įstatymais numatytų vaiko teisių priežiūra. Socialiai apleistose, sunkiai besiverčiančiose šeimose augantiems vaikams užtikrinti pozityvią socializaciją ir

galimybę ugdymui – didelis socialinio pedagogo rūpestis. Socialinių pedagoginių sąlygų užtikrinimas tokiems vaikams – sudėtinga problema, kurią spręsti socialiniam pedagogui padeda ugdymo institucijos ir vietinės bendruomenės atstovai.

Kalbant apie specifinį socialinio pedagogo darbo pobūdį vaikų globos namuose, Radzevičienė (1999) nurodo, kad viena iš socialinio pedagogo užduočių – harmonizuoti vaiko adaptacinį periodą įstaigoje, pamažu lavinti įgūdžius, mokėjimus, plečiant ir keičiant jo socialinę patirtį. Socialiniai pedagogai, siekdami ugdyti vaikų socialinius ir pilietinius gebėjimus, socialinę atsakomybę, socialinį atsparumą, socialinę savikontrolę, turėtų skatinti juos aktyviai dalyvauti vaikų ir jaunimo organizacijų, pilietinėje veikloje kutri bei realizuoti projektus (Kvieskienė, 2005).

Leliūgienė, Braslauskienė (2009) tyrimo ataskaitoje pažymima, kad vaikai, išėję gyventi iš globos namų, sunkiai adaptuojasi visuomenėje, jiems trūksta pasitikėjimo savimi, jiems ypač sunku susitvarkyti asmeninį gyvenimą. Taigi labai svarbus socialinio pedagogo individualus darbas su globojamu vaiku, atkreipiant dėmesį įvertybių sistemos formavimą, mokymosi motyvacijos kėlimą, mokymosi sunkumų šalinimą, fizinės ir psichinės sveikatos stiprinimą, ieškojimą efektyvių pagalbos būdų. Svarbu priartinti institucijos gyvenimo sąlygas prie šeimos aplinkos, palengvinti globotinio socializaciją (Rimkevičienė, 2007).

Kiekvienoje vaikų globos ir ugdymo įstaigoje socialinio pedagogo darbas turi savų ypatumų. Juos lemia globos namuose augančių vaikų amžius, raidos pobūdis bei korekcinės galimybės, taip pat socialinės aplinkos, kurioje vaikas augo iki patekdamas į globos įstaigą poveikis (Radzevičienė, 1999).

Socialiniam pedagogui taip pat tenka svarbi pareiga – bendravimas su vaiko šeima. Viena iš vaiko, gyvenančio globos namuose, teisė – sugrįžimas į šeimą (Rimkevičienė, 2007). Socialinis pedagogas turėtų užmegzti kuo glaudesnius kontaktus su vaiko tėvais ar motina, skatinti tėvų norą susigrąžinti vaiką, keisti gyvenimo būdą, pasitikėjimą savo jėgomis, pagelbėti įveikti krizinę situaciją.

Kurti ir puoselėti šeimai artimą aplinką – vienas iš pagrindinių vaikų globos namų darbuotojų, ypač socialinių pedagogų, uždavinių. Aplinkos kūrimas yra vienas iš veiksnių, padedančių vaikams suvokti, kas yra šeima, jos aplinka. Siekiant padėti socialiniams pedagogams spręsti jų šeimynose kylančias globotinių rengimo šeimai problemas ieškoma naujų efektyvesnių pagalbos būdų (Ambrasė, 2012). Vienas iš tokių galimų pagalbos metodų – pedagoginės veiklos tobulinimo metodas, kurį gali taikyti pedagogo, socialinio pedagogo, socialinio darbuotojo ar kito specialisto veikloje (Staskevičienė, 2007).

Potencialių, globai pasirengusių ir parengtų šeimų ieškojimas – dar viena globos namų socialinio pedagogo darbo sfera. Čia socialinis pedagogas turėtų padėti žmonėms suprasti įvaikinimo ir globos esmę, mokyti gerbti vaiko asmenybę ir visapusiškai ją ugdyti, iš esmės rengtų šeimą vaikui (tokį, koks jis yra) priimti. Turėdamas išsamią įtėvių ar globėjų pedagoginę – psichologinę charakteristiką, socialinis pedagogas galėtų numatyti bei detaliai aptarti su vaiko tėvais galimą vaiko raidą, jo ypatumus, patartų ir konsultuotų auklėjimo, ugdymo bei socializavimo klausimais. Gerai pažindamas ugdytinį, socialinis pedagogas palengvintų ne tik vaiko adaptacinį periodą naujoje šeimoje, bet padėtų ir įtėviams lengviau persiorientuoti naujoje situacijoje (Radzevičienė, 1999).

Apibendrinant galima teigti, jog svarbiausia yra tai, kad socialinis pedagogas turėtų priimti kiekvieną savo klientą kaip individualią asmenybę, su savo poreikiais, savo vertybėmis. Jis turi pasižymėti kantrumu, sugebėjimu išklausti ir suteikti reikiamą pagalbą. Todėl socialinis pedagogas turi nuolat tobulinti ir kelti savo kvalifikaciją, domėtis įvairiais teisiniais dokumentais, dalyvauti kursuose, paskaitose, naujinti savo darbo metodus, kad galėtų kuo efektyviau atlikti savo kaip socialinio darbuotojo pareigas. Socialinis pedagogas turėtų daugiau ir aktyviau dalyvauti visuomenės švietime, artimiau bendrauti su visuomeninėmis vaikų globos organizacijomis.

2 skyrius. VAIKŲ, GYVENANČIŲ GLOBOS NAMUOSE, TEISINIO ŠVIETIMO YPATUMŲ EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Empirinio tyrimo metodai.

Norint iširti vaikų, gyvenančių globos namuose, teisinio švietimo ypatumus - asmeninių teisių suvokimą, svarbą, naudojimą ir užtikrinimą vaiko gyvenime, atliktas kokybinis tyrimas.

Kokybinis tyrimas – sistemingas situacijos, įvykio, atvejo, individo ar grupės tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį (ne kaip atskirų kintamųjų pasekmę, bet „išgyventą patirtį“) iš situacijų analizės kylantį paaiškinimą (Žukauskienė, 2008).

Buvo naudojamas atviro tipo apklausa žodžiu - interviu metodas (Kardelis, 2005; Žydžiūnaitė, 2006); Tidikis, 2003). Interviu iš anksto apgalvotos bendros gairės, numatyti pokalbio kontūrai. Taip pat buvo numatytos problemų ir klausimų, į kurias reikia gauti atsakymus, sritis. Kadangi interviu metu situacija pakito, klausimų seka taip pat keitėsi. Sudaryti atviro tipo klausimai, kurie leido lengviau suformuluoti klausimus, nereikalavo numatyti atsakymų. Kadangi nebuvo alternatyvių atsakymų, todėl mažesnė tikimybė, kad informantas pasirinktų atsakymą, kuris neatspindėjo jo tikros nuomonės apie klausimo objektą, taip pat gauti atsakymai praplėtė galutinę tyrimo ataskaitą (Tidikis, 2003).

Tyrimo duomenys analizuojami taikant turinio (*content*) analizės metodą. Šis metodas padeda išskirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus, tada skaičiuoti jų vartojamo dažnį, tirti įvairių teksto elementų ryšius tiek vieno su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi (Tidikis, 2003). Žukauskienė (2008) teigia, kad tyrėjas siekia suprasti teksto duomenis, nustatyti jų ištakas ir tai, kas suteikia jiems prasmę; skatinamas atviras dialogas, kaskart grįžtant prie pažinimo objekto (teksto), vis geriau jį suprantant ir tiksliau interpretuojant; tyrėjas yra įtrauktas į aiškinimo procesą, apimančią tekstinius duomenis.

Tyrimo etapai:

1. *Pirmajame etape* sudarytas klausimynas. Interviu protokolai pateikiami 1 priede. Orientaciniai interviu klausimai buvo sudaryti remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracijos (1959 m.) bei Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1989 m.) principais: vaikui be jokių išimčių garantuojamos visos teisės; vaikui teikiama ypatinga apsauga ir sudaromos galimybės sveikai bei normaliai vystytis; vaikui užtikrinamas visapusiškas socialinis aprūpinimas ir sveikatos priežiūra;

vaikas turi teisę gyventi su tėvais jų mylimas ir globojamas; valstybė turi užtikrinti reikiamą paramą, kad tėvai galėtų įgyvendinti šią vaiko teisę; vaikas turi teisę į mokymą, lavinimą, poilsį ir laisvalaikį; vaikas turi teisę į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir netinkamo elgesio; vaikas turi teisę į asmeninio gyvenimo apsaugą; vaikas turi teisę į savo nuomonę ir jos reiškimą.

Interviu metu respondentams (vaikams) buvo pateikti 24 atviro tipo klausimai, kurie galėtų reikalui esant kisti interviu metu. Klausimai buvo suskirstyti į blokus, siekiant sužinoti respondentų *bendrą supratimą* apie vaiko teises, jų *vykdymą ir užtikrinimą*, kokie asmenys už tai atsakingi, pačių vaikų elgesys, apie *vaiko teisių pažeidimus*, kas ir kur daugiausiai pažeidinėja, apie *vaiko teisių apsaugos institucijas*, kas rūpinasi vaikais, dėl kokių priežasčių daugiausiai kreipiasi pagalbos, siekiama sužinoti vaikų nuomonę apie pasitikėjimą socialinės apsaugos institucijas. Taip pat siekiama sužinoti apie papildomą veiklą, kurioje vaikams suteikiamas teisinis švietimas, jo nauda ir reikšmė vaikams.

Interviu metu respondentams socialiniams pedagogams buvo pateikta 19 atviro tipo klausimų, suskirstytų į blokus apie: *bendrą sampratą* apie vaiko teises, kokiais dokumentais vadovaujasi, dalyvavimą seminaruose susijusiuose su darbo specifika, informacijos pakankamumą; *vaiko teisių pažeidimų* ypatumus – kokius pastebi dažniausiai, kokių priemonių imasi sprendimams, su kokiomis kitomis institucijomis bendradarbiauja ir jų atsaką; apie *globos namų darbuotojų tarpusavio santykius su ten gyvenančiais vaikais*, pasitikėjimą, pagalbos teikimą; apie *veiklą susijusią su vaikų teisiniu švietimu* – kokius metodus naudoja, kokia jų nauda vaikams, darbuotojų indėlis vaikų rengimui savarankiškam gyvenimui. Visi atsakymai buvo fiksuojami diktofono pagalba.

Visi interviu buvo pradėti pasisveikinant su respondentais, papasakojant apie tai, kokia tema bus kalbama. Interviu su vaikais vyko vieną dieną, su kiekvienu asmeniškai bendraujant apie 15 minučių. Kadangi respondentai – socialiniai pedagogai buvo iš dviejų įstaigų, su jais buvo kalbama dvi dienas, su kiekvienu asmeniškai taip pat apie 15 minučių. Bendras laikas visų pokalbių užėmė apie 8 valandas.

2. *Antrajame etape* sudaryta pirminė duomenų kategorizacija (žr. 2 priedas). Bendras lentelių skaičius 41. Vaikų atsakymai pateikti kabutėse *pakreiptu* šriftu, socialinių pedagogų – kabutėse *pakreiptu ir pajuodintu* šriftu. Šios technikos laikomasi ir analizuojant gautus duomenis.

3. *Trečiajame etape* atlikta (kokybinė) duomenų analizė ir interpretacija. Apibendrinant kokybinio tyrimo rezultatus, pagrindžiant globos namuose gyvenančių vaikų teisinio švietimo ypatumus.

2.2. Tyrimo imtis ir etika

Tyrimo imties sudarymo metodas. Tyrimo dalyvių pasirinkimą lėmė analizuojama tema. Šiam tyrimui pasirinkti respondentai – 9 vaikai ir 10 socialinių pedagogų, iš kelių Šiaurės Lietuvoje esančių vaikų globos namų. Su respondentais buvo iš anksto susitarta dėl interviu, kad neskubant būtų parinkti savanoriai, kurie norės bendrauti, tuo rūpinosi vienas iš socialinių pedagogų. Bendraujant su įstaigos pavaduotoja susidariau nuomonę apie vaikų nenorą bendrauti su studentais ar asmenimis, kurie domisi jų gyvenimu. Pasak pavaduotojos, šie vaikai nori gyventi normalų gyvenimą kaip ir visi kiti, kad niekas jų nekalbintų. Tačiau susitikimo metu bendraudama su vaikais nejaučiau jokios įtampos, jie atsakinėjo nuoširdžiai, jautėsi ramūs, kaip jie patys sakė, jiems netgi buvo įdomu. Bendravimas su socialiniais pedagogais buvo sunkesnis, dalis iš jų teigė, kad yra labai užsiėmę, todėl nesulaukiau didelio susidomėjimo ir noro bendradarbiauti.

Dalyvaudami respondentai turi gerai žinoti, kad bus ginamos jų teisės, bus apsaugoti nuo galimų neigiamų padarinių, tai nuo tyrimo etikos plėtros supratimo neatsiejama. Asmenys tyrimuose turi dalyvauti tik savanoriškai. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas interviu su paaugliais, su kuriais buvo susitarta iš anksto ir gavus informanto sutikimą, paaiškintas interviu tikslas, garantuotas jo išsakytų minčių slaptumas ir konfidencialumas (Kardelis, 2005). Šis metodas buvo pasirinktas dėl to, kad interviu – tai nuoširdus, atviras pokalbis, kurio metu visada gali paaiškinti vieno ar kito klausimo ar atsakymo varianto prasmę, taip apklausiant negresia pavojus neteisingai užpildyti anketą bei praleisti klausimus. Gaunama gilesnė informacija, galima patikslinti informaciją, tyrimo dalyvio galima paklausti, kodėl vienaip ar kitaip jis mano. Respondentams pateikiami korektiški klausimai, su jais elgiamasi pagarbiai, nereikalaujant tos informacijos, apie kurią šnekėti nemalonu (Žydžiūnaitė, 2006).

Atliekant tyrimą buvo laikomasi tyrimo etikos principų: 1) gavus informantų sutikimą atlikti tyrimą, pabrėžiant jų asmeninę apsisprendimo teisę dalyvauti ar nedalyvauti tyrime. Taip pat respondentai bet kuriuo metu galėjo nutraukti pokalbį – interviu, ar neatsakyti į jiems nemalonius klausimus; 2) respondentai buvo supažindinti, jog gauti duomenys bus naudojami tik tyrimo tikslams realizuoti; 3) buvo garantuotas tyrimo rezultatų grįžtamumas, tyrimo dalyviams pageidaujant. Kaip teigia Kardelis (2005), kokybiniame tyrime yra labai svarbus anonimiškumas, konfidencialumas, todėl pirmiausia supažindinusi respondentus su tyrimo tema, tikslu ir gavusi žodinius sutikimus, juos nuraminau ir užtikrinau, kad nebus atskleisti jų vardai, kad jų atsakymų neanalizuos jokie asmenys iš jų artimos aplinkos – globos namų darbuotojai, draugai, mokytojai.

2.3. Globos namų vaikų ir socialinių pedagogų tyrimo rezultatų analizė

Apklausoje dalyvavo 9 ankstyvojo amžiaus paaugliai, gyvenantys vaikų globos namuose bei 10 ten dirbančių socialinių pedagogų. Vaikų ir socialinių pedagogų demografinė charakteristika pateikiama 3 lentelėje.

3 lentelė

Tyrimo dalyvis ¹	Lytis	Amžius	Metų skaičius, pragyventas globos namuose
1. Audrius	Berniukas	15	5
2. Paulius	Berniukas	12	6
3. Rūta	Mergaitė	13	8
4. Marija	Mergaitė	14	7
5. Vaida	Mergaitė	13	7
6. Karolina	Mergaitė	15	9
7. Augustė	Mergaitė	15	9
8. Viktorija	Mergaitė	15	10
9. Raminta	Mergaitė	15	9
Darbo stažas			
10. Socialinė pedagogė	Moteris	8 metai	
11. Socialinė pedagogė	Moteris	6 metai	
12. Socialinė pedagogė	Moteris	15 metų	
13. Socialinis pedagogas	Vyras	4 metai	
14. Socialinė pedagogė	Moteris	7 metai	
15. Socialinė pedagogė	Moteris	14,5 metų	
16. Socialinė pedagogė	Moteris	5 metai	
17. Socialinė pedagogė	Moteris	10 metų	
18. Socialinė pedagogė	Moteris	1 metai	
19. Socialinis pedagogas	Vyras	5 metai	

Tyrimo dalyvių nuomone, pati svarbiausia kategorija, apimanti daugiausiai - 112 prasminių teiginių, yra „Sprendžiant iškilusius sunkumus tarp vaikų, kasdieninės veiklos ir kitas problemas sulaukiama savitarpio pagalbos iš globos namų bendruomenės ir kitos nekonkretizuotos pagalbos iš įvairių institucijų“ (žr. 4 lentelę).

¹ Remiantis tyrimo etikos principais, vaikų vardai pakeisti.

Kategorija Sprendžiant iškilusius sunkumus tarp vaikų, kasdieninės veiklos ir kitas problemas sulaukiama savitarpio pagalbos iš globos namų bendruomenės ir kitos nekonkretizuotos pagalbos iš įvairių institucijų (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Sprendžiant iškilusius sunkumus tarp vaikų, kasdieninės veiklos ir kitas problemas sulaukiama savitarpio pagalbos iš globos namų bendruomenės ir kitos nekonkretizuotos pagalbos iš įvairių institucijų	Vaikų globos namų auklėtojų pagalba vaikams	14
	Socialinės apsaugos institucijos pagalba vaikų globos namų vaikams bei darbuotojams	11
	Vaikų globos namų socialiniai darbuotojai ir socialiniai pedagogai	9
	Pačių vaikų vienas kitam pagalbos teikimas	8
	Mokyklos bendruomenės pagalba vaikų globos namų bendruomenei	7
	Vaikų tėvų, giminių pagalba vaikams	7
	Vaikų globos namų direktoriaus, pavaduotojos pagalba vaikams	3
	Visada kreipiasi pagalbos	14
	Nesikreipia pagalbos	13
	Kartais kreipiasi pagalbos	10
	Dažnai sulaukiama pagalbos	9
	Pagalbos sulaukiama tik kartais	7
	Iš viso:	

Anot respondentų, didžiausia pagalba teikiama vaikams, kurią užtikrina globos namų darbuotojai: auklėtojai (14 kartų paminėjo tyrimo dalyviai) ir socialiniai darbuotojai bei socialiniai pedagogai (9 kartus paminėjo tyrimo dalyviai). Iliustruojantys teiginiai: „auklėtojos padeda, o kartais socialiniai“, „bet kada, kas bebūtų, tu visada gali į ją kreiptis [šeimynos auklėtoja – aut.past.]“, „į socialinius jau kreipiamės kartu su auklėtojais arba asmeniškai, nes mažiau žino, kas vyksta mūsų šeimynose“ ir kt.

Kaip teigia Mockevičienė (2002), ypač svarbu rūpintis tais vaikais, kurie neturi tinkamo pavyzdžio artimiausioje aplinkoje, ne be teigiamų veiksmų, be jų pomėgių saviraiškos sunku tikėtis tinkamos socializacijos. Būtent globos namų darbuotojai tai artimiausi asmenys, kuriais vaikai gali pasitikėti, išsipasakoti, padėti išspręsti įvairiausias problemas, pradedant nuo buitinių, baigiant asmeninėmis. Kaip patys vaikai teigia, „auklėtojai mums kaip tėvai“. Tai parodo, kad įstaigos darbuotojai išmano bendravimo su vaikais ypatumus, kaip prieiti prie jų, kalbėti, kad suteikiama pagalba būtų efektyvi abejoms bendraujančioms pusėms.

Dar viena iš populiariausių pagalbos teikimo grupių yra socialinės apsaugos institucijos (11 kartų paminėjo tyrimo dalyviai), kurios dirba tiek su globos namų vaikais, tiek su darbuotojais. Ilustruojantys teiginiai: „*vaikų linijos, patarimų daug gavau, išklauso, pataria*“, „*reiktų kreiptis į vaikų teises*“, „*vaiko teisių apsaugos įstaigomis, policija, prašome paramos iš įvairių įmonių, įstaigų*“, „*bendruojame su pedagogine-psichologine tarnyba, medicininėmis įstaigomis*“ ir kt.

Patys vaikai socialinės apsaugos institucijas (vaiko teisių apsaugos skyriai, policija, sveikatos priežiūros įstaigos ir pan.) įvardina daugiau kaip tokias, į kurias būtų galima kreiptis ištikus tam tikroms problemoms, tik keletas iš jų yra kreipęsis. Paklausti, ar išdrįstų prašyti tokios pagalbos iš šių institucijų, dalis vaikų atsakė teigiamai: „*jei labai blogai būtų ir nei auklėtoja, nei socialiniai nepadėtų*“, „*tai būtų asmeninis dalykas, <...> nei vienas iš šitų namų nežinotų*“, „*jie privalo mus ginti ir apsaugot*“. Kita dalis vaikų išreiškė neigiamą požiūrį: „*tikriausiai bijočiau*“, „*abejoju, ar jiems įdomios būtų mano problemos*“. Tai parodo, kad vaikai nėra linkę atvirauti su žmonėmis iš svetimos aplinkos, jaučiama baimė likti nesuprastiems. Didesnis bendradarbiavimas šių įstaigų vyksta kartu su globos namų darbuotojais. Taip sudaromos galimybės suteikti efektyvesnę pagalbą vaikams.

Mažiau populiarūs pagalbą teikiantys asmenys įvardinti kaip mokyklos bendruomenė, vaikų giminaičiai, vaikų globos namų administracijos darbuotojai. Taip pat vaikai kreipiasi pagalbos vieni į kitus, dalinasi informacija.

Gauti duomenų rezultatai parodė, kad respondentai daugiau kreipiasi pagalbos, nei nesikreipia. Tai dar kartą patvirtina, kad yra pasitikima asmenimis, kurie teikia įvairiapusę pagalbą ir ji yra efektyvi.

Antra pagal svarbumą kategorija yra „*Vaikų savo teisių žinojimas ir įvardinimas bei socialinių pedagogų informacijos ieškojimas apie vaikų teisinį švietimą pasitelkiant internetą, televiziją, įstatymus bei kitas informacines priemones*“ (žr. 5 lentelę).

Kategorija Vaikų savo teisių žinojimas ir įvardinimas bei socialinių pedagogų informacijos ieškojimas apie vaikų teisinį švietimą pasitelkiant internetą, televiziją, įstatymus bei kitas informacines priemones (N=19)

Kategorija	Subkategorija I	Teiginių skaičius	Subkategorija II	Teiginių skaičius
Vaikų savo teisių žinojimas ir įvardinimas bei socialinių pedagogų informacijos ieškojimas apie vaikų teisinį švietimą pasitelkiant internetą, televiziją, įstatymus bei kitas informacines priemones	Vaiko teisės		Informaciniai šaltiniai	
	Teisė į laisvalaikį	8	Internetas/televizija	11
	Teisė jaustis saugiam	8	Globos namų darbuotojai	8
	Teisė į bendravimą	7	Spauda, knygos/Skaitiniai	4
	Teisė įgyti išsilavinimą	6	Seminarai	4
	Teisė į asmeninę laisvę, privatumą	4	Bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis	4
	Teisė turėti gyvenamąją vietą	3	Vaikų globos namų aplinka	3
	Teisė į nuomonės išreiškimą	3	Sava patirtis	3
Iš viso: 80				

Vaikai kaip savo svarbiausias turimas teises įvardino teisę į laisvalaikį (8 teiginiai), į bendravimą (7 teiginiai): „*teisę žaisti*“, „*žiūrėti televizorių*“, „*išeiti į kiemą*“, „*galiu bendrauti*“, „*bendrauti su draugais*“, „*su kitais atvirai kalbėti*“ ir kt. Kadangi buvo apklausti ankstyvosios paauglystės vaikai, nestebina šių teisių reikšmingumas. Šiuo laikotarpiu vaikams svarbiausia yra užsiimti savo mėgstama veikla, bendrauti su draugais ir taip realizuoti savo saviraišką. Todėl būtina tai užtikrinti. Pasak Dapkienės (1998), laisvalaikis yra tas laikas, kurį žmogus praleidžia pagal savo norus, pomėgius, kurio metu jis nuo savęs nusimeta rūpesčių našta, atsikratyti prastos nuotaikos, nuobodulio, pamiršti mokymąsi.

Dar viena populiari subkategorija, kuri atskleidžia vaikų teisę jaustis saugiams (8 teiginiai): „*negalima mušti vaikų, nes paskui patys tokie išauga*“, „*suaugusieji negali mušti vaikų*“, „*galiu į vyresnius kreiptis pagalbos*“ ir kt. Galima teigti, jog globos namuose gyvenantys vaikai praradę tėvų meilę ir jų prieglobstį, jaučia nuolatinį nesaugumo jausmą. Perkelti į kitą aplinką jie sutrinka, jaučiasi vieniši, todėl būtina sudaryti tokias sąlygas, kurios užtikrintų vaikų saugią aplinką.

Kiek mažiau populiarios vaikų įvardintos teisės yra išsilavinimo įgijimas, teisė į asmeninę laisvę bei privatumą, nuomonės išreiškimą, turėti gyvenamąją vietą. Nors ir mažas šių teiginių

skaičius, tačiau vien paminėjimas reiškia, kad vaikai žino, kas jiems priklauso, tačiau šiuo laikotarpiu jiems tai dar ne itin reikšminga.

Tiek vaikų žinių apie jų teises, tiek socialinių pedagogų informacijos apie vaikų teisinį švietimą ieškojimas vyksta pasitelkiant internetą, televiziją – tai populiariausi informaciniai šaltiniai. Galima teigti, jog jų populiarumą lemia tai, kad šios priemonės yra lengviausiai pasiekiamos, ypač internetiniai tinklapiai. Informaciją galima rasti bet kuriuo metu, o pasirinkimo galimybės yra neribotos. Televizijoje matomos laidos taip pat pateikia daug naudingos informacijos, kuri jau būna susisteminta, reikia tik pasirinkti, kas domina ir ką žiūrėti.

Taip pat vaikai didžiąją dalį respondentai gauna iš pačių globos namų darbuotojų. Teisinio švietimo metodai bus aptarti 8 lentelėje. Socialiniai pedagogai informacijos teisinio švietimo klausimais gauna dalyvaudami seminaruose, tiek pasiūlius įstaigai, tiek savanoriškai. Taip pat iškilus problemoms tenka domėtis įstatymais, nutarimais, bei kitokiais dokumentais, kurie susiję su „*vaiko globa, tėvų, kurie neteko vaikų globos, psichologija, kuriuose pristatomos naujos metodikos darbui vaikų globos namuose*“, „*vaiko globa, socializacija, vaiko teisėmis ir apsauga*“ ir pan.

Trečia pagal teiginių dydį kategorija (60 prasminių teiginių) yra „*Vaikų ir socialinių pedagogų išreiškiamos netinkamo globotinio elgesio formos pradedant nuo pagarbos stokojimo, taisyklių bei elgesio normų nesilaikymo, nenoro mokytis ir baigiant sveikatos žalojimu bei savęs pervertinimu*“ (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Kategorija Vaikų ir socialinių pedagogų išreiškiamos netinkamo globotinio elgesio formos pradedant nuo pagarbos stokojimo, taisyklių bei elgesio normų nesilaikymo, nenoro mokytis ir baigiant sveikatos žalojimu bei savęs pervertinimu. (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Vaikų ir socialinių pedagogų išreiškiamos netinkamo globotinio elgesio formos pradedant nuo pagarbos stokojimo, taisyklių bei elgesio normų nesilaikymo, nenoro mokytis ir baigiant sveikatos žalojimu bei savęs pervertinimu	Vaikų pagarbos stokojimas kitiems	13
	Taisyklių ir elgesio normų nesilaikymas	10
	Nenoras mokytis	10
	Atsakomybės stoka	9
	Savęs pervertinimas	7
	Nesirūpinimas sveikata	5
	Nepiktnaudžiauja dėl gero elgesio ir atsakomybės prieš kitus	6
	Viso:	60

Šioje kategorijoje tyrimo dalyviai daugiausiai išreiškia pagarbos stokojimo subkategoriją (13 teiginių). Ilustruojantys teiginiai: „**atsikalbinėja ir nesiskaito su auklėtojais**“, „**negerbia savęs ir kitų**“, „**elgiasi negarbingai, įžeidinėja kitus**“, „**negerbia auklėtojų, juos keikia, kolioja**“, „**auklėtojus erzina**“ ir kt. Antroji subkategorija – taisyklių ir elgesio normų nesilaikymas (10 teiginių): „**išeina nepasiklausę**“, „**negrįžta laiku namo**“, *patys skriaudžia, o kai jiems ką nors negero padaro, skundžiasi iškart*, „**negerbia savo aplinkos**“, „**savavališkai pasišalina iš vaikų namų**“, „**nenori tinkamai ir kultūringai elgtis**“ ir kt. Trečioji pagal populiarumą subkategorija – vaikų nenoras mokytis (10 teiginių): „**nenori mokytis, nors tai privaloma**“, „**daug problemų dėl mokslo, kad nesimoko, pamokų neruošia**“, „**piktnaudžiauja mokslu**“, „**nenori mokytis**“ ir kt.

Toks vaikų elgesys tai tarsi maištavimas prieš visuomenę, bandymas įrodyti, kad jie yra savarankiški ir patys atsako už savo veiksmus, tačiau toks jų požiūris yra klaidingas. Leliūgienė (2003) pastebi, jog paauglių egocentrizmas bei kritiškas, dažnai priešiškas jų požiūris į vyraujančias normas, taisykles bei kito asmens teises, dažnai sukelia „neigiamos lyderystės reiškinį“, kurio pasekoje ir kyla noras priešintis nusistovėjusioms taisyklėms, piktnaudžiauti savo teisėmis.

Taip pat respondentai įvardina ir tokius vaikų elgesio pažeidimus, kaip atsakomybės stoka (9 teiginiai), vaikų savęs pervertinimas (7 teiginiai) bei nesirūpinimas sveikata (5 teiginiai): „**prigauna rūkančius, geriančius, apsvagia kartais**“, „**jie yra vaikai ir jiems viskas leidžiama**“, „**darys, ką jiems reikia daryti, kad pasirodytų kietesni**“, „**rūko, vartoja energetinius gėrimus, alkoholį, nesveika mityba**“, „**bando išsisukti nuo įpareigojimų**“, „**viską gauti, o ne pelnyti [vaikai siekia – aut.past.]**“ ir kt.

Negalima sakyti, kad toks elgesys būdingas tik vaikams, kurie gyvena globos namuose. Visi vaikai vienaip ar kitaip bando maištauti, tai normalus elgesys paauglystės laikotarpiu, tačiau kai kuriems vaikams jis pasireiškia stipriau. Tokie vaikai, kurie netenka tėvų globos, nutrūksta sistemingas vaiko auklėjimas, gali pasijusti neprižiūrimi ir elgtis taip, kaip jiems patinka. Naudodamiesi tuo, kad yra bejėgiai, netekę tėvų meilės, gali manipuluoti suaugusiaisiais ir netinkamai elgtis. Vaikų drausminimo priemonių mechanizmas bus pateiktas 8 lentelėje.

Ketvirtoji pagal savo teiginių dažnumą (55 prasminiai teiginiai) kategorija yra „*Globos namuose gyvenančių vaikų kreipimasis pagalbos dėl netinkamų gyvenimo sąlygų, konfliktiškų tarpusavio santykių su draugais, fizinio smurto patyrimo bei kitų priežasčių*“ (žr. 7 lentelę).

Kategorija Globos namuose gyvenančių vaikų kreipimasis pagalbos dėl netinkamų gyvenimo sąlygų, konfliktiškų tarpusavio santykių su draugais, fizinio smurto patyrimo bei kitų priežasčių (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Globos namuose gyvenančių vaikų kreipimasis pagalbos dėl netinkamų gyvenimo sąlygų, konfliktiškų tarpusavio santykių su draugais, fizinio smurto patyrimo bei kitų priežasčių	Tinkamų gyvenimo sąlygų neužtikrinimas	15
	Konfliktiški tarpusavio santykiai su draugais	10
	Fizinio smurto patyrimas	9
	Psichologinio smurto patyrimas	7
	Vaiko asmenybės nuvertinimas	7
	Konfliktiški tarpusavio santykiai su globos namų darbuotojais	4
	Laisvalaikio praleidimo būdų stoka	3
Iš viso:		55

Šioje kategorijoje išryškinamos priežastys, kurias tyrimo dalyviai įvardino kaip priežastis, dėl kurių vaikai dažniausiai kreipiasi pagalbos. Svarbiausia priežasčių subkategorija yra tinkamų gyvenimo sąlygų neužtikrinimas. Iliustruojantys teiginiai: „*nepatinka, kad vienam kambarį gyvenam keliese*“, „*daug pykčių kyla, kai kas nors ne savo daiktą paima*“, „*pasiskundžiam dėl gyvenimo, norim geresnių baldų <...> pinigų nėra*“, „*triviečiame kambarįje gyvena rūkanti, alkoholį vartojanti mergina*“, „*vaikai norėtų turėti savo atskirą kambarį*“, „*vaikams trūksta privatumo*“ ir kt. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme yra teigiama, jog „nė vienas vaikas negali būti paliktas be gyvenamojo būsto <...> gyvenimo sąlygas, būtinas jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi, užtikrina tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės ir vietos savivaldos institucijos“ (Vaiko teisių pagrindų įstatymas, 1996). Globos namų bendruomenė turi pasirūpinti vaikų gyvenamąją aplinką, kuri būtų tinkama sveikam ir normaliam vystymuisi.

Respondentų pateikti duomenys rodo, jog daug problemų kyla ir dėl konfliktiškų tarpusavio santykių tarp vaikų (10 teiginių): „*mokykloje draugai dažnai tyčiojasi*“, „*kambarį negaliu jaustis saugiai, nežinau, kada galiu gauti į galvą*“, „*pamato kokį žioplesnį, jei jis neatsikerta tai ir užsisėda*“, „*kenčia nuo bendraamžių patyčių*“, „*vaikai vieni kitus <...> įžeidinėja, tyčiojasi*“, „*dėl konfliktų su broliais ir seserimis, draugais*“ ir kt. Aišku konfliktų išvengti neįmanoma, ypač vaikų tarpe, kai pasireiškia kiekvieno individualybė, noras dominuoti ir būti vaikų grupės lyderiu. Kaip teigia Theriault (2009), būtina vaikus mokyti valdyti savo emocijas, kurti ir palaikyti nuolatinius ir

ramius socialinius santykius. Tai didelis uždavinys kiekvienam specialistui, kuris dirba su vaikais, reikalaujantis nuolatinių naujų metodų ieškojimo, kaip suvaldyti vaiko emocijas ir norą konfliktuoti.

Dar viena iš svarbiausių subkategorijų yra fizinio smurto naudojimas prieš vaikus (9 teiginiai): „yra tekę ginti draugą nuo smurto ir patyčių“, „specialiai pastumia, kad pargriūtų, užsigautų, kažką blogo padarytų“, „yra mušęs mano tėvas, dažnai gaudavau į kailį“, „**fizinio smurto panaudojimas mokykloje, namuose**“, „**smurtas tarp pačių vaikų**“, „**naudoja fizinį smurtą prieš silpnesnį**“ ir kt. Tai itin opi šių dienų problema, kuri kelia vis didesnę visuomenės susirūpinimą. Nors įvairiuose teisiniuose įstatymuose (JT Vaiko teisių konvencija, 1989; LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas, 2000; LR civilis kodeksas, 2000 ir kt.) yra pabrėžiama, jog negalima jokia fizinė, psichologinė prievarta, tačiau to išvengti neįmanoma. Kad tai įgyvendinti, reikalinga visos visuomenės pagalba, kuri neliktų abejinga pastebint bent menkiausią užuominą į smurto panaudojimą prieš vaiką.

Negalima ignoruoti ir kitų problemų, kurios reikalauja tam tikrų sprendimų, tai psichologinio smurto naudojimas prieš vaikus, vaiko asmenybės nuvertinimas, konfliktiški santykiai tarp vaikų ir globos namų darbuotojų bei laisvalaikio praleidimo būdų stoka.

Penkta pagal svarbumą kategorija, kurią atspindi 52 prasminiai informantų teiginiai, yra „*Vaikų globos namuose vykdomas vaikų teisinis švietimas taikant pokalbio, diskusijų, aptarimų metodus bei kitas prevencijos priemones*“ (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Kategorija Vaikų globos namuose vykdomas vaikų teisinis švietimas taikant pokalbio, diskusijų, aptarimų metodus bei kitas prevencijos priemones (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Vaikų globos namuose vykdomas vaikų teisinis švietimas taikant pokalbio, diskusijų, aptarimų metodus bei kitas prevencijos priemones	Pokalbiai, diskusijos, aptarimai vaikų globos namuose	20
	Teisinis švietimas mokykloje (prevenciniai renginiai, pokalbiai, filmų demonstravimas)	10
	Prevenciniai renginiai vaikų globos namuose	9
	Filmų žiūrėjimas vaikų globos namuose	8
	Užklasinė (popamokinė) veikla	5
Iš viso:		52

Pasak Kairienės, Dzindzaliėnės (2009), teisinis švietimas yra skirtas tiek ikimokyklinio amžiaus vaikams, tiek suaugusiems, kurie nėra įgiję atitinkamos kompetencijos, todėl labai svarbu, kad kiekvienas visuomenės narys įgytų teisinių žinių ir gebėtų naudotis savo teisėmis.

Vaikams gyvenantiems globos namuose, žinias apie teisinį švietimą turi suteikti ten dirbantys specialistai. Pagrindinė subkategorija (20 teiginių), kuri atspindi populiariausią socialinių pedagogų naudojamą metodą teisinio švietimo organizavimui, yra pokalbiai, diskusijos, aptarimai vaikų globos namuose. Iliustruojantys teiginiai: „*būna koks posėdėlis ir pasikalbam*“, „*diskusijos, pokalbiai šeimynose su socialiniais pedagogais*“, „*kalbėjom apie toleranciją, auklėtoja dažnai primena*“, „*rengiame pokalbius individualius ir grupinius*“, „*įvairūs pokalbiai, aptarimai, diskusijos, anketos, testai*“, „*individualūs pokalbiai, grupiniai užsiėmimai, projektinės veiklos*“ ir kt. Teiginių dažnumas parodo, jog tai efektyvus metodas ir galima daryti išvadą, kad tai duoda teigiamų rezultatų.

Respondentai vaikai taip pat įvardino ir teisinio švietimo metodus ugdymo įstaigose (10 teiginių): „*per klasės valandėles kartais pakalba mokytoja, ypač jei kas nors atsitinka*“, „*apie patyčias, rūkymą ir narkotikų vartojimą, kad tai yra blogai ir kenkia mūsų sveikatai*“, „*žiūrėjom filmą, daugiau būna nei čia namuose*“, „*pamokėlės per klasės valandėles apie sveiką mitybą, gyvenimo būdą*“ ir kt. Mokykla yra antroji artimiausia vaiko aplinka, kurioje jis tobulėja, lavinasi, todėl ten taip pat turėtų būti skiriamas didelis dėmesys vaikų teisiniam švietimui.

Grįžtant prie metodų, kuriuos naudoja socialiniai pedagogai globos namuose, vieni iš populiariesnių yra prevenciniai renginiai (9 teiginiai): „*daromi renginiai prieš smurtą, patyčias*“, „*yra atvažiuavę iš Vilniaus kažkokie žmonės, tai rodė filmą, aptarėm, daug pasakojo*“, „*buvo savaitė prieš patyčias, priminė, kokios teisės yra*“, „*organizuoju vaidybinius užsiėmimus*“, „*pažymint įvairias datas: AIDS, Tarptautinė vaikų gynimo, nerūkymo dienos*“, „*darėme renginių apie sveiką gyvenimą <...> kaip svarbu aktyviai judėti, sportuoti, apie nesveiką maistą*“ ir kt. Tokie prevenciniai renginiai turėtų atskleisti vaikams, kad jie turi teisę į sveiką gyvenimą ir aplinką, kurioje jie gyvena, mokosi, leidžia laisvalaikį, turi būti pritaikyta taip, kad nekenktų jų sveikatai.

Taip pat taikomi, tačiau ne tokie populiarūs metodai yra filmų žiūrėjimas (8 teiginiai). Kaip teigia patys socialiniai pedagogai, tai ne tik žiūrėjimas, o bandymas vaizdiškai perteikti vaikams suvokimą, kas yra teisinis švietimas, kokios teisės priklauso vaikams, kas jas užtikrina, kur galima kreiptis pagalbos.

Teisinis švietimas vykdomas ir per popamokinę veiklą (5 teiginiai): „*pirmadienį važiuosim į tarmių koncertą, dainuosim pačios*“, „*rengiame parodas, vaikai parodo savo talentus*“, „*organizuojamos ekskursijos į kalėjimo izoliatorių <...> Šiaulių Respublikinės ligoninės muziejuje*“ ir kt. Tokia veikla užtikrina vaikų individualybės išreiškimą, naudingą laisvalaikio praleidimą, skatina domėtis aplinka, kas joje vyksta.

Šešta pagal svarbumą kategorija, kurią atspindi 45 prasminiai teiginiai, yra „*Vaikų netinkamo elgesio perauklėjimo mechanizmas pradedant individualiais bei grupiniais pokalbiais, asmeninių daiktų atėmimu, laisvalaikio suvaržymu ir baigiant pranešimais policijai bei artimųjų informavimu*“ (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Kategorija Vaikų netinkamo elgesio perauklėjimo mechanizmas pradedant individualiais bei grupiniais pokalbiais, asmeninių daiktų atėmimu, laisvalaikio suvaržymu ir baigiant pranešimais policijai bei artimųjų informavimu (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Vaikų netinkamo elgesio perauklėjimo mechanizmas pradedant individualiais bei grupiniais pokalbiais, asmeninių daiktų atėmimu, laisvalaikio suvaržymu ir baigiant pranešimais policijai bei artimųjų informavimu.	Individualūs pokalbiai su vaikais	14
	Laisvalaikio suvaržymas	8
	Asmeninių daiktų atėmimas	7
	Pamokymai, pabarimai	6
	Įspėjimai	4
	Artimųjų informavimas	3
	Pranešimai policijai	3
Iš viso:		45

Išanalizavus gautus duomenis, paaiškėjo, kad populiariausias būdas vaikų drausminimui yra individualių ir grupinių pokalbių vedimas (14 teiginių): „*individualūs, grupiniai motyvaciniai pokalbiai*“, „*bendrauju su vaikais individualiai*“, „*kai su kažkuo susipykstu, auklėtoja visada visus pasikviečia pasiaiškinti, kas įvyko*“, „*visa šeimyna buvom nusiųstą pas socialinę pedagogę ir kiekvienas turėjom paaiškinti, kodėl išėjom nepasisakę*“ ir kt.

Pokalbių metu siekiama išsiaiškinti, kokios priežastys lemia atitinkamą vaiko elgesį, kurio rezultatai turi neigiamų pasekmių tiek pačiam vaikui, tiek aplinkiniams asmenims. Kaip teigia Tidikis (2003), individualaus pokalbio metodas naudingas tuo, kad bendravimas tarp pašnekovų yra atviresnis, leidžia pašnekovams jaustis nesuvaržytiems, kai niekas kitas jų negirdi. Taip pat pokalbių metu yra lengviau vaikams išaiškinti jų netinkamo elgesio pasekmes, galima lengviau juos paveikti, nes yra akių kontaktas, taip pat galima naudoti neverbalinį bendravimą.

Antra pagal populiarumą drausminimo priemonė yra vaikų laisvalaikio suvaržymas (8 teiginiai): „*teko už pabėgimą iš namų uždrausti lankyti imtynių būrelį*“, „*uždraudžia išeit išvis iš namų ribų*“, „*nesudarau galimybių dalyvauti jose [išvykose – aut.past.]*“ ir kt. Kadangi laisvalaikis vaikams yra ypač svarbus, nes jo metu atliekamos tokios veiklos, kurios padeda vaikams

atsipalaiduoti, veikti tai, ką labiausiai mėgsta, todėl jo suvaržymas yra veiksminga priemonė drausminant vaikus.

Asmeninių daiktų atėmimas – trečia pagal populiarumą priemonė valdyti vaikų elgesį (7 teiginiai): „*sulaikau kišenpinigius*“, „*telefonus atima kuriam laikui*“, „*vaikus labai veikia telefonų atėmimas*“ ir kt. Socialinių pedagogų nuomone, tai kartais būna daug efektyvesnė priemonė palyginus su pokalbiais ar bandymais pamokyti, nes telefonas jiems „brangiausias turtas“. Šiais laikais daiktai žmonių gyvenime yra pernelyg sureikšminami, todėl vieno ar kito daikto atėmimas gali paveikti asmens elgesį, ypač kalbant apie vaikus.

Mažiau populiarūs būdai sudrausminti vaikus, tai pamokymai bei pabarimai, įspėjimai, kurie dažniausiai būna apie tai, jog bus pranešta apie nusižengimus pavaduotojai arba direktoriui, artimųjų informavimas apie netinkamą vaiko elgesį. Taip pat kartais tenka imtis kraštutinumų ir kviešti policijos pareigūnus, už ypač rimtus vaikų nusižengimus, tokius kaip vagiliavimas, pabėgimai iš globos namų.

Septinta pagal svarbumą kategorija (33 prasminiai teiginiai) yra „*Socialinių pedagogų naudojamų indėlis ruošiant vaikus sėkmingai integracijai į visuomenę, iš kurių svarbiausi tikslai yra savarankiškos asmenybės ugdymas, buitinių įgūdžių mokymas, tautiškumo bei pilietiškumo ugdymas ir kiti*“ (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Kategorija Socialinių pedagogų naudojamų metodų nauda ruošiant vaikus sėkmingai integracijai į visuomenę, iš kurių svarbiausi tikslai yra savarankiškos asmenybės ugdymas, buitinių įgūdžių mokymas, tautiškumo bei pilietiškumo ugdymas ir kiti (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Socialinių pedagogų naudojamų metodų nauda ruošiant vaikus sėkmingai integracijai į visuomenę, iš kurių svarbiausi tikslai yra savarankiškos asmenybės ugdymas, buitinių įgūdžių mokymas, tautiškumo bei pilietiškumo ugdymas ir kiti.	Savarankiškos asmenybės ugdymas	8
	Buitinių įgūdžių mokymas	7
	Tautiškumo, pilietiškumo ugdymas	6
	Pagalbos teikimas	5
	Sveiko gyvenimo būdo ugdymas	4
	Tolerancijos ugdymas	3
Iš viso:		33

Bendriausia socialinio pedagogo paskirtis, kaip teigia Bitinas ir Giedraitienė (1997), sudaryti optimalias ugdytinio asmenybės tobulėjimo sąlygas. Realizuodamas šią paskirtį, socialinis pedagogas dirba sistemingą pedagoginį darbą su ugdytinių grupėmis, individualų darbą su to

reikalaujančiais ugdytiniais, bendradarbiauja su tėvais, vaikų ir jaunimo organizacijomis bei kitais ugdytinių auklėtojais ir teikia jiems pedagoginę pagalbą; dalyvauja planuojant ir organizuojant socialinį ugdymą bendruomenėje.

Būtent gauti rezultatai rodo, kad respondentai – socialiniai pedagogai siekia užtikrinti sėkmingą vaikų integraciją į visuomenę ugdydami jų savarankišką asmenybę (8 teiginiai), mokydami buitinių įgūdžių (7 teiginiai) bei ugdydami pilietiškumą ir tautiškumą vaikuose. Pliustruojantys teiginiai: „*tinkamai ruošiami, mokomi įvairių socialinių įgūdžių <...> suteikiamos sąlygos*“, „*ugdome savivertės ypatumus, buitinius, socialinius įgūdžius*“, „*mokomi <...> kaip tvarkytis namuose, kaip gaminti maistą, kaip skalbti*“, „*savo gyvenamosios erdvės priežiūra, skiriant įvairias užduotis*“, „*minimos valstybinės šventės <...> puoselėtų pagarbą tėvynei <...> išugdyti pilietiškumą*“ ir kt.

Kiti informantų paminėti teiginiai, kurie atspindi vaikų ruošimą savarankiškam gyvenimui, yra apie sveiko gyvenimo būdo ugdymą, tolerancijos ugdymą, socialinių pedagogų pagalbą įvairiose gyvenimo situacijose. Visi šie siekiai vienas kitą papildo ir sudaro pamatą vaikų suvokimui apie savarankišką gyvenimą. Tačiau, kad būtų sėkmingai auklėjamas, ugdomas, lavinamas vaikas, į šiuos žingsnius turi įsitraukti visos globos namų, ugdymo įstaigų bendruomenės, nepamirštant ir vaikų artimųjų.

Aštunta pagal svarbumą kategorija (29 prasminiai teiginiai) yra „*Teisinio švietimo renginių organizavimo ypatumai: pradedant nuo vaikų noro dalyvauti renginiuose iki žemos motyvacijos vaikų, kuriems reikalingi paskatinimai*“ (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Kategorija Teisinio švietimo renginių organizavimo ypatumai: pradedant nuo vaikų noro dalyvauti renginiuose iki žemos motyvacijos vaikų, kuriems reikalingi paskatinimai (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Teisinio švietimo renginių organizavimo ypatumai: pradedant nuo vaikų noro dalyvauti renginiuose iki žemos motyvacijos vaikų, kuriems reikalingi paskatinimai	Reikia paskatinių dalyvauti renginiuose	10
	Vaikai noriai dalyvauja renginiuose	9
	Vaikams trūksta motyvacijos dalyvauti renginiuose	8
	Vaikai dalyvauti neverčiami	3
Iš viso:		29

Ši kategorija siejasi su lentele apie teisinio švietimo metodus, iš kurių vienas ir yra prevencinių renginių organizavimas (žr. 8 lentelę). Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis vaikų nėra linkę dalyvauti globos namuose bei ugdymo įstaigose organizuojamuose renginiuose (18 teiginių), tik 9 teiginiai byloja apie tai, kad vaikai noriai dalyvauja atitinkamoje veikloje. Tyrimo dalyviai teigia, jog vaikams reikalingi nuolatiniai paskatinimai, renginio naudos akcentavimas, kad juos sudominti: „*paskatinimai visada padeda*“, „*konkretus įpareigojimas per renginį <...> ruošiasi iš anksto, domisi, renka medžiagą*“, „*dažniausiai reikia paskatinių, dovanėlių*“, „*mokytojai liepia*“, „*geriau kažkur kieme kamuolį paspardyt*“, „*geriau pažaist kieme*“ ir kt.

Tokie rezultatai rodo, jog vaikams nėra įdomus organizuojamų renginių turinys. Galbūt reikėtų sugalvoti įdomesnių formų, būdų kaip pateikti informaciją, kad vaikai įsitrauktų. Vaikai teigia, jog jiems žymiai įdomiau, kai atvažiuoja nauji asmenys ir pasakoja, naudoja vaizdines priemones, arba kai pačius vaikus nuveža į tam tikras įstaigas, institucijas, kai veikla vyksta kitoje aplinkoje, o ne globos namuose. Vaikams trūksta įvairovės. Respondentų teigimu, yra atsižvelgiama į vaikų pasiūlymus organizuojant vienokią ar kitokią veiklą globos namuose.

Šią kategoriją papildė kita „*Socialinių pedagogų vykdomų teisinio švietimo renginių vaikams reikšmė siekiant naujos informacijos perdavimo vaikams ir jų elgesio korekcijos, tačiau patiriant renginių organizavimo sunkumus*“ kategorija (21 prasminiai teiginiai) (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Kategorija Socialinių pedagogų vykdomų teisinio švietimo renginių vaikams reikšmė siekiant naujos informacijos perdavimo vaikams ir jų elgesio korekcijos, tačiau patiriant renginių organizavimo sunkumus (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Globos namų darbuotojų vykdomų teisinio švietimo renginių vaikams reikšmė siekiant naujos informacijos perdavimo vaikams ir jų elgesio korekcijos, tačiau patiriant renginių organizavimo sunkumus	Naujų žinių perdavimas	7
	Vaikų elgesio korekcija	5
	Vaikų auklėjimas	4
	Sunkumai organizuojant renginius	5
Iš viso:		21

Organizuojamų renginių svarbiausias tikslas yra naujų žinių perdavimas (7 teiginiai): „*galima sužinot kažką naujo, ką gali panaudot savo gyvenime*“, „*gauni naujų žinių apie teises*“, „*aplamai sužinai savo teises, daugiau galimybių kokių turi*“, „*vaikai gauna įvairios informacijos*“, „*įgyja naujų žinių, tik ne visi stengiasi jas pritaikyti savo praktikoje*“ ir kt.

Renginių pagalba siekiama koreguoti vaikų elgesį (5 teiginiai) bei vykdyti auklėjimą (4 teiginiai): „*stengiamės, kad vaiko elgesys pasikeistų, nebūtų piktybiški, konfliktiški*“, „*jei matome, kad vaikas elgiasi geriau, manome, kad renginiai duoda naudos*“, „*matome vaikų elgesyje, ar jie tampa supratingesni ir elgiasi taip, kaip mokome* [grįžtamasis ryšys – aut.past.]“, „*negalima kitų įžeidėt, nes tai skaudu*“, „*pamokantys*“, „*negalima iškart vertint, kai nežinai, kaip yra iš tikrųjų* [rezultatai po filmo aptarimo –aut.past.]“ ir kt.

Tačiau organizuojant teisinio švietimo renginius neišvengiamai susiduriama su sunkumais, kurie trukdo efektyviai jų vykdymui (5 teiginiai): „*nepakanka darbuotojų <...> užimti vaiko laisvą laiką*“, „*rūksta ir darbuotojų tam, ir laiko, ir lėšų*“, „*norėtusi kažkur nusivežti, kažką parodyti, tačiau nėra tam lėšų*“, „*nėra galimybių organizuoti vaikams įdomesnių renginių, trūksta darbuotojų* [dėl menkos materialinės bazės – aut.past.]“ ir kt.

Gautų tyrimo duomenų rezultatai rodo, jog teisinio švietimo renginiai yra naudingi ne tik tam, kad smagiai praleisti laiką, bet ir išmokti kažko naujo, per aktyvią veiklą auklėti vaikus, koreguoti jų elgesį. Tačiau efektyviam renginių organizavimui trūksta tiek darbuotojų, tiek materialinių išteklių. Tai patys svarbiausi veiksniai, kurie trukdo suteikti vaikams dar daugiau informacijos per įdomesnę veiklą.

Viena iš paskutiniųjų pagal populiarumą kategorijų (24 prasminiai teiginiai) yra „*Vaikų subjektyviai įvardinti jų teises pažeidžiantys asmenys: mokyklos bei globos namų bendruomenės nariai ir kiti vaikų aplinkoje esantys asmenys*“ (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Kategorija Vaikų subjektyviai įvardinti jų teises pažeidžiantys asmenys: mokyklos bei globos namų bendruomenės nariai ir kiti vaikų aplinkoje esantys asmenys (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Vaikų subjektyviai įvardinti jų teises pažeidžiantys asmenys: mokyklos bei globos namų bendruomenės nariai ir kiti vaikų aplinkoje esantys asmenys	Mokyklos bendruomenė	9
	Vaikų globos namų bendruomenė	5
	Tėvai ir kiti artimieji	4
	Socialinėje aplinkoje esantys asmenys	3
	Nepažeidžia	3
Iš viso:		24

Vaikų išreikšta nuomonė apie asmenis, kurie dažniausiai pažeidžia jų teises, neuztikrina jų apsaugos yra mokyklos (9 teiginiai) ir globos namų bendruomenės (5 teiginiai) nariai. Mokykloje vaikai dažniausiai kenčia nuo vyresniųjų mokinių užgauliojimų, stumdymų, globos namuose – tiek

nuo darbuotojų, tiek nuo kitų vaikų elgesio: „užgalioja kitus, pravardžiuoja stumdo specialiai“, „vyresni užgaulioja“, „tyčiojasi iš kitų“, „kišasi per daug į mūsų asmeninį gyvenimą“, „nesirūpina, nevykdo savo pareigų“, „kažkaip sunku čia tuose namuose, nėra ramybės pastoviai“ ir kt. Kaip teigia Samašonok, Barkauskaitė (2012), globos namuose gyvenančių vaikų užimamas socialinis statusas bendraamžių grupėje suvokiamas kaip aktuali socialinė problema. Tačiau stereotipinis nustatymas prieš globos namuose augančius vaikus jaučiamas tiek iš bendraamžių, tiek iš vyresnių vaikų. Mažas teiginių skaičius rodo, kad tai nėra opi problema ir tai respondentams nėra itin svarbu. Kiti respondentų įvardinti asmenys, pažeidžiantys vaikų teises yra tėvai bei kiti artimieji, socialinėje aplinkoje esantys asmenys, pradedant nuo gatvėje sutikto žmogaus iki pardavėjo. Kaip teigia Kvieskienė (2003), vaikai labai jautriai reaguoja į bet kokią suaugusiojo veiksmą, todėl reikia nuolat rodyti teigiamą pavyzdį, kuris suteiktų pagrindą vaikams žinoti, kad jais yra rūpinamasi, o ne siekiama juos bausti.

Priešpaskutinė pagal svarbumą kategorija (20 prasminių teiginių) yra „*Globos namų vaikų suinteresuotumas domėtis vaiko teisėmis ir socialinių pedagogų poreikis savarankiškai ieškoti informacijos apie vaikų teisinį švietimą*“ (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Kategorija Globos namų vaikų suinteresuotumas domėtis vaiko teisėmis ir socialinių pedagogų poreikis savarankiškai ieškoti informacijos apie vaikų teisinį švietimą (N=19)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Globos namų vaikų suinteresuotumas domėtis vaiko teisėmis ir socialinių pedagogų poreikis savarankiškai ieškoti informacijos apie vaikų teisinį švietimą	Socialinių pedagogų savarankiškas informacijos ieškojimas apie vaikų teisinį švietimą	8
	Vaikai nesidomi savo teisėmis	6
	Vaikai domisi savo teisėmis	3
	Vaikai žino, kokios yra vaikų teisės, tačiau neieško daugiau informacijos	3
Iš viso:		20

Daugiausiai teiginių turinti subkategorija yra socialinių pedagogų savarankiškas informacijos ieškojimas apie vaikų teisinį švietimą (8 teiginiai). Tai rodo, jog šie respondentai siekia tobulėti, gauti naujos informacijos, kurią vėliau galėtų perduoti vaikams. Iliustruojantys teiginiai: „*toks darbas reikalauja nuolat tobulintis*“, „*tenka dažnai pasidomėti įstatymais, nutarimais, sekti televizijos laidas*“, „*paskaitau straipsnius <...> visada domiuosi įvykiais apie vaiko teisių pažeidimus*“, „*visada stebiu, jei vyksta kokie kursai ir nebrangūs*“ ir kt.

Tačiau antroji subkategorija pagal teiginių skaičių rodo, jog patys vaikai nesidomi savo teisėmis, taip pat šią subkategoriją papildoma paskutinioji – vaikai žino, kokios yra vaikų teisės, tačiau

neieško daugiau informacijos. Ilustruojantys teiginiai: „pakanka informacijos, bet pati nelabai domiuos“, „nelabai atkreipiu dėmesį“, „nelabai noriu gilintis“, „žinau, kad yra, bet neatkreipiu dėmesio, užsiėmus savais reikalais“, „apie vaiko teises turiu žiauriai blogą nuomonę“ ir kt. Tik labai nedidelė dalis vaikų domisi savo teisėmis. Galima daryti išvadą, kad tokį nesidomėjimą gali lemti vaikų nusivylimas vaiko teisių užtikrinimu, niekas nesivadovauja jomis, taip pat, kad jiems tiesiog yra neįdomios jų teisės. Kita prielaida, globos namų darbuotojai nesugeba pateikti tokios informacijos apie teisinę švietimą vaikams priimtinomis priemonėmis, nesugeba sudominti.

Paskutinė šio tyrimo sudaryta kategorija (19 prasminių teiginių) yra „Vaikų subjektyviai išreikšta suaugusiųjų galia vaikų teisių atžvilgiu“ (žr. 15 lentelę).

15 lentelė

Kategorija Vaikų subjektyviai išreikšta suaugusiųjų galia vaikų teisių atžvilgiu (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius
Vaikų subjektyviai išreikšta suaugusiųjų galia vaikų teisių atžvilgiu	Suaugusiųjų galia	8
	Vaikų nuvertinimas	5
	Nelygios galimybės	3
	Nesiskiria	3
Iš viso:		19

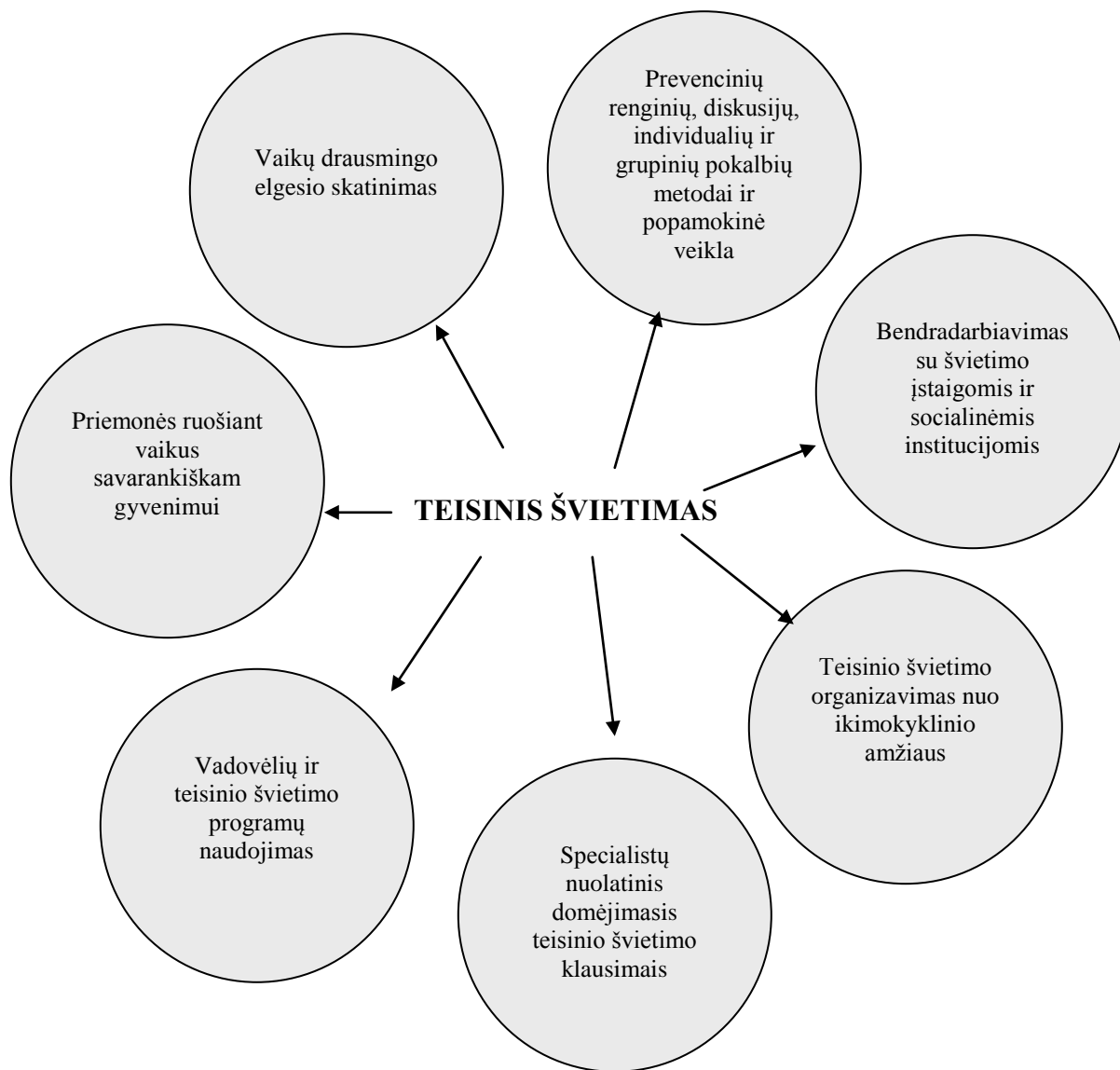
Gautų tyrimo duomenų rezultatai atspindi vaikų nuomonę apie tai, kad suaugusieji turi daugiau privilegijų ir teisių nei vaikai (16 teiginių). Išskiriamos subkategorijos – suaugusiųjų galia, vaikų nuvertinimas bei nelygios galimybės. Ilustruojantys teiginiai: „sako, tu dar jaunas ir nieko nesupranti“, „laiko mus neturinčiais savo nuomonės“, „kai pats kažko nori, eini ir prašai tėvų, kad leistų“, „aiškina, ką turim daryt, kaip elgtis“, „patys už save atsakingi [suaugusieji – aut.past.]“, „vaikai turi mažiau teisių“, „už vaiką atsako globėjai, suaugusieji patys už save“ ir kt.

Jau vien tai, kad vaikai negali savimi pasirūpinti ir jiems yra būtina nuolatinė pagalba, apsauga, parodo, kad suaugusiųjų ir vaikų teisės skiriasi. Pagrindinė suaugusiųjų pareiga yra ginti vaiko interesus visose gyvenimo situacijose. Tačiau nereikia suaugusiems to akivaizdžiai išreikšti, kad vaikai nesijaustų nuvertintais, būtina išklausti jų nuomonę, idėjas, pastabas, kad jis pasijustų tikras visuomenės narys. Vaikų globos namuose visi darbuotojai turi elgtis su vaiku taip, kad jis nesijaustų nuvertinamas ir pilnateisis bendruomenės narys.

2.4. Tyrimo apibendrinimas ir teisinio švietimo modelis

Apibendrinus teorinių ir empirinių duomenų analizę galima pateikti tokį teisinio švietimo modelį, kuris naudojamas vaikų globos namuose (žr. 1 paveikslą).

1 paveikslas

Tikėtina, kad teisinis švietimas vaikų globos namuose turėtų susidaryti iš šių kategorijų: 1) prevencinių renginių, diskusijų, individualių ir grupinių pokalbių metodais ir popamokine veikla; 2) vaikų drausmingo elgesio skatinimu; 3) vadovėlių ir teisinio švietimo programų naudojimu; 4) teisinio švietimo organizavimu jau ikimokykliniame amžiuje; 5) bendradarbiavimu su švietimo įstaigomis ir socialinėmis institucijomis; 6) specialistų nuolatinis domėjimasis teisinio švietimo klausimais; 7) priemonės ruošiant vaikus savarankiškam gyvenimui.

Tyrimo duomenys parodė, kad teisinis švietimas vykdomas naudojant prevencinių renginių, diskusijų, individualių ir grupinių pokalbių metodus, taip pat popamokinės veiklos pagalba. Kuo įvairesnė veikla taikoma, tuo vaikams lengviau įsisavinti teikiamą informaciją ir suprasto jos reikšmingumą.

Interviu ir turinio analizės metodas padėjo išsiaiškinti, kad vaikų namuose dirbantys specialistai daugiausiai bendradarbiauja su švietimo įstaigomis bei socialinėmis institucijomis. Tai padeda efektyviau spręsti problemas, kurios susijusios su vaikais. Keitimasis informacija, bendradarbiavimas sudaro sąlygas suteikti vaikams visokeriopą pagalbą įvairiose gyvenimo situacijose.

Reikėtų pabrėžti, kad patys darbuotojai savarankiškai ieško informacijos apie teisinį švietimą ir bando jį perduoti vaikams, tačiau ne visi vaikai linkę įsisavinti teikiamą informaciją. Kaip vaikai suvokia teisinio švietimo svarbą, priklauso nuo socialinių pedagogų, todėl jie turi nuolat domėtis, dalyvauti įvairiuose kursuose, seminaruose apie teisinį švietimą, kad galėtų efektyviai dirbti ir visa tai perduoti vaikams.

Teorinės analizės pagalba išsiaiškinta, kad vaikų teisinis švietimas turėtų prasidėti jau ikimokykliniame amžiuje. Nuo pat mažumės vaikai turi suprasti teisinio švietimo reikšmingumą jų asmeniniam gyvenimui. Teisinio švietimo vykdymui yra sukurtos specialios programos, vadovėliai skirtingo amžiaus vaikams, kad kiekvienam būtų aiškiai suprantama, kokios teisės priklauso, kaip jomis naudotis.

Reikėtų pabrėžti, kad tyrimo duomenys atskleidė socialinių pedagogų vykdomą vaikų netinkamo elgesio perauklėjimo sistemą naudojant individualius ir grupinius pokalbius, atimant vaikų asmeninius daiktus. Rimtesniais atvejais pranešama policijai, informuojant artimuosius. Tokiomis priemonėmis socialiniai pedagogai stengiasi skatinti vaikų drausmingą elgesį.

Tyrimo analizė atskleidė, kad vaikų ruošimas savarankiškam gyvenimui vyksta ugdant vaikų socialinius ir buitinius įgūdžius, pilietiškumo ir tautiškumo suvokimą dalyvaujant įvairiuose prevenciniuose, visuomeniniuose renginiuose.

Atsižvelgiant į tyrimo duomenis, teigtina, kad teisinis švietimas vaikų globos namuose yra būtinas. Tačiau globos namuose augantiems vaikams nepakankamai suteikiama žinių apie vaikų teises, kaip jomis naudotis, dėl to vaikai mažai domisi savo teisėmis. Vaikų teisinis švietimas vaikų globos namuose turėtų būti nuoseklus procesas, nes tik tokiu atveju tai būtų efektyvu ir naudinga patiems vaikams suvokiant apie turimas teises ir jų svarbą asmeniniame gyvenime.

Išvados

1. Taikant teorinę analizę išsiaiškinta, kad:
 - pagrindiniai švietimo ir teisiniai dokumentai, kurie užtikrina vaikų teisinį švietimą, yra JT Vaiko teisių konvencija, LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, LR Švietimo įstatymas, „Visuomenės teisinio švietimo programa“, moksleivių teisinio švietimo programa „Street Law“, „Bendrojo pilietinio ugdymo programa“;
 - svarbiausias socialinio pedagogo tikslas dirbant vaikų globos namuose yra padėti vaikams adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigose, bendraujant su pedagogais, tėvais ir kitomis socialinėmis institucijomis, kurie užtikrina vaikų saugumą, fiziologinių ir psichologinių poreikių tenkinimą, taip pat padeda vaikams racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais
2. Taikant interviu metodą išsiaiškintos vaikų žinios apie jiems priklausančias teises, informaciniai šaltiniai padedantys ieškoti reikiamos informacijos bei jos pakankumas; vaikų nuomonė apie asmenis, institucijas, kurios turėtų užtikrinti vaiko teises ir kas realiai padeda teikia pagalbą įvairiose gyvenimo situacijose, kokiomis teisėmis patys vaikai dažniausiai piktnaudžiauja, įvardinti asmenys, kurie dažniausiai pažeidinėja vaiko teises ir kokioje aplinkoje tai vyksta; renginiai, popamokinė veikla, užsiėmimai susiję su teisiniu švietimu, pačių vaikų noras dalyvauti organizuojamuose renginiuose.
3. Taikant turinio analizę atskleista socialinių pedagogų vykdomo teisinio švietimo struktūra vaikų globos namuose:
 - vaikų globos namuose iškilusios problemos, susijusios su vaikų tarpasmeniniais konfliktais, buitinais klausimais, informacijos ieškojimu, sprendžiamos kartu su globos namų bendruomenės nariais, socialinės apsaugos institucijomis;
 - vaikų subjektyviai įvardinamos asmeninės teisės susijusios su būtinybe užtikrinti laisvalaikį, noru jaustis saugiems, poreikiu bendrauti su kitais asmenimis bei siekiu gauti išsilavinimą ir kitos;
 - informacijos priemonės vaikams ir socialiniams pedagogams apie teisinį švietimą - internetiniai tinklapiai, televizija, globos namų darbuotojų patirtis, įstatymai;
 - vaikų pažeidimai susiję su pagarbos stokojimu aplinkiniams, taisyklių ir elgesio normų nesilaikymu, nenoru mokytis, atsakomybės stoka;

- vaikų pagalbos ieškojimas kreipiantis į socialinius pedagogus dėl netinkamų gyvenimo sąlygų, konfliktiškų tarpusavio santykių su draugais, fizinio bei psichologinio smurto;
 - vaikų teisinis švietimas vykdomas taikant pokalbio, diskusijų, aptarimų metodą, organizuojant popamokinę veiklą ir prevencinius renginius, kurie yra reikšmingi vaikų elgesio korekcijai, siekiant perduoti naują informaciją;
 - vaikų netinkamo elgesio perauklėjimas vyksta per individualius ir grupinius pokalbius, atimant asmeninius daiktus, suvaržant laisvalaikį bei imantis priemonių, tokių kaip pranešimai policijai bei artimųjų informavimu;
 - vaikų ruošimas sėkmingai jų integracijai į visuomenę per savarankiškos asmenybės ugdymą, buitinių įgūdžių mokymą, tautiškumo ir pilietiškumo ugdymą;
 - vaikai subjektyviai išreiškia suaugusiųjų ir vaikų teisių nelygybę, pagrįsdami tuo, kad suaugusieji turi daugiau laisvių ir nėra varžomi, tuo pačiu kontroliuodami vaikų veiksmus, jų elgesį bei nuvertindami vaikų savarankiškumą.
4. Remiantis teorinės ir empirinės analizės duomenimis, parengtas teisinio švietimo modelis susijęs su vaikų ruošimu sėkmingai integracijai į visuomenę; prevencinių renginių, diskusijų, individualių ir grupinių pokalbių metodais ir popamokine veikla; globos namų bendradarbiavimu su švietimo įstaigomis ir socialinėmis institucijomis sprendžiant įvairius sunkumus; vaikų domėjimusi apie jiems priklausančias teises naudojant skirtingus informacijos šaltinius; socialinių pedagogų savarankišku informacijos ieškojimu teisinio švietimo organizavimui; vaikų drausmingo elgesio skatinimu; vadovėlių ir teisinio švietimo programų kūrimu; teisinio švietimo organizavimu nuo ikimokyklinio amžiaus.
4. Remiantis teorinės ir empirinės analizės duomenimis, parengtas teisinio švietimo modelis susijęs su prevencinių renginių, diskusijų, individualių ir grupinių pokalbių metodais ir popamokine veikla; vaikų drausmingo elgesio skatinimu; vadovėlių ir teisinio švietimo programų naudojimu; teisinio švietimo organizavimu jau ikimokykliniame amžiuje; bendradarbiavimu su švietimo įstaigomis ir socialinėmis institucijomis; specialistų nuolatinis domėjimasis teisinio švietimo klausimais; priemonės ruošiant vaikus savarankiškam gyvenimui.

Rekomendacijos

1. Pagrindinės informacijos priemonės padedančios ieškoti žinių vaikams apie jų teises, o socialiniams pedagogams apie vaikų teisinį švietimą, yra internetiniai tinklapiai, televizija, globos namų darbuotojų patirtis, įstatymai bei kitos priemonės. Tačiau bendradarbiavimas su Vaiko teisių apsaugos specialistais, kitais vaikų globos namų darbuotojais, specialių vadovėlių naudojimas padėtų efektyviau vykdyti vaikų teisinį švietimą ir ieškoti reikiamos informacijos.
2. Sprendžiant pagrindines problemas susijusias su vaikų pagarbos stokojimu aplinkiniams, taisyklių ir elgesio normų nesilaikymu, nenoru mokytis, atsakomybės stoka, būtina konsultuotis su psichologu, kviesti jį bendrauti asmeniškai su vaikais, rengti grupinius užsiėmimus, kad teikiama pagalba būtų efektyvesnė.
3. Išryškėjęs vaikų neaktyvus dalyvavimas vykdomuose renginiuose verčia socialinius pedagogus praplėsti popamokinę veiklą, ieškoti naujų užsiėmimų formų, kaip įdomiai perteikti vaikų teisinį švietimą. Tai galėtų būti popietės, viktorinos, konkursai, varžybos, ekskursijos, parodos. Būtina siekti įtraukti vaikus į tokią veiklą, kurioje jie galėtų išreikšti savo gabumus, talentus, pažiūras ir už tai būtų įvertinti.
4. Socialiniai pedagogai kartu su kitais vaikų globos namų darbuotojais turi užtikrinti vaikų rengimą savarankiškam gyvenimui ugdant jų buitinius ir socialinius įgūdžius, įtraukiant juos į kasdieninius darbus ir užsiėmimus, ugdant tautiškumo ir pilietiškumo suvokimą įtraukiant vaikus į visuomeninius renginius.
5. Vykdamt teisinį švietimą būtina akcentuoti, kad vaikai turi ne tik teises į laisvalaikį, bendravimą, mokslą, bet ir teisę į individualybę, asmeninį gyvenimą, gali dalyvauti visuomeniniame gyvenime, laisvai reikšti savo pažiūras. Tačiau būtina vaikams priminti, kad kiekviena teisė suponuoja atitinkamą vaiko pareigą, atsakomybę savo veiksams.

Literatūra

1. Ambrasė, N. (2012). *Pedagogo veiklos tobulinimas: vaikų globos namų auklėtinių rengimas šeimai*. Kaunas: Technologija.
2. Ambrukaitis, J. (2000). Socialinis pedagogas – nauja specialybė Lietuvoje. *Specialusis ugdymas. Mokslo darbai*, III, 140-142.
3. Babachinaitė, G. (1996). *Vaiko teisės: jų samprata ir įgyvendinimo problemos//Vaiko teisės ir jų įgyvendinimo garantijos*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla.
4. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
5. Barkauskaitė Lukšienė, Ž. (2002). Socialinio pedagogo veiklos reglamentavimo gairės. *Socialinis ugdymas*, V, 76-84.
6. *Bendrieji valstybės ir savivaldybių vaikų globos namų nuostatai* (2005). Prieiga per internetą:
<file:///C:/Users/VARTOT~1/AppData/Local/Temp/bendrieji%20globos%20namu%20nuostatai.htm> (Žiūrėta 2012-11-25).
7. *Bendrojo pilietinio ugdymo programa* (2004). Prieiga per internetą:
<http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/Pilietinis.pdf> (Žiūrėta 2012-09-25).
8. Bitinas, B., Giedraitienė, E. (1997). *Socialinis pedagogas: pareigybė ir kvalifikacinė charakteristika*. Klaipėda.
9. Braslauskienė, R. (2000). *Bešeimių vaikų ugdymo ypatumai globos institucijoje (socialinis ir psichopedagoginis aspektas): daktaro disertacija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
10. Dapkienė, S. (1998). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
11. Griepėdienė V. (2005). *Globos namų auklėtinių mokymosi sunkumai* (Nepublikuotas magistro darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005). Prieiga per internetą:
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050615_195851-69834/DS.005.0.02.ETD (Žiūrėta 2013-01-15).
12. Gudžinskienė, V., Jaruševičienė, Ž. (2010). Socialinių darbuotojų, dirbančių vaikų globos namuose, pažintinių ir praktinių gebėjimų raiška. *Socialinis ugdymas*, 13(24), 45-43.
13. Jonynienė, Ž.V., Bartkutė, A., Butvilas, T. (2011). Teisinis švietimas kaip prevencinė priemonė prieš patyčias mokyklose: mokinių ir mokytojų sampratos. *Socialinis darbas*, 10(2), 217-228.
14. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
15. Jovaiša, L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika*. Analitinių straipsnių monografija. Vilnius: Agora.
16. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
17. Jovaišas, K. (1997). Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*, 2, 18-25.
18. *JT Vaiko teisių konvencija*. (1989). Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2012-09-15).
19. *JT Vaiko teisių deklaracija* (1959). Prieiga per internetą:
http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/vaiko%20teisiu%20deklarac.htm (Žiūrėta 2012-10-18).
20. Jurevičiūtė, K. (2010). *Teisinis švietimas – antrinės vaikų viktimizacijos prevencija* (Nepublikuotas magistro darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2010). Prieiga per internetą:
http://vma.ku.lt/moodle2/pluginfile.php/16885/mod_folder/content/0/DS.005.0.01.pdf?force_download=1 failo html (Žiūrėta 2013-15-16).

21. Kabašinskaitė, D. (2007). Vaiko teisės ir politika: socialinių edukacinių rekonstrukcijų kontekstai. Daktaro disertacijos santrauka. *Socialiniai mokslai, edukologija (07S)*.
22. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai : (edukologija ir kiti socialiniai mokslai) : vadovėlis*. Šiauliai: Liucilijus.
23. Kairienė, B., Dzindzalietienė, G. (2009). Teisinis švietimas – vaiko teisių įgyvendinimo prielaida. *Socialinis ugdymas*, 9(20), 55-69.
24. Kerulienė, I. (2008). Vaiko teisės: tėvų požiūris į jas ir elgesys su vaiku. *Pedagogika*, 92, 116-122.
25. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. (2000). *Socialinis darbas švietimo sistemoje: teoriniai aspektai: studijų knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
26. Kvieskienė, G. (2000). *Socializacijos pedagogika : (įvadas į socialinę pedagogiką): mokymo priemonė socialinės pedagogikos studentams*. Vilnius: Baltijos kopija.
27. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė. Monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
28. Kvieskienė G. (2005). *Lietuvos Respublikos II-III jungtinės ataskaitos dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje NVO komentaras*. Vilnius: Leidykla.
29. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Monografija. Vilnius: Leidykla.
30. Kvieskienė, G. Indrašienė, V. (2008). *Socialinio darbo ypatumai vaikų globos namuose*. Vilnius.
31. Lazdauskas, T., Pileckaitė-Markovienė, M. (2007). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų, gyvenančių globos įstaigose, savivertės ir mokyklinio nerimo ypatumai. *Pedagogika*, 88, 124-130.
32. Leliūgienė, I. (2002). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
33. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Vadovėlis. Kaunas: Technologija.
34. Leliūgienė, J., Braslauskienė, R. (2009). *Tėvų globos netekusių asmenų gyvenimo kokybės ir pasirengimo savarankiškam gyvenimui: Tyrimo ataskaita*.
35. Lietuvos policijos generalinis komisaras. (2012). *Bendrojo lavinimo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių respublikinio teisinių žinių konkurso „Temidė“ nuostatai*. Prieiga per internetą: <http://www.temide.savasratas.lt/failai/nauji-nuostatai.pdf> (Žiūrėta 2013-01-11).
36. *Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas* (2000). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=111555&Condition2=> (Žiūrėta 2012-09-19).
37. *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas* (2000). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=107687&Condition2=> (Žiūrėta 2012-09-15).
38. *Lietuvos Respublikos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas* (2002). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289912 (Žiūrėta 2012-11-25).
39. *Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas* (2006). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=270342&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2012-11-25).
40. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas* (2003). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2012-11-05).
41. *Lietuvos Respublikos Vaiko globos įstatymas* (1998). Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=95CFDA30-A9C8-432C-85A5-1A3930C74FBF> (Žiūrėta 2012-10-24).
42. *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas* (2007). Prieiga per internetą:

- http://www.istatymas.lt/istatymai/vaiko_teisiu_apsaugos_kontrolieriaus_istatymas.htm (žiūrėta 2012-10-18).
43. Lietuvos Respublikos Valstybinė šeimos politikos koncepcija (2008). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=322152&p_query=Valstybin%EB%20%FOeimos%20politikos%20koncepcija&p_tr2=2 (Žiūrėta 2012-10-24).
44. Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/Omrade0.asp?SubjectCode=S3&ShowNews=OFF&PLanguage=0> (Žiūrėta 2012-12-14).
45. Mockevičienė, D. (2002). Socialinio pedagogo vaidmuo gerinant vaikų užimtumą ir laisvalaikį. *Pedagogika*, 64, 47-52.
46. *Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų rėmimo ir integravimo į visuomenę 2005-2008 m. programa* (2004). Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=155A7D0F-47E9-4541-A90E-07DF5423B36F> (Žiūrėta 2012-10-18).
47. Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory*, 3rd Editon, Lyceum Books, INC.
48. Pekauskas, A., Grigaliūnaitė, G. (2008). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Pedagogika*, 89, 107-114.
49. Pekauskas, A. (2010). Vidutinio mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Pedagogika*, 99, 95-102.
50. Petrauskienė, P., Jonynienė, Ž.V. (2012). Teisinio švietimo samprata ir poreikis ugdymo institucijoje: 10-12 klasių moksleivių požiūris. *Socialinis darbas*, 11(1), 151-164.
51. Prakapas, R., Žilinskienė, R. (2008). Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogų požiūris. *Socialinis darbas*, 7(2), 51-58.
52. Radzevičienė, L. (1999). Socialinio pedagogo vaidmuo vaikų globos ir ugdymo įstaigose. J. Ambrukaitis (Ats. red.). *Šiuolaikinės specialiosios ir socialinės pedagogikos problemos*. Mokslinės konferencijos medžiaga (p.38-40). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
53. Rimkevičienė, V. (2007). *Socialinių pedagogų veiklos specifika vaikų globos namuose* (Nepublikuotas magistro darbas, Šiaulių universitetas, 2007). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20070816_161351-20487/DS.005.0.02.ETD (Žiūrėta 2013-01-17).
54. Ruxton, S. (1996). *Children in Europe*. London.
55. Sagatys, G. (2006). *Vaiko teisė į šeimos ryšius*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
56. Sakalauskas, G. (2000). *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius: Vaiko teisių informacijos centras.
57. Samašonok, K., Barkauskaitė, M. (2012). Bendraamžių ir globos namų darbuotojų požiūris į globos namų auklėtinių užimamą socialinį statusą bendraamžių grupėje. *Pedagogika*, 105, 102-111.
58. Sinkevičienė, D. (2011). *Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogo požiūris*//Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Teisinio švietimo aktualijos ir perspektyvos“. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
59. Sivec, J. (2005). *Vaikų globos institucijų auklėtojo pedagoginės funkcijos* (Nepublikuotas magistro darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050615_162356-73665/DS.005.0.01.ETD (Žiūrėta 2013-01-25).
60. Staskevičienė, V. (2007). *Vaikus globojančios šeimos kaip edukacinės institucijos požymiai transformacijas patiriančioje šalyje*. [rankraštis]. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
61. Staškevičienė, V., Bankauskienė, N. (2012). *Pedagogo veiklos tobulinimas: darbas su globojamu vaiku ir jo šeima*. Kaunas: Technologija.

62. *Socialinio pedagogo kvalifikaciniai reikalavimai* (2001). Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm (Žiūrėta 2012-12-16).
63. *Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl vaiko laikinosios ir nuolatinės globos organizavimo* (2005). Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=24D33F3D-02CF-4228-A2AB-943F4FA7F2D7> (Žiūrėta 2012-11-25).
64. *Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija* (2001). Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm (Žiūrėta 2012-12-16.)
65. *Socialinio pedagogo rengimo standartai* (2008). Prieiga per internetą: <http://www.kpmc.lt/Skelbimai/31%20standartas/Socialinio%20pedagogo.pdf> (Žiūrėta 2012-11-26).
66. Šalaševičiūtė, R. (2012). *Vaiko teisės ir pareigos kasdieniniame gyvenime*. Vilnius: Spaudmeta.
67. Šalaševičiūtė, R. ir kt. (Red. Kol.). (2005). *Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose*: Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/TYRIMAI/Vaiko_teisiu_padetis.pdf (Žiūrėta 2012-11-15).
68. *Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas* (1966). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=174850&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2012-10-18).
69. *Teisinio švietimo „Street Law“ programa* (2000). Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/sena/pr10.html> (Žiūrėta 2012-11-13).
70. Theriault, Ch. (2009). *Vaikų konfliktai: kaip ugdyti savarankiškumą*. Vilnius: Baltos lankos.
71. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
72. *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija* (2003). Prieiga per internetą: http://www.istatymas.lt/istatymai/vaiko_geroves_valstybes_politikos_koncepcija.htm (Žiūrėta 2012-09-15).
73. *Vaiko globos organizavimo nuostatai* (2002). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217161&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2012-11-25).
74. *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (1996). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=26397 (Žiūrėta 2012-09-15).
75. *Vaikų globos įstaigos. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai* (2004). Prieiga per internetą: http://sena.sam.lt/lt/main/teisine_informacija/higienos_normos?id=25230 (Žiūrėta 2012-11-25).
76. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*: vadovėlis aukštosioms mokykloms. Vilnius: Egalda.
77. *Visuomenės teisinio švietimo programa*. (2004). Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=AC8133FB-FBDC-4509-B19F-8FFFD66FB5CB> (Žiūrėta 2012-09-15).
78. *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija* (1948). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278385&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2012-10-18).
79. Здравомыслов Б. В., (et.al.). (1999). *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Масква: Юрист, 22.

Asta Marcinkevičiūtė

Peculiarities of Legal Education for Children Living in Orphanages.

The Master's Degree Thesis

Summary

This study presents *theoretical analysis* of legal education for children living in orphanages. The *aim* of the study is to expose features of legal education for children living in orphanages.

The objectives of the study, that was carried out by using the *interview method*, are to find out what are the features of legal education for children. The paper is based on the quantitative (content) analysis. The respondents of the study were 9 children and 10 social pedagogues, all from the same orphanage.

The empirical part of the study presents the analysis of the following: legal education teaching methods applied by social pedagogues, children's need and motivation to know and be informed about their rights, the children's rights that are most frequently violated in orphanages, the assistance that is offered for children when needed, the input of social pedagogues in preparing children for their lives as independent individuals.

The main *conclusions* of the empirical analysis:

1. Children who live in orphanages have little interest in their rights, therefore know only a small part of them. These include rights to leisure, safety, free communication and the right to education.
2. The main reasons why children turn to their teachers for help are those associated with living conditions, arguments with other children, physical and psychological violence. Members of the orphanage community together with workers from educational and social institutions deal with the problems that arise in the orphanage.
3. In order to practice legal education, social pedagogues organize precautionary events, individual and group conversations and after-class activities. However, children do not participate in such activities actively and do not show motivation for improving their knowledge on the subject of legal education.
4. When trying to prepare children for their successful integration into society social pedagogues teach children to be independent citizens who respect their country. However, not all children are willing to accept the help and advice that their are offered.

Key words: children living in orphanages, legal education for children, the role of a social worker.

Priedai

1 PRIEDAS
Vaikų ir socialinių pedagogų interviu protokolai

Berniukas, 15 metų, vaikų globos namuose gyvena 5 metus.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Teisė į gyvenamąją vietą, turėti savo nuomonę, teisę gyventi pilnavertį gyvenimą.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Internetas, auklėtojai, informacinės skrajutės.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Informacijos užtenka.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Už vaiką atsako globėjai, o suaugusieji atsako patys už save.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaikų teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai, tėvai, artimieji, kiti suaugusieji ir pan.) *Manau, kad rūpintis turėtų visi, net ir patys vaikai.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Socialiniai pedagogai.*
3. Kaip manai, kokiomis savo teisėmis ir kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja? Ar pats piktnaudžiauji? *Atsikalbinėjimai prieš suaugusius, aš pats tai nepiktnaudžiauju savo vaiko teisėmis.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Asmeniškai to neteko patirti, bet yra tekę apginti draugą nuo patyčių ir smurto.*
2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Dažniausiai pažeidinėja klasiokai, pašaliniai asmenys.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Mokykloje.*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Nepamenu.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Esu uždaro būdo pats išsprendžiu susidariusias problemas.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos, kur gali kreiptis pagalbos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai) *Vaikų teisių apsaugos skyriai.*
2. Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei ne, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Nesu kreipęsis, neturėjau tokios priežasties ten kreiptis.*
3. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Nebuvo tokių rimtų, kad atsiminčiau.*
4. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Pats nesikreipiu, nebent patys darbuotojai pastebi, tada ir paklausia.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokalbiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Pokalbiai, diskusijos.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Dalyvaujame, jei neprivaloma, tada žiūrint, koks renginys.*
3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Man asmeniškai dar nepadėjo.*
4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Taip, visada galime išreikšti savo nuomonę, padedant auklėtojams bei socialiniams pedagogams organizuojami mūsų sugalvoti renginiai.*
5. Ar globos namų darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu? (domisi, ką veiki, padeda susisiekti popamokinės veiklos ir pan.). *Globos namų darbuotojai stengiasi rūpintis, einame į parodas, labai retai į kino teatrą.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Tokios pamokos nevyksta.*

2 respondentas

Berniukas, 12 metų, vaikų globos namuose gyvena 6 metus.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Aš turiu teisę žaisti, po to tenais turiu teisę, kad su manim būtų mandagūs mokytojai, turiu teisę bendrauti su draugais, turiu teisę žiūrėti televizorių, turiu teisę išeiti į kiemą, susitikt su draugais, nu turiu teisę, ką nors veikt.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Yra iškabinta, ir tu pats žinai, kad tau neuždraus žaist. Internete tai nesu radęs, bet kartą esu matęs per televizorių, kad šnekėjo apie vaiko teises. Iš visur žinau, daugiausiai iš mokyklos ir auklėtojos.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Užtenka, nereikia jokių kitų asmenų, kad ateitų papasakoti. Aš galiu jomis naudotis namuose, kai noriu žaisti, mokykloje, kai siūlo važiuoti į ekskursijas, nu turiu teisę važiuot, visi vaikai gali.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Aišku skiriasi, suaugusieji daugiau gali daryti, nes kai tu pats kažko nori, tai eini ir prašai tėvų, nu suaugusiųjų, kad leistų. Nu pavyzdžiui kai nori ką nors nusipirkti.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaiko teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai,) *Tai tėvai, giminės, o kai nėra tėvų, namų darbuotojai, mokytojai.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Auklėtojai daugiausiai, jie visada būna šalia kai ko nors reikia.*
3. Kaip manai, ar vaikai dažnai piktnaudžiauja savo teisėmis? Kokiomis teisėmis, tavo nuomone, vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Išeina nepasiklausę, vaikas turi teisę kažkur išeiti ir turi visada pasisakyti, kad nereiktų jaudintis, kad žinotų kur tu esi. Gal šiaip per daug dažnai sako, kad aš galiu, man galima.*
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? Kokių bausmių susilauki? *Pats dar nesu gavęs bausmių, esu geras, nieko nepadarau. Bet kartais kai su draugais būnu noris, bet paskui pagalvojam, ai gal ne.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Nėra buvę, kad neišklaudytu. Gal ir yra buvę, kad klasiškai kažką padarytu, bet neatsimenu. Gal kažkas ir yra pastūmęs, bet atsiprašo ir atleidi. Darbuotojai nieko nėra blogo padarę.*
2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? Kas dažniausiai pažeidinėja vaiko teises? (Pvz., klasiškai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.). Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Daugiausiai tai tikriausiai mokykloj vaikai, kažkokie nedraugiški būna. Šiaip dažnai tėvai negerai elgiasi, muša vaikus, kai jie ką nors blogo padaro, dar kieme pažeidinėja vyresni vaikai.*
3. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Šiaip ne, neteko dar nieko išgirsti.*
4. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Aha, jei jau yra kažkas, ko pats nebėgaliau pasidaryt, tai visada pasisakau. Visada išklauso, nėra buvę, kad neišklaudytu.*
5. Kurie globos namų darbuotojai (auklėtojai, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Pasišneki su auklėtoja, gali su socialiniais darbuotojais, dar jei nori gali ir pas pavaduotoja nueit, bet čia retai.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai). Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei nei, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Kai nelaimė atsitinka tai i vaikų teises, man nėra tokių dalykų buvę ir nereikia. Nežinau ar kreipčiaus, tikriausiai bijočiau, nes nežinau kaip ten reiktų kreiptis.*
2. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Kai reikia, kad padėtų, patartų. Dažniausiai pats einu, o jei šiaip draugai ką pasako, nekreipi dėmesio ir nueini. Nėra taip, kad iškart bėgu prašyt pagalbos, bet būna, kad zyzi zyzi kiekvieną dieną, tai nueini pasišneki ir viskas.*
3. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Man taip nėra buvę tokio dalyko. Bet šiaip, jei kas nutinka, tai pasišneki.*
4. Ar dažnai prašai pagalbos globos namų darbuotojų? Ar visada sulauki atsakymo? *Nėra taip daug buvę, bet visada sulaukiu. Labai įsiklauso, ką pasakoji, duoda patarimų.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Šiaip va pavyzdžiui turiu teisę į pilietybę, dabar prisiminiau. Tai va švenčiam Lietuvos gimtadienį, kovo 11, sausio 13, kalbam, kaip svarbu branginti savo tėvynę, nes čia mūsų namai.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Aš pats tai noriai dalyvauju, nes man įdomu. Kitiems neįdomu, jiems geriau kažkur kieme kamuolį paspardyt, bet kiti renginiai būna privalomi tai dalyvauja.*
3. Kuom tau tokie renginiai naudingi? *Tai gauni gal naujų žinių apie teises, kur gali naudotis, tu žinai, kad niekas negali jų pažeisti. Ir šiaip va kai būna tokie renginiai apie Lietuvą, tu supranti, kad reikia ją gerbti arba dar būna pavasarį talkos, einam tvarkyt, tai irgi moko, kad reikia saugot gamtą.*
4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Aha, esam pasidarę*

diskoteką ne vieną sykį, per Helovyną. Šiaip dažnai patys auklėtojai prašo, kad pasakytumėm, ką norėtumėm veikt.

5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (domisi, ką veiki, padeda susieškoti popamokinės veiklos)? *Darbuotojai pasidomi, kai išvažiuoji pas globėjus, paskui paklausia, ar kai į kiemą išeini, visada paklausia, ką veikia, pasišneki pajuokauji.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Būna irgi panašiai kaip ir čia, talkos, valstybinių švenčių minėjimai, dar šiaip per klasės valadnėles kartais pakalba mokytoja, ypač jei kas nors atsitinka.*

3 respondentas

Mergaitė, 13 metų, vaikų globos namuose gyvena 6 metus.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Aš turiu teisę mokytis, turiu teisę gerbti mokytojus ir auklėtojus, daugiau nelabai atsimenu.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Turim ant sienos, nu durų spintos pakabintos yra. Taip sau pasiskaitom ir viskas. Mokykloj šiaip būna, kad pakalba, o daugiau tai nesu niekur mačius.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Užtenka, šiaip kiek žinau, tiek užtenka, nereikia man daugiau.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Suaugusieji šiaip mus dažniausiai laiko nerimtais, dažnai sako, ai tu dar jaunas ir nieko nesupranti.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaiko teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai) *Visi suaugusieji yra atsakingi, ir mokytojai, ir būrelių vadovai, ir šiaip visi žmonės, mes patys nieko negalime padaryt, jei kas atsitiktų.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Tai auklėtojas, mokytojas kartais mokykloj. Patys vaikai turi žinoti, aš pati už save atsakinga.*
3. Kaip manai, ar vaikai dažnai piktnaudžiauja savo teisėmis? Kokiomis teisėmis, tavo nuomone, vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Nežinau, gal kad kažkaip nevisi auklėtojus gerbia, nenori mokytis, nors jiems tai privaloma.*
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? *Nu būna dažniausiai dėl namų darbų darymo, ne visada noriu, būna sunku ir nebesinori daryti.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Kažkada nenorėjau mokytis, tai auklėtojas sakė, kad atims telefoną, tada labai supykau, nes čia mano reikalas, noriu aš mokytis ar ne.*
2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Kad nežinau, šiaip su vaikais gerai sutariu, nesipykstu, nesimušam, neįžeidinėja. Čia gal daugiau konfliktai su socialiniais pedagogais būna, kišasi per daug į mūsų asmeninį gyvenimą.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Gal mokykloj, šiaip patys vaikai per pamokas neklauso. Kai pažiūri teliką kokias nors laidas, tai būna, kad parodo kaip šeimose vaikus tėvai skriaudžia, neleidžia su draugais būti už tai, kad neklauso arba šiaip už nieką.*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Kiek pamenu tai ne.*

5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.). *Nu čia nuo problemos priklauso, jei kažkas rimčiau tai kreipiuos, bet labai retai, nebent patys auklėtojai pamato ir paklausia ar viskas gerai. Kartais būna, kad man pačiai atrodo, kad nesvarbi ta problema ir net nesikreipiu.*
6. Kurie globos namų darbuotojai (auklėtojai, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Į auklėtoją dažniausiai, mokykloje mokytojai, socialiniai.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai). Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei nei, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos). *Nežinau, nesu girdėjęs. Bet manau, kad gali kreiptis į policiją, į socialinius. Apie vaikų tai nežinau.*
2. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.). *Dažniausiai dėl to, kai susipykstu su vaikais namuose, einam pasiskųst. Būna, kad pasiskundžiam dėl gyvenimo, norim geresnių baldų, bet sako, kad tokiems dalykam nėra pinigų.*
3. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.). *Pati kreipčiaus, nebijočiau, žiūrint dar kokia bėda. Pati savy tai nelaikyčiau. Kartais ir kiti vaikai pasako, kad kažkam negerai.*
4. Ar dažnai prašai pagalbos globos namų darbuotojų? Ar visada sulauki atsakymo? *Man dažniausiai nėra problemų, tik jeigu yra tai su auklėtoju viską išsprendžiu. Visada. Mokykloje tai dar nebuvo reikėję pagalbos, bet per pamokas padeda, paaiškina.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Būna piešimo parodos, kalėdinės šventės, nu tokios šiaip šventės, bet grynai apie vaiko teises nelabai.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Kai kurie, aš kartais irgi nelabai noriu, nors pati kartais pasisiūlau, nebūtina dalyvaut. Bet jei būna kokios varžybos sporto tai smagu sudalyvaut.*
3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Nu pamokantys renginiai, būna tokių renginių, nors ne visada. Galima sužinot kažką naujo, ką gali panaudot savo gyvenime. Buvo kažkada diskusija šeimynoj, kalbėjom apie toleranciją, tai auklėtoja visada primena, kad negalima kitų įžeidinėti, nes tai skaudu, bet dažnai vaikai tai pamiršta.*
4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Nu nevisada, bet tai kai tenais dažniausiai mes šeimynoj padarom renginius su auklėtoju, tada išsipasakojam, jei rimčiau reikia tai asmeniškai, o per renginius kai vyksta bendrai tai nelabai išsipasakosi. Pasakom ką norim veikt savaitgaliais, pasitariam, nuomonę išklauso tai dažniausiai ir įvykdo.*
5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (domisi, ką veiki, padeda susisiekti popamokinės veiklos)? *Tai auklėtojas nebent pasidomi, paklausia kaip sekės.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Parodos yra, daug konkursų. Šiaip privaloma visiems, visai klasei privaloma rengt jei yra*

kažkoks konkursas. Per klasės valandėles kalbam apie elgesį, tie kurie dažniausiai neklauso.

4 respondentas

Mergaitė, 14 metų, vaikų globos namuose gyvena 8 metus.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Nelabai žinau, nes neperseniausiai čia atvažiavau. O šiaip turim teisę aišku mokytis, jaustis saugiais, nežinau daugiau.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Aš tai nelabai domiuos, vis tiek nelabai jos užtikrinamos. Nu šiaip pas mus šeimynoj yra pakabinta, bet nelabai atkreipiu dėmesį. Ten teisės ir pareigos ant lapo surašytos.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Turiu biški supratimo, bet nekreipiu dėmesio. Aš būnu užsiėmus savo reikalais, einu pamokas ruošti, ypač prieš kontrolinius, skaitau knygas dar. Daug gaunu, pakanka man tos informacijos, bet pati nelabai domiuos.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Suaugusieji šiaip turi rūpintis, kad vaikai turėtų savo teises ir kartais per daug, nes būtinai liepia tarkim būti geriems ir jei kas nors atsitinka, visada liekam kalti, net neišsiaiškina, kaip yra iš tiesų.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad tavo teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai). *Auklėtojai tikriausiai, o šiaip tai nuo mūsų priklauso, ar mes norim žinot, turim patys dar domėtis. O šiaip tai tėvai pirmiausiai turėtų rūpintis, bet kai jų nėra tai atrodo, kad pats už save esi atsakingas.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Auklėtojos rūpinasi, nes daugiausiai žino, ką mes veikiame, daugiausiai su mumis bendrauja, žino kokie esam.*
3. Kokiomis teisėmis, tavo nuomone, vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Visi labai nenori mokytis, negerbia auklėtojų, keikia, kolioja, nu čia šituose namuose, o mokykloj irgi ne ką geriau. Kaip su jumis susitvarko, kai neklausot? Mūsų auklėtoja, tai ją pasiunti, tai sako tuoj grįšiu, jei paprašai ko nors, tai ji nekreipia dėmesio, kiti jei reikia pamokose padėti, tai visą laiką, o šiaip neleidžia prie kompiuterio, telefoną atima, nors manęs tai neveikia. Nu gal kai broliui paskambina, paskundžia, o man tada kliūna.*
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? *Dažniausiai tai tingiu mokytis, bet paskui jei nepadarai ko nors ir gauni blogą pažymį, auklėtojai bara, tai stengiuos pasirošti viską. Buvo kažkada, kad nelaiku parėjau namo nieko nepasakius, tai irgi susikolijau su auklėtoju.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Renginiuose visuose privalau dalyvauti, pirmadienį važiuosim į tarmių koncertą dainuoti pačios, tai man privaloma. Bet šiaip tai noriu, man patinka.*
2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Tai žinoma, kad čia gyvenantys vaikai, auklėtojus erzina, rūko viešose vietose. O už mokyklos ribų tai niekas nepažeidinėja. O darbuotojai tai čia būna kai po vakarėlio neparuoši pamokų sako, kad paskųs direktoriui, bet šiaip tai ne.*

3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Tikriausiai kad mokykloj, nėra ten tvarkos. Jei mato, kad vaikai negerai elgiasi, nu pavyzdžiui, apsistumdo, valgykloj lenda už eilės, ypač prieš mažesnius, pašaukia ir viskas, bet niekas nesiklauso. Nebijo ten niekas mokytojų.*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Vieną kartą buvo, klasėje, susipykau su vienu berniuku, tai pavadino bename, bet aš nekreipiau dėmesio. Aišku nemalonu, bet jei nusileisi, tai ir užsisės ant galvos.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Šituose namuose tai jei reikia pasisakau, tikrai nebijau, bet čia tas būna retai, jei reikia tai su draugais pasikalbam, o jei draugai nepadedą tik tada į auklėtojus ar socialinius. O mokykloje tai ne, nes jei nueini pas socialinį ir pasakai, kad mokytojas negražiai elgės, tai paskui kai jis sužino, gali užsisėst ant tavęs, tai niekas ir nesiskundžia. Su draugais tik apkalbam.*
6. Kurie globos namų darbuotojai (auklėtojai, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Auklėtojai ir socialiniai, į socialinius jau kreipiamės kartu su auklėtojais arba asmeniškai, jei norim pakalbėt apie auklėtojų elgesį. Socialiniai mažiau žino, kas vyksta mūsų šeimynose, tai gali pažiūrėt į mūsų problemą visai kitaip.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai) *Žinau policiją, ten vaiko teises yra, bet niekada nesikreipčiau.*
2. Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei nei, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Šiaip nemėgstu pagalbos prašyt, kad padėtų, aš viską stengiuos pati kaip nors, tyliai būnu, niekam nieko nesakau, viską savy laikau.*
3. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Kažkada kreipiaus dėl to, kad pas mus kambary įvyko konfliktas kai vienas vaikas sulaužė mano lovą, šokinėjo kai manęs nebuvo. Tai vieną naktį, reikėjo miegot ant žemės. Dažniausiai tai tokie kasdieniai klausimai iškyla tai ir kreipiamės jei reikia.*
4. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Aš kažkaip nepasitikiu, tik viena auklėja, jinai griežta, bet visą vasarą pas ją prabuvau, prisirišau, vienintele ja pasitikiu.*
5. Ar dažnai prašai pagalbos globos namų darbuotojų? Ar visada sulauki atsakymo? *Aha, jau kada reikia visada sulaukiam ir jeigu pamato, kad vaikui yra liūdna, visada pasikviečia į kambarį, pasišneka, nuramina. Dėmesio gaunam pakankamai. Gal kartrais atrodo, netgi per daug.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Pamokų tai nėra, tik yra kartais renginiai daromi prieš smurtą pavyzdžiui, patyčias irgi.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Nelabai, dažniausiai dalyvauja, nes mokytojai liepia.*
3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Dar nebuvo tokio įdomaus renginio, kad mane sudomintų. Nors kažkada šeimynoj žiūrėjom filmą, ten tipo kažkokiam vaikui buvo labai sunku gyvent ir mes paskui aptarėm jį. Tai kai pašnekėjom, sakėm, kad negalima iškart vertint, kai nežinai kaip yra iš tikrųjų.*

4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Taip ir būna, kad paprašom diskotekos penktadienį, padaro iki 9, po to susitvarkom patys. Bet šiaip vykdomi norai, varžybas norim padaryt, patys auklėtojai ragina daryti. O vaikai noriai siūlo? Visi labai prašo, kad Kleizai parašytų dėl krepšinio, nes buvom gavę pasiūlymą, nes mūsų daug kas lanko krepšinį, tai dabar sakė rašys auklėtojas prašymą, kad padarytų varžybas, dabar su futbolu dar važiuojam į Kauną žaist, parsivežam sportines vietas, nes sportiški esam. Mokykloj mano klasė dainuojam.*
5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (Pvz., domisi, ką veiki, padeda susieškoti popamokinės veiklos)? *Auklėtojai tai domisi, ką veikiam, kartais netgi kartu kai šilta būna, einam į lauką ir kartu žaidžia.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Labiausiai tai apie patyčias vyksta renginiai, bet kad jau atsibodo, kiekvienais metais tas pats, kažką naujo jau galėtų sugalvot.*

5 respondentas

Mergaitė, 13 metų, vaikų globos namuose gyvena 7 metus.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Galiu mokytis, galiu bendrauti, šiaip daug ką galiu daryti. Galiu žaist, tik šiaip nežinau, nepatinka. Dažniausiai mėgstu piešti, dainuoti, užsiimti savo mėgstama veikla.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Nu kad nebent jeigu auklėtojas pasikviečia, būna koks posėdėlis ir pasikalbam. Mokykloj tai būna per klasės valandėles. Dar nebent internete man atrodo esu kažkada mačius reklamą.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Šiaip manau, kad ne viską žinau, o ieškot pati tai tingiu, galėtų gal kažkas specialiai ateit papasakot, tada būtų lengviau.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Aš manau, kad vienodos, nes mes gi visi žmonės.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad tavo teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai) *Suaugusieji, gal iš giminių kažkas, mokytojai, socialiniai darbuotojai.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Auklėtojai ir socialiniai darbuotojai.*
3. Kaip manai, ar vaikai dažnai piktnaudžiauja savo teisėmis? Kokiomis teisėmis, tavo nuomone, vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Kartais persistengia. Nesilaiko drausmės, jie vis tiek darys ką jiems reikia, kad pasirodytų kietesni. Daro kaip jiems patinka.*
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? *Aš irgi esu negražiai kalbėjus su auklėtoju, bet paskui buvo gėda, nes jis taigi stengiasi dėl mūsų.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Tai tikriausiai*

kai neišklauso mūsų nuomonės dėl laisvalaikio. Nežinau, gal suaugusieji mano, kad mes nieko neišmanom, laiko mus dar tokiais neturinčiais savo nuomonės.

2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Nu nežinau, kad man nėra buvę nieko panašaus. Bet vieną kartą mačiau tokį dalyką,ėjau iš mokyklos ir priešaisėjo tokia raiša mergaitė, tai ten tokie berniukai sėdėjo ant suoliuko, sėdėjo ant suoliuko, gėrė kažką ir pradėjo šaipytis iš jos, tai man aišku gaila pasidarė.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Visur būna, bet gal daugiausiai mokykloje, vaikai tyčiojasi iš kitų, pamato kokį žioplesnį, jei jis neatsikerta tai ir užsisėda o paskui dar ir už mokyklos ribų viskas pereina. Čia namuose tai darbuotojai bando drausmint, jei kažkas panašaus vyksta.*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Per būrelį kažkada yra viena mergaitė pasakius, pažiūrėk kaip atrodo, eik į tuos savo vaikų namus. Tai biški nesmagu buvo, bet aš kažkaip užsigrūdinus.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Ne, nelabai pasitikiu, nes kai bandau pasišnekėt, bet tuos asmeninius pokalbius skelbia kitiems. Tai dažniausiai pati bandau viską išspręst, bet čia jau nuo problemos priklausu.*
6. Kurie globos namų darbuotojai (auklės, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Dažniausiai auklėtojai padeda, o kartais socialiniai.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai) *Tai kad tikriausiai jokių nežinau.*
2. Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei nei, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Tikriausiai bijočiau, visai svetimi žmonės, ir abejoju ar jiems įdomios būtų mano problemos.*
3. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Mokykloje draugai tyčiojas dažnai, bet pavyzdžiui mokytojai visai nereaguoja, pabara tuo momentu ir viskas.*
4. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Aš dažniausiai kreipiuos į auklėtoją, bet jei sugebu, pati išsprendžiu viską.*
5. Ar dažnai prašai pagalbos globos namų darbuotojų? Ar visada sulauki atsakymo? *Jei kreipiamės tai dažniausiai sulaukiame, būna kad patys darbuotojai ateina pakalbėt tai pamato, kad kažkas negerai, bet ne visada noriu šnekėt. Tai paskui pasako, jei reikės pagalbos, kreipkis.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Mokyklose dažniausiai vyksta, bet nelabai atsimenu. O čia namuose tai kartais būna, kai auklėtojai kalba apie tai, esam kažkada žiūrėję filmą. Nors dažniausiai apie tai tiesiog yra kalbama.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Aš tai nelabai noriai, man yra įdomesnės veiklos, geriau pažaišt kieme, bet kitiems tai sakė įdomu būna.*

3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Abejoju ar tokie renginiai gali duoti naudos, jei reikia kažkokių žinių, pirmiausiai tai gali kreiptis į auklėtojus, socialinius, internete gal rast.*
4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? Ar priimant įvairius sprendimus globos namų aplinkoje paisoma vaikų nuomonės, jų pasiūlymų? *Nelabai kreipia dėmesį. Dažnai sakom, ką norim veikt, norim dažniau į miestą išeit, bet neleidžia. Nors vaikai diskotekos paprašom, tai padaro.*
5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (domisi, ką veiki, padeda susiieškoti popamokinės veiklos)? *Laisvalaikiu domisi, tik mes kartais norėtumėm daugiau laisvės, norim ką nors veikt, kad nereiktų prieš tai pasisakyt auklėtojams, nes kai pasakom, tai ir neleidžia. Norim kaip ir visi vaikai turėt savo asmeninį gyvenimą.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Vyksta visokie prevenciniai renginiai, bet nelabai kuom jie padeda, vaikai kaip elgėsi, taip ir elgiasi. Gal geriau, kai mokykloj auklėtojai per klasės valandėles pakalba, ypač jei įvyksta koks įvykis, tada papamokslauja, pasibara, tam kartui paveikia vaikus, bet paskui vėl tas pats.*

6 respondentas

Mergaitė, 15 metų, vaikų globos namuose gyvena 9 metai

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Teisių mes daug turim. Mes turim teisę į laisvę ir nuomonę. Aš žinau tas teises, bet kad nelabai noriu gilintis, nes vis tiek čia tų teisių niekas nesilaiko, mes neturim nei teisių į laisvę, nei ką. Iš tikrųjų apie vaiko teises turiu žiauriai blogą nuomonę. Manęs jos išvis nedomina. Nu žinau, kad tokios yra ir man daug kas sako, kad tokiu atveju, kaip man kad buvo, reiktų pavyzdžiui kreiptis į vaikų teises, bet man neįdomu yra. Aš nesigilinu iš po tokių įvykių kaip patekau į vaikų namus.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Iš socialinės ir šiaip šnekam, iš po seniau žinom. Socialinė turi žaidimą, ten yra su teisėm, po to internete galima rast, knygose būna, pažymių knygelėse būna, kad mes turim teisę į mokslą.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Man iš tikrųjų užtenka, bet man atrodo, va pavyzdžiui, kad mes žinom, bet va suaugusieji, kurie mums kala į galvą, kad turim tas teises, turėtų patys daugiau sužinot apie tas teises. Nors man atrodo, kad jie žino apie tai, bet patys nesilaiko. Nes va yra viena šeimyna, kurios išvis niekas neliečia, o yra kitos šeimos, kurios pavyzdžiui kaip mano šeimyna, nežinau po kiek raktų sėdi.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Tai aišku, kad skiriasi. Jie reguliuoja mūsų gyvenimą, aiškina, ką turim daryt, kaip elgtis, nors patys ne ką geriau daro, geria, rūko, mušasi ir dar paskui sako, oi kokie blogi vaikai auga. Tegu pasižiūri į save.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaiko teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai, tėvai, artimieji, kitų institucijų darbuotojai ir pan.) *Tai*

pirmiausia kažkas iš tėvų, jei su jais gyveni, jie pasidarė, tai tegu ir rūpinas, o jei nesirūpina, tai tada va jau tie, su kuriais gyveni.

2. *Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? Mokyklos darbuotojai tai nežinau, mažiau gal turėtų. Nu šiaip mokykloje tai pažymių knygelėse būdavo surašyta, o kai atvažiuavau į tuos vaikų namus tai čia niekas taip nedarydavo. Nu šiaip mokyklose galėtų būti, bet dabar nebeįmanoma nes elektroninės pažymių knygelės yra. Bet šiaip daugiau gal auklėtojai.*
3. *Kaip manai, ar dažnai ir kokiomis savo teisėmis vaikai piktnaudžiauja? Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? Nežinau, pati tai jei kas nors leistų tai nežinau, gal nepiktnaudžiaučiau, kaip tik klausyčiau, jeigu gražiai su mumis elgtųs, bet dabar, kai mes esam varžomi, tai kaip tik stengiamės išsiplėšti. Mes prieštaraujam ir stengiamės gauti, ko negaunam, ko negalim.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. *Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) Šiaip čia turėtų rūpintis mūsų gerove. Man buvo toks atvejis, kadangi čia vaikų namuose būna patyčios, į mano šeimyną, žodžiu, atkraustė tokias mergaites dvi. Žodžiu tai taip išėjo, kad aš nuėjau pas pavaduotoją ir neviena aš ėjau, bet to nežinojau, aš pati viena nuėjau visos šeimynos vardu, nors jau kiekvienas vaikas buvo atskirai nuėjęs, sakau jūs nekraustykit, nes bus kruvini karai, mūsų šeimyna bus išderinta, išvis bus tokie skandalai, kad jūs patys nežinosit, ką daryt, sakau nei policija nebeapgins, niekas. Ir taip išėjo, kad vis tiek atkraustė ir pavaduotoja man pažadėjo, kad jas iškraustys po mėnesio. Bet taip išėjo kad po mėnesio neiškraustė, va daba antri metai eina, kai dergiasi, visa mūsų šeimyna išderinta ir dėl to mes esam pririšti kaip prie pavadėlio. Man išvis, kai pasako, kad va yra tokios kaip vaikų teisės, sakau, jeigu yra tokios teisės, tai kodėl jūs jų nesilaikot. Jūs nesirūpinat mūsų gerove, jūs darot atvirksčiai. Ir dabar vis žada, kad jas iškraustys, bet niekas nevyksta. Tos mergaitės daro patyčias. Pagrindė jos „važiuoja“ ant manęs ir mano giminių. Nu aš jautriai reaguuju. Aš šiaip pratus tokia ant fizinio, nu muštynės, taip ir taip, bet kadangi aš nenoriu pasirodyt taip, nenoriu turėt reikalų su policija ir taip toliau, tai aš dažniausiai nueinu į kambarį, užsidarau ir išsiverkiu, bet taip tai kai pamatau, kad prie mano giminių lenda, tai nesusitvardau. Ir kai jau „užsirauna“ ant mano giminių, tai tada einu aš pati ir aiškinuos, bet tada jinai ant manęs pradeda „važiuoti“ ir tada aš jai trenkiu. **O kaip darbuotojai reaguoja?** Jiems yra nesvarbu, jie viską mato, bet nieko nedaro, jie dabar išvis nuosprendį padarė, kad mūsų šeimyną reikia išskirstyti. Bet nei vienas iš mūsų nenori išsiskaidyti, jos vienintelės sudrumstė mūsų ramybę, nors mes visada būdavom vienas už visus ir visi už vieną. Dabar tokio dalyką nebėra, nebeįmanoma. Visokias nesąmones daro, po 9val. rūko, duodas, daužo langus. Patys vaikai skundžias, ir pas direktorių nueinam. Ai dar buvo, kad kažkada ji pradėjo labai varyt ant manęs. Labai gražiai padažiau jos sesę, jin užpavydėjo, pradėjo varyt, kad aš pati nemoku dažytis, man tada nervai labai sukilo, tai trenkiau jai per veidą, nosį praskėliau. Tada auklėtojas išvarė iš šeimynos. O ji atsidarė langą ir su peiliu išlindo, sako jei grįši, aš tave paskersiu. **O jūs nuo pat pradžių taip nesutariat?** Nu jinai kai atėjo, pamatė, kad aš esu įsimylėjusi vieną berniuką iš mūsų šeimynos, kad čia mano silpna vieta. Taip išėjo, kad aš vos ne pasikoriau, pasismeigti norėjau, pasiskandint. **Bet darbuotojai su jumis kalba apie tai, kažkokią pagalbą teikia?** Man žinot ką socialinė yra pasakius, nenori nuvažiuot papoilsiaut, sakau, ką jūs čia nusišnekat, sako į psichiatrinę. Tai pavyzdžiui, ką aš ten darysiu, ko aš ten važiuosiu. Ką aš nuvažiuosiu, man ten nervus išėda, aš buvau į sanatoriją nuvažiavus, man pasakė, tu visa išsekus esi. Man yra bronchinė astma, o ji nuo to ir atsirado, nuo nervų.*

2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Auklėtojai, nes jie nesirūpina, nevykdo savo pareigų.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Tai va namuose ir mokykloje, daugiausiai kyla problemų, kažkaip sunku čia tuose namuose, nėra ramybės pastoviai. .*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Tai va čia per jas, iš pradžių viskas namuose būna, o paskui pereina į mokyklą viskas.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Tai va bandžiau kalbėtis dėl tų dviejų panelių, kad mūsų šeimyna nenori, kad jos su mumis gyvenų, bet jau kiek laiko vis dar kartu. Tai kaip gali dar su kažkokiom bėdom kreiptis, kai matai, kad nepadeda. Aš pati visada susitvarkau savo bėdas.*
6. Kurie globos namų darbuotojai (auklėtojai, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Yra tik viena auklėja, kuri yra naujai atėjus, aš ja vienintele pasitikiu, bet kartais abejotinai atrodo, aš neturiu, kuom pasitiktė vaikų namuose. Duoda patarimų, bet kad tie jos patarimai kartais, ką aš žinau. Sako nusiramink, bet aš nemoku nusiramint. Anksčiau dar pas mokyklos psichologę eidavau, bet nebeinu, nes atsiveda kitus vaikus ir aiškinas, o aš nenoriu to, kad mano problemas aiškintųsi su kitais.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai) *Žinau vaikų teises, policiją, bet su ja aš tik konfliktuoju, pati prisiverdu košės, pagalbos nesikreipiu.*
2. Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei nei, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Nu man va vien dėl tokių dalykų ir sako kreipkis į vaikų teises. Bet aš nenoriu kreiptis, ne tai, kad nepasitikiu, bet net nenorėčiau matyt tų žmonių išviso. Man jaučiu nervai sukiltų.*
3. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Man nepatinka, kad aš savo kambary negaliu jaustis saugiai, ką aš žinau, kada gausiu į galvą. Aš neturiu laisvės, negaliu veikt to, ko noriu, būt kur noriu, mane kontroliuoja. Ai ir dar, va pasakau kažką, išsakau savo nuomonę, nu ją išklauso, bet į ją nereaguoja.*
4. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Niekada nesikreipiu dėl savo problemų, nebent va jei visai šeimynai kažkas negerai ar mano giminėms. Jei ir patys darbuotojai klausia, ar man kažkas negerai, dažniausiai nieko nesakau, nebent jei jau nebeiškenčiu. Tai kai kreipiuos, kartais kažką bando padaryt.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Yra buvę kelis kartus čia, grynai keli asmenys atėję, bet manęs nebuvo tuo metu.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Aš tai išvis nenoriu dalyvaut, kas iš to, vis tiek mes tų teisių negaunam.*
3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Nežinau, gal kai kuriems ir suteikia, man tai kažin ar suteiktų, aš ir taip viską žinau. Aš nemanau, kad galima tikėtis iš kažkur pagalbos.*
4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Išklausyt išklauso, bet ne*

visada įvykdo, dažniausiai taip ir užmiršta, ką mes sakom. Jie daro, kaip jiems patogiau ir pigiau.

5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (domisi, ką veiki, padeda susieškoti popamokinės veiklos)? *Kartais domisi, bet retai labai, nu turim tos veiklos, bet norisi daugiau. Aš lankiau imtynes, bet kai prasidėjo tokios nesąmonės, aš pabėgau iš vaikų namų, tai man uždraudė lankyt. Jau tris kartus pabėgau.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Būna tų renginių, bet aš ten irgi nedalyvauju, išeinu lauk, mane nervina tokios nesąmonės.*

7 respondentas

Mergaitė, 15 metų, vaikų globos namuose gyvena 9 metai.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Stropiai mokytis, klausyti auklėtojų.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Auklėtoja visada šneka, darom diskusijas. O daugiau tai per televizorių, esu mačius, kad per laidas dažnai šneka.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Nelabai aš jomis domiuosi, kiek žinau, tiek gerai. Nelabai aš turiu kaip jas panaudot.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Tikriausiai nesiskiria, visiems yra tos pačios teisės, gal nebent suaugusiems daugiau, kurių mums nesako.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaiko teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai, artimieji, tėvai ir kt.) *Tai artimieji, nes į juos galima visada kreiptis pagalbos.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Auklėtojai, socialiniai pedagogai, jie žino, kaip mes gyvenam, nes dažnai kalbasi su mumis, kaip mums sekasi, kokių problemų gal turim.*
3. Kaip manai, ar dažnai ir kokiomis savo teisėmis, vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Dažniausiai tai piktnaudžiauja, kad negrįžta laiku namo, būna, kad prigauna rūkančius, geriančius, daug problemų kyla dėl mokslų, kad nesimoko, pamokų neruošia, o auklėtojai ypač dėl to pyksta, paskui uždraudžia išvis išeit iš namų ribų, telefonus atima kažkuriam laikui. Esu girdėjęs, kad kiti vaikai apsigavgia kartais, tada jau su policija turi reikalų, tai biški aprimsta po to.*
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? *Nu nežinau, gal ir būna kartais. Mums visi darbuotojai visada sako, kad mes privalom mokytis, nes nuo to priklausys mūsų ateitis, nu bet kai būna geri orai visai nesinori tų pamokų ruošti, geriau su draugais ką nors paveikt.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Nu kad nebuvo tokio dalyko, pakolkas ramiai gyvenu, jei ir būna, kad su kažkuo pasipyksti, bet trumpam, pasipyksti ir praeina kitą dieną. Nors jei kalbant apie anksčiau, tai mano šeimoj buvo nekokia situacija. Gyvenom nelabai gerai, trūko pinigų, tai taip gavos, kad mane ir mano brolių atkėlė čia gyvent, nors mes visai nenorėjom.*

2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Tai čia gal kai mumis atkėlė gyvent, mes sakėm, kad nenorim, bet niekas nekreipė dėmesio, jiems atrodė, kad mums čia bus geriau. Nu taip, čia švaru, tvarkinga, valgyt yra visada, bet nu ką aš žinau, namų labiau noris.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Gal mokykloj, kai vyresni užgaulioja, bet taip elgias kai mokytojai nemato, o paskui kai pasiskundžiam, anie sako, ne, mes taip nedarėm, tai ką jiems ir padarysi.*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Nu kažko labai nesu susilaukus, nors kartais klasiokai kai paklausia, nu o kaip ten pas jus namuose tas ir anas, toks jausmas, kad mes ten turėtumėm blogai gyvent, normaliai čia viskas yra, ir pasirūpina, ir išklauso, gal net geriau nei pas kažkuriuos vaikus namuose.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprėdi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Nevisada, priklausu nuo to, kokių problemų iškyla. Šiaip nebijau pasisakyt, yra keli, su kuriais gerai sutariu, tai nueinu jau kai reikia.*
6. Kurie globos namų darbuotojai (auklės, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Auklėtojai, socialiniai, būna, kad kartais jei nežinom, kaip spręsti kažką, einam kartu su jais pas pavaduotoją. Vieną kartą norėjau labai į namus nuvažiuot atostogoms, tai ėjom su socialine pas pavaduotoją kalbėtis, bet leido tik kelioms dienoms.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai) *Nu šiaip nelabai žinau, gal tik tas vaikų linijas, nes yra pas mus klasėse pakabinti lapai su numeriais.*
2. Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei nei, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Pati dar nei karto nesikreipiau, bet jei reiktų gal ir kreipčiaus, jei jau labai blogai būtų ir nei auklėtoja, nei socialiniai nepadėtų. Šiaip jei kreipčiaus tai būtų labai asmeninis dalykas, kad nenorėčiau, kad nei vienas iš šitų namų nežinotų.*
3. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Nu tokių rimtų nėra buvę, gal nebent kažkada kreipiaus dėl to, kad kai mergaitės, su kuriomis kartu gyvenam labai pykdavos, tai mane erzindavo, tai net stengdavau kuo mažiau laiko ten praleist.*
4. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki, kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Visada pati kreipiuosi, jei labai reikia, nors pirma stengiuos pati bandyt išspręst. Visada sulaukiu reikiamos pagalbos.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Specialūs kažkokie tai nevyksta, nebent va diskusijos, pokalbiai šeimynose, su socialiniais, ypač tada, kai kas nors „ prisiverda košės“, tada kenčiam visi ir visiems tenka klausytis, nors nieko naujo neišgirstam, tik tai, kad elgiamės negerai, taip negalima ir panašiai.*
2. Jei vyktų renginiai, susitikimai su žmonėmis, kurie dirba tokį darbą susijusį su vaiko teisėmis, dalyvautum? Kaip manai, ar galima gaut naudingos informacijos? *Gal ir būtų įdomu, bet kažką naujo galėtų sugalvot, arba gal geriau būtų jei mumis kažkur nuvežtų, čia tuose namuose tai jau atsibodo, norim kitokios aplinkos. Manau mes patys daugiau kažko svarbaus sužinotumėm, kas praverstų ateity.*

3. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Dažnai, bet ne visada, kartais patys prašom to, kas neįmanoma. Norim važiuot paatostogaut prie jūros, bet sako, kad nėra pinigų visiems, o jei kažką nuveš, kitų ne, tai vėl negerai. Bet jei šiaip kažko paprašom, ar kažkokį vakarėlį pasidaryt, ar šokių, ar į miestą nuvažiuot kai koncertai būna, tai leidžia. Pasidomi, ko mes norėtumėm.*
4. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (domisi, ką veiki, padeda susisiekti popamokinės veiklos)? *Turim mes tokią šokių grupelę mokykloje, dar norėčiau lankyti fotografijos būrelį, bet negaliu, nes ten reikia ir savo fotoaparata turėt ir šiaip sakė, kad reikia mokėt už jį, tai negaliu. O darbuotojai tai paklausia kartais, ką nuveikėm, turi jie kitų reikalų, užtenka jiems ir taip to, ką mato, kaip elgiamės.*
5. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Mokykloj dažniausiai vyksta renginiai apie patyčias, apie sveikatą, kad reikia ją saugot, pamokėlės visokios per klasės valandėles vyksta, pavyzdžiui apie sveiką mitybą, gyvenimo būdą, kad reikia sportuoti, judėti daug, dar paskui kalbėjom kažkada apie tai, kad žmonės visi yra skirtingi ir negalima jų vertint pagal išvaizdą, žiūrėjom filmą atsimenu. Nu daugiau būna nei čia namuose.*

8 respondentas

Mergaitė, 15 metų, vaikų globos namuose gyvena 10 metų.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Vaikas turi teisę į vyresnius kreiptis, kai reikia pagalbos, turi teisę su kitais atvirai kalbėti, turi teisę turėti savo paslaptis, kad neišduotų niekas. Daug yra teisių.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Šnekėdavom su auklėtojais, socialiniais darbuotojais. Esu pastebėjus per televizorių, kad suaugusieji negali mušti vaikų.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Aš nelabai domiuos, tu žinai, kad kažkas yra, žinių turi, ir daugiau nereikia. O šiaip gal manyčiau trūksta dėl to, kad nežinau, ką darysiu, kai iš čia išeisiu.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Manau, kad ne, beveik tas pats. Gal tik tiek, kad suaugusieji už save patys atsakingi.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaiko teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai, artimieji, tėvai ir pan.) *Suaugusieji, tie kurie aplink tave, su kuriais tu bendrauji, su kuriais tu gyveni.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Direktorius, socialiniai darbuotojai, auklėtojai, jie čia visi mums atstoja tėvus.*
3. Kaip manai, ar dažnai ir kokiomis savo teisėmis, vaikai piktnaudžiauja? Daugiausiai piktnaudžiauja tu, kad jie yra vaikai ir jiems viskas leidžiama, jų niekas nebaudžia, jei ir atima telefoną, vis tiek jie žino, kad atgaus, todėl dažnai elgiasi negarbingai, įžeidinėja kitus.
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? *Gal kartais, kai vyresni gali padėti, gal daugiau kažko prašau, reikalauju.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Nevisada išklauso, tu norėsi pasakyti savo nuomonę, kartais tu neteisis esi, tavo nuomonė netinkama. Išklauso, bet nereaguoja, neigiamai vertina.*
2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Mokykloj daugelis mokinių, užgaulioja kitus, kurie nepatinka, pravardžiuoja, stumdo, specialiai. Namuose mažesnius vaikus pastumia arba užlenda už mažesnio, specialiai pastumia, kad pargriūtų, užsigautų, kažką blogo padarytų.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) Kad nelabai pažeidžiamos tos mano teisės, viską aš turiu, viską gaunu, o jei ir negaunu, kam čia pasiskūsi.
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Yra tekę nekartą susidurti mokykloj, namuose, bet kai pradėdi už save pakovoti, pastovėti tada ir apimsta.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Šeimynos auklėtoja, visada, bet kada, kas bebūtų, tu visada gali į ją kreiptis, visada padės, patars, paguos, visada. Būna kartais kita auklėtoja, pasakyk ką nors, ai čia nieko tokio, praeis.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai puslapiai ir kt.) Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? *Tai galima ir į vaikų teises kreiptis, vaikų linijos būna, galima kreiptis, esu girdėjęs, pati esu kreipusis, sulaukiau pagalbos, patarimų daug gavau, išklauso, pataria, nu ką aš žinau, kitiems tikrai galiu parekomenduoti.*
2. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Kai skambinau į vaikų liniją, tai porą kartų dėl asmeninių, kitą kartą dėl grynai vaikų namų. O kai kreipiuos pagalbos į auklėtojus ar socialinius, tai dažniausiai dėl to, kad kyla konfliktai tarp vaikų ir prašom padėti išspręsti, arba kiti vaikai paskundžia, kad kažkas pyksta, tada iškart ateina.*
3. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Man iškilus problemai ar dar kas nors, aš pati kreipiuos, man kai reikia, tai aš nueinu, pasiteirauju, nelaukiu. Visada sulaukiu pagalbos. O mokykloj, tai galima kreiptis į mokytojus, aplamai iš darbuotojų, bet kad ten jei pasikreipsi į ką nors, tai nesulauksi, niekas nekreips dėmesio, niekas nieko nedarys. Pasako, va nedaryk daugiau ir viskas, o daugiau niekas nieko nesako. Nereaguoja kiti socialiniai. Nuveda pas socialinį, tai irgi nueini, pasėdi, pašneki ir paleidžia, daugiau taip nedaryk ir viskas, ir tada vėl eini ir vėl tas pats.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Būna renginiai, primena teises, pareigas, buvo dabar savaitė be patyčių, priminė, kokios teisės yra.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Vieni noriai, kiti išvis nenori dalyvauti. Aš su mielu noru dalyvauju, man patinka kartais pasiklaustyti.*
3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Nu jo, aplamai sužinai savo teises, daugiau galimybių kokių turi. Nu va pavyzdžiui, kad gali išreikšti savo nuomonę, pasakyti, ką*

galvojam, galim rinktis, ką norim veikt laisvalaikiu, nes vaikams tas privaloma, dar galim gaut visus atsakymus, jei kažko klausiam, nes mes vaikai, daug ko nežinom ir suaugusieji privalo į viską atsakyt.

4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Jeį nori kokį renginį daryt, tu gali pasišnekėt su suaugusiais, tau jie pasakys, gal patars kitaip kokį renginį padaryt, bet šiaip tai leidžia, sudalyvaut leidžia.*
5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikiu (domisi, ką veiki, padeda susieškoti popamokinės veiklos)? *Auklėtojai daugiau pasidomi, kai susirenkam visi vakare, paklausia, kaip sekėsi, o socialiniai tik kartais, ne kiekvieną dieną, tada, kai nueini dėl kažko pasitart, prie to pačio kartais paklausia, kaip sekasi.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Mokykloj nevyksta, nebūna pamokėlių jokių.*

9 respondentas

Mergaitė, 15 metų, vaikų globos namuose gyvena 9 metų.

I. BENDROSIOS ŽINIOS APIE TEISES

1. Įvardink, kokias žinai savo, kaip vaiko, teises? *Turiu teisę mokytis, būti su draugais ir kad nemušty.*
2. Iš kokių informacijos šaltinių sužinojai apie savo teises? (Draugai, auklėtojai, internetas, spauda, miesto reklamos ir kt.) *Apie mano teises pasakojo auklėtoja ir esu mačiusi per televizorių reklamą, kai visa šeima sėdėjo prie stalo, vaikas kažko paklausė ir tėvas davė jam per galvą už kvailą klausimą, man tai labai baisiai pasirodė. Ir šiaip yra daug laidų, kur šnekama apie tai, kad negalima mušti vaikų, nes paskui patys vaikai tokie išauga.*
3. Ar pakanka informacijos apie tavo teises? Ar žinai, kada ir kur gali jomis naudotis? *Taip, žinau, kad galiu visada naudotis savo teisėmis. Jeigu kažkas atsitinka galiu pasakyti auklėtojai. O be to, galiu internete viską rast.*
4. Kuo skiriasi vaiko teisės nuo suaugusiųjų teisių? *Vaikai turi mažiau teisių, o suaugę daugiau, nes suaugę gali daryti, ką nori.*

II. VAIKO TEISIŲ VYKDYMAS IR UŽTIKRINIMAS

1. Kaip manai, kas turėtų rūpintis, kad vaiko teisės būtų užtikrintos? (Pvz., mokyklos darbuotojai, globos namų darbuotojai) *Aš manau, kad mūsų auklėtoja, arba yra Vaikų teisės.*
2. Kokie asmenys daugiausiai rūpinasi, kad tavo teisės būtų užtikrinamos, ginamos? *Auklėtojos, nes jos visada būna kartu ir lengviausia kreiptis į jas, mūsų auklėtoja labai gera, visada paklausia, kaip mokykloj sekėsi, bet jei ir nepaklausia, mes jai patys turim nueit ir pasakyt, kas namų darbam užduota, kokius pažymius gaunam, ji sakė nori, kad viską pasisakytumėm.*
3. Kaip manai, ar vaikai dažnai ir kokiomis savo teisėmis dažniausiai piktnaudžiauja? *Manau, kad dažnai piktnaudžiauja tu, kad jų negalima mušti. Tai elgiasi negražiai, patys skriaudžia, o kai jiems ką nors negero padaro, skundžiasi iškart.*
4. Ar yra tekę pačiam piktnaudžiauti savo teisėmis? *Ne, stengiuosi elgtis taip, kaip norėčiau, kad su manim elgtųsi, tai jei su kuom nors pasipyksti, tai dėl niekų, dažniausiai kai žaidžiam.*

III. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Ar kada nors buvai atsidūręs situacijoje, kai tavo teisės buvo pažeistos? (Pvz., nebuvo išklaudyta tavo nuomonė, nebuvo suteiktos galimybės dalyvauti viename ar kitame

renginyje, prieš tave buvo naudojamas fizinis, psichologinis smurtas ir pan.) *Taip, nane yra mušęs mano tėvas. Dažnai gaudavau į kailį, pykdavomės mes su juo pastoviai.*

2. Kokie asmenys yra pažeidę tavo teises? (Pvz., klasiokai, vaikai iš globos namų, mokytojai, globos namų darbuotojai, nepažįstami asmenys ir kt.) *Tai va vienintelis mano tėtis.*
3. Kur dažniausiai yra pažeidinėjamos tavo teisės? (Pvz., mokykla, globos namai, būreliai, kiemas ir kt.) *Nu būdavo namuose, kur gyvenau, bet dabar tai jau nėra.*
4. Ar esi kada nors patyręs patyčias dėl to, kad gyveni globos namuose? *Taip, vaikai mokykloje iš mūsų juokiasi, kad mes iš vaikų namų, dažnai primena šitai, nors mums negėda dėl to, nes mes bent jau stogą virš galvos turim.*
5. Ar visada pasisakai globos namų auklėtojams, kad kažkas su tavimi elgėsi netinkamai? Jei tik kartais, dėl kokių priežasčių? (Pvz., baimė, manai, kad tai nereikšminga, pats išsprendi problemą, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos ir kt.) *Anksčiau sakydavau, o dabar jau nieko nesakau, nes auklėtoja nieko negali padaryti. Mums labai nepatinka, kad vienam kamabry gyvenam keliese, tai daug pykčių kyla, kai kas nors ne savo daiktą paima, bet čia jau dėl to gyvenimo nieko nepadarysi.*
6. Kurie globos namų darbuotojai (auklėtojos, socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, psichologas ir kt.) suteikia daugiausiai pagalbos? *Yra viena auklėtoja, bet jinai irgi ne visada gali padėti, nes mūsų daug, tai su kitais vaikais dar pasitariam kartais. Socialiniai padeda dažniausiai jei jau auklėtoja liepia eit pas juos, šiaip ir patys kartais pasidomi, kaip mums sekasi.*

IV. VAIKO TEISIŲ APSAUGOS INSTITUCIJOS

1. Kokias žinai institucijas, kurios padeda vaikams, jei jų teisės yra pažeidžiamos? (Pvz., policija, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų pagalbos linijos, internetiniai puslapiai) *Tai vaikų teisių apsaugos skyriai.*
2. Ar tu pats esi kreipęsis pagalbos į jas? Jei ne, kodėl? (Nežinai kur kreiptis, bijai, manai, kad vis tiek nesulauksi pagalbos) *Nu kad nėra dėl ko kreiptis. O jei reiktų, tai kreipčiaus į policiją arba vaiko teises, nes jie privalo mus ginti ir apsaugoti.*
3. Dėl kokių teisių pažeidimų dažniausiai kreipiesi pagalbos? (Pvz., prieš tave naudojamas smurtas, tavęs netenkina gyvenamosios sąlygos, neužtikrinamas poilsis ir laisvalaikis ir pan.) *Aš nesikreipiau niekur. Tik kartais auklėtojai pasakau, kad kas nors nepatinka ir viskas. Šiaip kažkada norėjau išeiti pas draugę į gimtadienį, bet kadangi mums reikia grįžti iki 9 tai man neleido. Bet viskas išsisprendė tuo, kad socialinė pedagogė susitarė su tos draugės mama, kad ji mane palydės atgal į namus.*
4. Iškilus problemai pats kreipiesi pagalbos, ar lauki kol kažkas kitas pamatys ir padės tau? (Globos namų darbuotojai, mokyklos pedagogai, draugai ir pan.) *Kaip jau sakiau, šiaip nelabai turiu aš tų problemų, bet jei kas nors atsitinka, tai auklėtojai pasisakau, jei kokios nedidelės problemos, tai niekam nesakau pati bandau kažką daryt. Mūsų šeimyna labai draugiška, tai pasitariam dažnai. Auklėtojai, o kartais ir socialiniai visada sako, jei turim kažkokių problemų, kad pasisakytumėm, netylėtumėm.*

V. PAPILDOMA VEIKLA APIE VAIKO TEISES

1. Kokie renginiai, paskaitos, parodos, pokabiai vyksta globos namuose apie vaiko teises? *Yra vieną kartą atvažiavę iš Vilniaus kažkokie žmonės, specialistai iš vaikų teisių tarnybos, tai jie rodė filmą, paskui apatrėm jį, daug pasakojo, kur galim kreiptis, kad nereikia bijoti, nes jie tam ir yra, kad padėtų mums.*
2. Ar tu, kiti vaikai noriai dalyvaujate tokiuose renginiuose? *Nueinam kai būna, yra vieni privalomi, kiti ne, bet aš tai dažniausiai dalyvauju, jei nebūnu išvažiavus pas globėjus.*
3. Ar tau tokie renginiai suteikia naudingos informacijos? *Taip, visai įdomiai papasakoja, ką galime daryt ir kam pasakyti, jeigu negerai kažkas. Šiaip va kai kažkas atvažiuoja ir parodo kokį filmą, nu kai ką nors parodo, o ne tik pasakoja, yra žymiai įdomiau.*

4. Ar visada tau suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę vykdant įvairius renginius? Ar patys vaikai turi galimybę organizuoti, rengti projektus, renginius? *Ne visada, kartais kai pasakom, ko nori išklauso, bet nevisada sulaukiame, to ko norėtumėm, nes renginius dažniausiai organizuoja vyresni, o mūsų nelabai leidžia.*
5. Ar globos darbuotojai rūpinasi tavo laisvalaikio (domisi, ką veiki, padeda susisiekti popamokinės veiklos)? *Auklėtojoms turime pasakyti, kur einame po pamokų. Būna, kad kartu kažką veikiamė, pavyzdžiui būna savaitgalių, kai šeimyna visa einam į virtuvę, daromės valgyt, pyragus kepam, tai mes tuo pačiu patys mokomės, kaip ką reikia daryt, būna labai smagu, paskui einam visi kartu valgyt, šnekam, juokaujam.*
6. Ar mokykloje vyksta renginiai, pamokos, per kurias būtų kalbama apie tai, kokios teisės priklauso vaikams? Kaip jomis naudotis, kas turi rūpintis, kad nebūtų pažeidžiamos? *Vyksta pamokos. Auklėtoja pasakoja arba atvažiuoja kartais svečių iš vaikų teisių tarnybų ir pasakoja, kokių teisių turime. Vyksta renginiai apie patyčias, apie rūkymą ir narkotikų vartojimą, kad tai yra labai blogai ir kenkia mūsų sveikatai, o tai yra viena iš mūsų teisių, sveikai gyventi, bet čia patys vaikai už save jau atsakingi, nuo jų priklauso.*

10 respondentas

Socialinė pedagogė - 8 metai darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Vaiko teisių konvencija.*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? *Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? Dalyvavau seminare „Vaikų ir tėvų santykiai vaikų globos namuose. Tėvų švietimas“. Dalyvavau savo noru. Kartais įstaiga siunčia, bet jei būna mokami seminarai, kartais tenka atsisakyti, nes neužtenka tam lėšų.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? *Jei trūksta informacijos, visada randu knygoje, internete, su kolegomis dažnai keičiamės informacija, diskutuojam.*
4. Ar patys savarankiškai domėtės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Dirbant su vaikais reikia nuolat ieškoti naujos informacijos, domėtis įstatymais, nutarimais, toks darbas reikalauja nuolat tobulintis.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose, socialinėje aplinkoje? *Pažeidžiama vaiko teisė į asmeninę erdvę, asmeninį kambarį, nes vaikai gyvena po 4 asmenis, to pasekoje kyla daug konfliktų.*
2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Rengiame pokalbius individualius ir grupinius, rodome kartais filmus, kuriuose akcentuojamos teisės, jų ugdymas. Tarkim apie toleranciją, jos vaikams ypač trūksta. Taip pat parenkame tokius filmus, iš kurių vaikai suprastų, jog reikia stengtis mokytis, nes tai naudinga jų ateities pasiekimams.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Vaiko teisių apsaugos tarnybomis, ugdymo įstaigomis, sveikatos įstaigomis, policija, socializacijos centrais. Ypač daug bendraujame su mokyklomis, iš jų daugiausiai sužinome apie savo vaikus, jų elgesį.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? *Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? Pagalbos sulaukiame, nėra taip, kad paliktume problemą neišspręstą, jei nepavyksta iš karto, tai po kurio laiko vis tiek surandame tam tikrą sprendimą.*

5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Kaip dažnai tėvai aplanko vaikus? *Taip sudaromos, tėvai gali aplankyti vaikus, tačiau labai retai apsilanko.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Vaikai į mane nuolatos kreipiasi pagalbos iškilus įvairioms problemoms. Dažniausiai jie ateina su auklėtojais arba asmeniškai, kai nori pasišnekėti apie juos.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Dėl patyčių, konfliktų, gyvenimo sąlygų, pamokų ruošos, renginių.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Visada sprendžiame vaikų iškilusius konfliktus. Rengiame individualius, grupinius pokalbius, svarstome jų netinkamą elgesį, taikome atitinkamas nuobaudas.*
4. Kaip dažnai ir kokiomis savo teisėmis vaikai piktnaudžiauja? *Vieni piktnaudžiauja kasdien, kiti rečiau. Kiekvienas vaikas yra individualus ir teisių piktnaudžiavimas skiriasi. Vieni atsikalbinėja ir nesiskaito su auklėtojais, sako, kad pasiskųs direktoriui, bando gąsdinti.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? (Pvz., parodos, spektakliai, filmų, kuriuose atsispindi vaiko teisės, jų pažeidimai, aptarimai ir kt.) *Rengiame diskusijas, užsiėmimus, filmų peržiūrą, parodas, per kurias vaikai parodo savo talentus, yra apdovanojami. Tai irgi viena iš vaiko teisių užtikrinimo – vaiko individualybės atskleidimas.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Vaikai noriai dalyvauja tokiuose renginiuose, bet jei matome, kad jiems tikrai neįdomu, neverčiame.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio (Pvz., ar vaikai įsisavino informaciją, ar jiems tai buvo naudinga)? *Į mėnesį kartą organizuojame tokius renginius. Nuo kiekvieno individualiai priklauso, ar jam tas renginys buvo naudingas. Tokiais renginiais stengiamės, kad vaiko elgesys pasikeistų, nebūtų piktybiški, konfliktiški, jei matome, kad vaikas elgiasi geriau, manome, kad renginiai duoda naudos.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? Ar yra darbuotojų bendradarbiavimas? *Kiekvienas darbuotojas nori padėti vaikams. Ieškome vis naujos informacijos ir ją perduodame vaikams. Tarp darbuotojų yra stiprus bendradarbiavimas. Mus sieja bendras tikslas – išugdyti asmenybę ir juos paruošti savarankiškam gyvenimui.*
5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Kiekvieną dieną dirbdami su vaikais juos ugdome ir ruošiame savarankiškam gyvenimui. Vaikuose ugdome savivertės ypatumus, buitinius, socialinius įgūdžius. Vaikams daromos vakaronės, kurių metu vaikai patys gamina maistą, auklėtojai duoda patarimų. Taip pat kai minimos valstybinės šventės, vyksta renginiai, kad vaikai puoselėtų pagarbą tėvynei, stengiamės vaikuose išugdyti pilietiškumą, nors aišku vaikams dažniausiai būna įdomesnės veiklos.*

11 respondentas

Socialinė pedagogė - 6 metai darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo*

tarptautinio įvaikinimo srityje, LR civilinis kodeksas, LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, LR Vaiko globos įstatymas, LR socialinių paslaugų įstatymas, LR teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas, LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas, LR Seimo ir vyriausybės nutarimai.

2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? *Dalyvauju savo noru seminaruose iš anksto prisiregistravusi, kai pasiūloma dominantanti tema. Esu dalyvavusi seminaruose „Vaiko globos organizavimo klausimai ir socialinio darbo su šeima ypatumai“. Dalyvavau vienuolikoje seminarų, susijusių su vaiko globa, socializacija, vaiko teisėmis ir apsauga.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? *Informacijos yra pakankamai, nemažai turiu savo asmeninėje bibliotekėlėje.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Taip, tai neišvengiama, kai dirbi su vaikais. Iškilus tam tikroms problemoms nuolat reikia ieškoti papildomos informacijos, kad būtų galima efektyviai išspręsti susidariusią padėtį.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose, socialinėje aplinkoje? *Patys vaikai pažeidžia: negerbia kitų teisių ir gero vardo, kenkia visuomenei, nevertina gyvenimo sąlygų, gydymo, nenori mokytis, negerbia savo aplinkos, ne visada atsako už savo veiksmus, nelovina savo asmenybės ir sugebėjimų, ir tokių vaikų yra nemažai. Pasitaiko atvejų, kai ir darbuotojai pažeidžia teises vaikų.*
2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Planuojame įvairią, įdomią veiklą, kuri sudomintų vaikus. Kai rengiame diskusijas, stengiamės, kad tai nebūtų vien „sausas“ pokalbis, pasidarome arbatos prie sausainių, kartais net patys vaikai iškepa, tuo metu ir šnekučiuojamės. Tokios diskusijos būna arba šeimynoje, arba susirinkus visoms kartu. Vaikai daugiau šneka, kai būna savo šeimynose, nes atmosfera jaukesnė. Nors pati aš nevisada dalyvauju, auklėtojai patys prasiveda tokius renginukus. Būna ir visos įstaigos mastu renginiai. Taip pat esam pasikvietę specialistų, kurie papasakotų vaikams apie jų teises. Daugumoje kabinetų, kur vaikai praleidžia nemažai laiko, yra iškabinti lankstinukai su informacija apie tai, kur vaikai gali kreiptis pagalbos, taip pat iškabinti lapai su užrašytomis jų teisėmis.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Bendruojame su labai daug institucijų: vaiko teisių apsaugos tarnybomis, sveikatos priežiūros, švietimo ir ugdymo, socialinės apsaugos įstaigomis, policija. Norint efektyviai išspręsti problemą, būtinai turime bendrauti su šiomis institucijomis, su vienomis dažniau, su kitomis rečiau.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Taip, tarpžinybinis bendradarbiavimas vykdomas operatyviai. Ypač greitai sulaukiame pagalbos iš policijos, mokyklos. Jie trūksta informacijos visada galime pasitarti su kolegomis, pavaduotoja ar direktorium, bendrom jėgom viskas pasiekama.*
5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Kaip dažnai tėvai aplanko vaikus? *Taip, tėvai gali matytis su savo vaikais, tik, deja, tėvai to nenori. Iš trylikos vaikų šeimynoje turime tik vieną šeimą, kurios tėvai lanko vaikus, na taip apytiksliai kartą per mėnesį ir dažniau tėtis nei mama.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Kasdien kreipiasi, tai mūsų tiesioginis darbas.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Patyčios, diskriminacija, nepatinka tam tikros gyvenimo sąlygos, pavyzdžiui triviečiame kambaryje gyvena rūkanti,*

alkoholį vartojanti mergina, tai kelia diskomfortą kitiems gyvenantiems su ja. Pasitaiko smurto atvejų.

3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Individualūs, grupiniai motyvaciniai pokalbiai, būna atveju, kai tenka rašyti tarnybinius pranešimus, kviesti policiją.*
4. Kokiomis savo teisėmis vaikai labiausiai piktnaudžiauja? *Nenori mokytis, negerbia savęs ir kitų, nevertina savo sveikatos, pavyzdžiui rūko, vartoja energetinius gėrimus, alkoholį, nesveika mityba. Esame darę renginių apie sveiką gyvenseną, pasakojom vaikams kaip svarbu aktyviai judėti, sportuoti, apie nesveiką maistą, kurio reikia vengti.*
5. Kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja savo teisėmis? *Yra kontingentas vaikų, kurie pastoviai piktnaudžiauja savo teisėmis, pasitaiko atskirų atvejų.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Įstaigoje organizuojamos ekskursijos į kalėjimo izoliatorių, esam buvę Šiaulių Respublikinės ligoninės muziejuje, žiūrime filmus, diskutuojame, aptariame. Organizuojame renginius, popietes.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinių, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Taip, reikalingi paskatinimai, paraginimai. Labai reikšminga priemonė – konkretus įpareigojimas per renginį. Tada vaikai ruošiasi iš anksto, domisi, renka medžiagą. Būna ir tokių atvejų, kai vaikas nesidomi namuose organizuojama veikla, joje nedalyvauja.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio? *Mūsų ir yra pagrindinis tikslas – grįžtamasis ryšys. Visą veiklą planuojame, todėl vyksta renginiai visų globos namų mastu, pažymint įvairias datas, pavyzdžiui AIDS dienai, Tarptautinei vaikų gynimo diena, nerūkymo diena. O šiaip dažniausiai šeimynose vyksta diskusijos, pokalbiai.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? Ar yra darbuotojų bendradarbiavimas? *Įstaigos darbuotojų tikslas – vaikas ir jo apsauga, vyksta bendradarbiavimas tarp visų įstaigoje esančių padalinių sprendžiant įvairias vaikų problemas greitai ir efektyviai.*
6. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Vienas iš pagrindinių mūsų, socialinių darbuotojų, tikslų yra įvairiapusiškas vaiko ruošimas savarankiškam gyvenimui. Kasdieninė veikla, praktiniai užsiėmimai, projektai, tai mūsų kasdienis darbas.*

12 respondentas

Socialinė pedagogė – 15 metų stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Socialinių paslaugų įstatymu, vaiko teisių apsaugos konvencija, LR civiliniu kodeksu – tai geriausiai žinomi, yra begalė kitų, kuriuos varčiau, žinau, kad yra ir reikalui esant naudojuosi.*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? *Šiuo metu studijuojau, todėl teisinių žinių įgyju ir tas turimas žinias tobulinu paskaitų metu. Per savo ilgą darbo laikotarpį šioje srityje esu dalyvavusi daugelyje seminarij, kursuose, tiek savo noru, tiek siunčiama įstaigos. Jų buvo labai įvairių – ir susijusių su vaiko globa, ir apie tėvų, kurie neteko vaikų globos, psichologiją, ir*

seminarai, kuriuose pristatomos naujos metodikos, kai reikia dirbti vaikų globos namuose, aptartos darbo aktualijos.

3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? *Per ilgametį darbą vaikų globos namuose sukaupiau nemažą teisinių žinių bagažą. Jas užtikrinu dirbdama su vaiku, spręsdama įvairias jo problemas, teikdama įvairiapusę pagalbą.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose, socialinėje aplinkoje? *Dažniausiai pažeidinėjamos vaikų teisės vaikų tarpasmeniniuose santykiuose. Vienas kitą pravardžiuoja, naudoja patyčias, fizinį smurtą prieš silpnesnį.*
2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? (Pvz., pamokėlės, renginiai, aptarimai ir pan.) *Individualaus ir grupinio darbo metodai – vedu pokalbius, diskusijas, kultūrinius renginius, bendraujame su policijos pareigūnais, vaikų teisių apsaugos tarnybomis. Organizuoju prevencinį darbą su linkusiais nusikalsti, pateikiu įvairios medžiagos, susijusios su vaikų teisėmis. Vienu žodžiu per įvairius socialinių pratybių užsiėmimus užtikrinu vaiko teises.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Bendradarbiaujame su vaikų teisių apsaugos tarnybomis, medicina, policija, mokykla. Labai artimai bendraujame su vaikų mokytojais, iš jų pusės taip pat sulaukiame iniciatyvos, jei mato, kad vaikas turi kažkokių problemų, visada mums paskambina ir praneša.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Visada pagalbos sulaukti nepavyksta. Būna tokių atvejų, kad vaikų globos namuose apgyvendina paauglius, kurie kelia didelį pavojų šalia gyvenantiems vaikams, o pagalbos iš vaiko teisių apsaugos ar policijos neįmanoma sulaukti. Kai nebesusitvarko socializacijos centrai, medicininės įstaigos, atsisako globėjai arba tėvai, tada tokį ypatingos rizikos grupei paauglių atiduoda į vaikų globos namus.*
5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Kaip dažnai tėvai aplanko vaikus? *Tokios galimybės sudaromos, tačiau iš tėvų iniciatyvos lankyti savo vaikus sulaukiame nedaug. Yra tokių situacijų, kai tėvai tikrai gailisi dėl savo elgesio ir siekia, kad vaikai grįžtų į savo namus, tokie tėvai lankosi kartą per savaitę. Tačiau tai labai retas reiškinys.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Dažnai kreipiasi pagalbos susidūrę su problemomis. Niekada neatsisakom padėti.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Dažniausiai kreipiasi dėl patyčių, iškilusių konfliktinių situacijų, diskriminacijos, fizinio smurto.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Individualaus pokalbio pagalba stengiuosi išsiaiškinti dėl kokios priežasties kilo konflikto priežastys, stengiuosi panaikinti jas, pravedu prevencinį darbą. Naudoju drausminimo priemones, žodinius įspėjimus, jei didesnis nusikaltimas, tai sulaukau kišenpiniginius, jei organizuojamos pramoginės išvykos, tai nesudarau galimybių dalyvauti jose. Už gerą elgesį paskatinu pagiriamu žodžiu, išvykomis, smulkiais dovanėlėmis.*
4. Kokiomis ir kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja savo teisėmis? *Siekdami išvengti nenorimo atlikti įsipareigojimo piktnaudžiauja savo teisėmis. Mano praktikoje dažnai nepasitaiko, yra tie, kurie nuolat nusiženginėja, o kiti retkarčiais dėl smulkmenų, nenori tvarkytis, bando išsisukti nuo įsipareigojimų, tai nėra rimta.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIŲ UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? (Pvz., parodos, spektakliai, filmų, kuriuose atsispindi vaiko teisės, jų pažeidimai, aptarimai ir

kt.) *Per socialinio ugdymo pratybas stengiuosi, kad atsispindėtų vaiko teisės, teisių pažeidinėjimas. Individualių ir grupinių užsiėmimų metu organizuoju pokalbius, diskusijas apie patyčias, konfliktus, diskriminaciją, fizinį smurtą. Organizuoju vaidybinius užsiėmimus, žiūrime filmus apie vaikų teises ir jų pažeidinėjimus, po to aptariame. Organizuoju piešimo konkursus.*

2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Vaikai dalyvauja nenoriai, aiškindami, kad viską žino. Žinoma yra ir smalsių vaikų, kuriems viskas įdomu, tačiau tai maža grupelė. Dažniausiai dalyvauti nenori tokie vaikai, kurie linkę pažeidinėti taisykles, pažeisti kito vaiko teises. Kartais reikia ir paskatinimų.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio? *Tokius renginius organizuoju planuotai arba pagal susidariusią situaciją. Jei atsirado problemų ir vaikas skundžiasi savo teisių pažeidimu, tada organizuoju neplanuotą užsiėmimą su vaiku arba visa grupe. Manau, kad kiekvienas užsiėmimas duoda naudos, nes vaikas įgyja žinių, tik ne visi stengiasi jas pritaikyti savo praktikoje. Grįžtamąjį ryšį matome vaikų elgesyje, ar jie tampa supratingesni ir elgiasi taip, kaip mokome.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? Ar yra darbuotojų bendradarbiavimas? *Manau, kad kartais trūksta bendradarbiavimo iš kai kurių darbuotojų, tačiau dažniausiai jaučiamas komandinis darbas. Padėti stengiasi visi ir visada, nes mes esame artimiausia vaikų aplinka, kurioje jie turi jaustis saugūs.*
5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Mano ir mūsų dirbančių globos namuose darbo tikslas – paruošti vaiką savarankiškam gyvenimui, veikla yra nukreipta vaiko paruošimui sėkmingai integruotis į visuomenę. Per įvairius praktinius užsiėmimus vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių – kaip tvarkytis namuose, kaip gaminti maistą, kaip skalbti, pradėdame nuo pačių elementariausių įgūdžių, nes kai kurie vaikai iš tikrųjų to stokoja.*

13 respondentas

Socialinis pedagogas - 4 metų stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Dirbu atsižvelgdama į socialinių darbuotojų pareigybių aprašą bei vidaus tvarkos taisykles, kurios sudarytos pagal visus dokumentus, reglamentuojančius vaiko teisių apsaugą.*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? *Daugiausiai esu dalyvavęs seminaruose, kurie susiję su neformaliu vaikų švietimu, kaip pavyzdžiui turizmo renginių organizavimas ir panašiai.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? *Pakanka informacijos, tiek iš bendro išsprūsimu, tiek iš studijų laikų.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Ieškojau, kai studijavau socialinį darbą, o kadangi dabar ir dirbu tokį darbą, tenka dažnai pasidomėti įstatymais, nutarimais, sekti televizijos laidas, nes iš jų gaunu daug informacijos.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose, socialinėje aplinkoje? *Labai mažai pažeidžiamos, kai patys vaikai tarpusavyje konfliktuoja.*

2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? (Pvz., pamokėlės, renginiai, aptarimai ir pan.) *Įgyvendinu metinę programą, įvykdydamas mėnesinius planus, kuriuose iš anksto susiplanuoju, kokius renginius pravesiu vaikams, ko galėčiau išmokyti.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Su pedagogine psichologine tarnyba, medicininėmis įstaigomis, mokyklomis, neformalaus švietimo įstaigomis ir organizacijomis, policija.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Trūksta psichologo pagalbos, jis atvažiuoja tik tada, kai iškyla rimta problema, nors jo reikia beveik kiekvieną dieną. Mes, auklėtojai, socialiniai pedagogai, turime atlikti psichologo vaidmenį, nes vaikai dažnai kreipiasi pagalbos.*
5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Kaip dažnai tėvai aplanko vaikus? *Sudaromos visos galimybės bendrauti su šeima telefonu, internetu, laiškais. Nuvykti pas artimuosius yra apribotos galimybės, nes taupomos lėšos kurui. Tėvai savo vaikų beveik nelanko. Per metus kokius 2 kartus daugiausiai. Nors yra tėvų, kurie atvažiuoja kas savaitę, yra tokių mažai, bet jie stengiasi susigrąžinti vaiką į savo šeimą.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Dažnai, nėra dienos, kad nesulauktume.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Vaikai vis dar tyčiojasi vieni iš kitų.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises (Pvz., įžeidinėja, smurtauja ir pan.)? *Konfliktus sprendžiu išsiaiškindamas jų priežastis, planuodamas jų sprendimus, įgyvendindamas konfliktų sprendimus, individualaus ir grupinio metodo pagalba, tada apžvelgiu gautus rezultatus.*
4. Kokiomis ir kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja savo teisėmis? *Dažnai pasitaiko. Vaikai piktnaudžiauja savo teisėmis taip, kad jie yra išklausomi, o su jais dirbantys socialiniai darbuotojai, bei jų padėjėjai – ne. Taip yra suformuojama vienašališka nuomonė apie vaikų teisių pažeidimus, nors ne viskas tiesa, ką vaikas sako, ypač turintys įvairių sutrikimų, o tokių vaikų čia gyvena daug, praktiškai visi.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Pats organizuoju diskusijas, bei lydžiu vaikus į kitų organizuojamus renginius. Kiti darbuotojai parodo filmų apie patyčias, paauglių tarpusavio santykius.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Vaikai aktyviausiai dalyvauja tokiuos renginiuose, kurie susiję su sportu, gamta, turizmu. Per šias sritis ir reikėtų ugdyti vaikus. Paskatinimai visada padeda.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio? *Pagal galimybes stengiuosi organizuoti kuo dažniau. Pokalbiams visada atsiranda laiko, o organizuojant renginius, reikia tartis su kitais darbuotojais, kad nesikartotų, jei neseniai buvo, taip pat ir pačių vaikų klausime, kas jiems būtų įdomu.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? Ar yra darbuotojų bendradarbiavimas? *Visi įstaigos darbuotojai tam čia ir dirba, kad būtų užtikrintos ir įgyvendintos vaikų teisės. Vaikams pagalba teikiama visada ir iškart. Darbuotojų bendradarbiavimas galėtų būti didesnis.*

5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Vaikai kiekvieną dieną yra ruošiami savarankiškam gyvenimui, pradedant savo gyvenamosios erdvės priežiūra, skiriant įvairias užduotis ir ugdant jų atsakomybę ir baigiant tuo, kad jie privalo gerbti aplinkinius, tiek vaikus, tiek globos namų darbuotojus, mokytojus, nes kai išeis iš globos namų, jie privalės elgtis su kitais pagarbiai.*

14 respondentas

Socialinė pedagogė – 7 metai darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Su visais patvirtintais LR ginančiais vaiko asmenybe*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? *Įstaiga pateikia pasiūlymus, mes renkamės, jie būna apie tai tyrimų ataskaitas, dalyvauju kvalifikacijos kėlimo programose, apie bendravimą su vaiku ir jo šeima ypatumus ir panašiai.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reiktų jas užtikrinti? *Informacijos tikrai yra užtektingai, viską dabar galima rasti internete, bet kada galime konsultuotis su vaiko teisių apsaugos darbuotojais. Nors galbūt būtų neblogai, jei į pačią įstaigą dažniau atvažiuotų specialistai ir papasakotų, prarastų diskusijas apie esamą padėtį vaikų globos namuose, duotų patarimų, o ne kad patys visada turime rūpintis.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Žinoma, kadangi visi seminarai ar kursai būna apmokami, tai būna taip, kad mes patys savarankiškai ieškomės informacijos, aš bent jau visada stebiu, jei vyksta kokie kursai ir nebrangūs, būtina sudalyvauju, tik dėl savo tobulinimosi reikia stengtis, kad visą tą patirtį paskui galėčiau panaudoti dirbdama su vaikais.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose, socialinėje aplinkoje? *Labiausiai čia vaikams trūksta privatumo.*
2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Individualūs pokalbiai, grupiniai užsiėmimai, projektinės veiklos. Tai, kad vaikams trūkta privatumo, mes užtikrinti negalime, nėra tam sąlygų, kai vaikas sako, kad nori tam tikro daikto, pavyzdžiui, pakeisti lovą ar nupirkti naują, mes irgi pirmiausiai turime apžiūrėti, gal galima patiems sutvarkyti, o tik paskutiniu atveju pirkti.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? (Pvz., vaiko teisių apsaugos tarnybomis, sveikatos priežiūros, švietimo ir ugdymo, socialinės apsaugos įstaigomis, policija ir kt.) *Daugiausiai su mokyklomis, vaikų klasės auklėtojais, jie mato, kaip elgiasi mūsų vaikai, todėl daug gali papasakoti, taip pat bendrautajame su vaiko teisių apsaugos darbuotojais, paramos-labdaros organizacijomis, daug rūbėlių gauname, avalynės, namų apyvokos daiktų.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Dažniausiai sulaukiame, tik ne visada laiku. Kai nesulaukiame bandome kreiptis kažkur kitur, sprendžiame savo jėgomis, visa namų bendruomenė.*
5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Kaip dažnai tėvai aplanko vaikus? *Visos sąlygos susitikimams yra sudaromos, vaikai skatinami susitikti su artimaisiais, raginame ir tėvus, labai reti tie susitikimai būna.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Visada, yra nuolatiniai, kurie kreipiasi, daugiau nei į auklėtojus, kiti beveik niekada nesikreipia, bando patys spręsti. Bet jei matome, kad jau kažkas blogai, atsivedame asmeniškai pasikalbėti.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Patyčios, užgauliojimai, fizinio smurto panaudojimas mokyklos įstaigoje.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Visada individualiai bendrauju su vaiku, išsiaiškinu, kur ir kokią bėdą mato vaikas, kartu nusprendžiame, ar konfliktui išspręsti reikalinga mano ar kitų darbuotojų, specialiųjų pedagogų ar darbuotojų, pagalba, ar vaikui pakaks tik mano patarimo ir stengsis tai įveikti pats.*
4. Kokiomis savo teisėmis ir kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja? *Teise viską gauti, o ne pelnyti. Piktnaudžiavimų pasitaiko nuolatos, tačiau mes jau žinome, kurie tai daro tyčia, todėl kartais tenka griežtai pakalbėti ir nuraminti.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Labiausiai vaikai reaguoja į tai, ką mato, vaizdinė medžiaga, tai žiūrime filmus arba analizuojame konkrečią situaciją.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Geranoriškai dalyvauja nelinkę nusizengti taisyklėms vaikai, kitus reikia paraginti, tačiau nevisada liepiame dalyvauti, tačiau tada duodame jam kažkokios veiklos, kad nedykaduoniautų, tai tada pagalvoja, gal geriau kartu sudalyvaut tokioj veikloj.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio? *Tokie renginiai organizuojami nuolat, sudaromos vaikų grupės pagal amžių, poreikius. Mūsų socialiniai pedagogai labai atsakingai ir išmoningai veda užsiėmimus. Grįžtamojo ryšio laukiame visada, tik nepakanka darbuotojų, kurie galėtų tai daryti nuolat – užimti vaiko laisvą laiką, kad tai būtų ne tik informacija, bet tai taptų įgūdžiu, gyvenimo būdu.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? Ar yra darbuotojų bendradarbiavimas? *Kiekvienas darbuotojas į šią problemą žiūri labai atsakingai ir stengiasi daugiau nei gali, tačiau labai daug spragų mūsų įstatymuose, kurie neleidžia išspręsti problemos racionaliai, efektyviai.*
6. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Vaiko paruošimas savarankiškam gyvenimui vyksta nuolat ir įvairiais būdais, tos pačios namų ruošos užduotys, įpareigojimai, kurie skatina atsakingumą, atitinkamų filmų žiūrėjimas apie patyčias, smurtą leidžia suvokti, apie tolerantiškumą kitiems, kad reikia pagarbiai elgtis su kiekvienu, įvairių švenčių šventimas, jiems skirti renginiai skatina gerbti šventes ir jų svarbą, ugdo tautiškumą.*

15 respondentas

Socialinė pedagogė – 14,5 metų daro stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *LR vaiko globos įstatymu, JT vaiko teisių konvencija, LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, LR socialinių paslaugų įstatymu.*

2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? *Dalyvauju įvairiuose renginiuose ir seminaruose savo noru arba kai siunčia įstaiga.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? *Pakankamai informacijos randu įstatymuose, ten viskas aiškiai nurodoma, jei kyla kokių neišskumų dėl darbo specifikos, kaip reikia elgtis, taip pat per televiziją pastaruoju metu rodoma daug laidų apie vaiko teises, nes padaugėjo pažeidimų vaikų teisių atžvilgiu. Ten dalyvauja specialistai, kurie pateikia daug naudingos informacijos.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Domiuosi savarankiškai, informacijos dažniausiai ieškau internete, nuolat bendrauju su kolegomis, rengiame pasitarimus, kartais dalyvaujame susijimuose kartu su kitais vaikų globos namais, dalinamės patirtimi, tai ypač naudinga.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose, socialinėje aplinkoje? *Kai kada yra pažeidinėjamos socialinėje aplinkoje ir vaikų namuose. Pirmiausia tai būti mylimam, paimtas iš šeimos jis netenka tėvų meilės. Vaikai vieni prieš kitus pažeidinėja teises kai smurtauja, įžeidinėja, tyčiojas.*
2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Vyksta pokalbiai, socialinio ugdymo pamokėlės, įvairūs renginiai, akcijos, konkursai, elgesio aptarimai.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Bendradarbiaujame su vaiko teisių apsaugos tarnyba, policija, sveikatos priežiūros įstaigomis, švietimo ir ugdymo įstaigomis, paramos organizacijos dažnai mums padeda, nes turime sudarę sutartis.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Kai prireikus pagalbos kreipiamės, visada būnam išklausomi ir būna visko, sureaguoja iškart, bet kartais tenka ir palaukti. Galbūt tuo metu daug darbo būna, nėra laisvų darbuotojų, tačiau anksčiau ar vėliau vis tiek sulaukiame dėmesio.*
5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Kaip dažnai tėvai aplanko vaikus? *Yra galimybė bendrauti, tik deja nedaug tėvų ar kitų šeimos narių atvyksta į vaikų namus. Vaikai labai laukia savo artimųjų, bet kai kurie tėvai greit užmiršta savo vaikus.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Dažnai, bet būna, kad mes patys pastebime, kad vaikui kažkas negerai arba šeimynos auklėtojas praneša, tada einame patys ir klausiname ar yra kokių nors problemų. Labai retais atvejais patys vaikai praneša.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Dėl labai įvairių, pradedant patyčiomis, smurtavimu, diskriminacija, kad auga vaikų namuose ir baigiant tuom, kad jiems nepatinka jų gyvenimo sąlygos, ką deja, labai sunku pakeisti.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Kalbamės įvairiomis temomis, socialinio ugdymo pamokėlės, bandymas įsijausti, išgyventi situaciją, tai labai padeda, nes vaikai suvokia, kad negerai padarė.*
4. Kokiomis savo teisėmis ir kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja? *Gana dažnai, savo laisve, piktnaudžiauja mokslu, nenori tinkamai ir kultūringai elgtis.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Organizuojame diskusijas, renginius patyčių, tinkamo elgesio, saugaus elgesio temomis.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Kartais dalyvauja noriai, bet dažniausiai*

reikia paskatinių, dovanėlių. Dažnai patys pasako, mes paklausiame, ką kitą kartą norėtų sužinoti, kas juos domina, sulaukiame nemažai pasiūlymų. Taip visiems būna naudingiau.

3. *Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio? Visi renginiai yra naudingi, vaikai gauna įvairios informacijos, bet renginiai nėra organizuojami dažnai, čia gan didelė problema. Trūksta ir darbuotojų tam, ir laiko, ir lėšų. Dažniau vaikus norėtųsi kažkur nusivežti, kažką parodyti, tačiau tam nėra lėšų.*
4. *Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? Ar yra darbuotojų bendradarbiavimas? Taip, visi darbuotojai noriai bendradarbiauja. Kai iškyla problema, ji yra iškart ir noriai padedant išsprendžiama arba tiesiog bendrai ieškomi būdai, kaip kažką pakeisti. Norėtųsi daugiau bendravimo su kitais vaikų globos namų darbuotojais, yra buvę kelis kartus, tačiau tai turėtų būti nuoseklūs susijimai. Taip galėtume keistis savo patirtimi ir efektyviau spręstumėm išskylančias problemas.*
6. *Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? Taip, vykdoma įvairi veikla savarankiško vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui. Visi norime, kad vaikai turėtų kuo daugiau įvairių įgūdžių pradėjus savo gyvenimą, tik pastebime, kad vaikai patys nelabai rūpinasi kažko išmokyti, perimti mūsų teikiamą patirtį, jie įpratę, kad jais rūpinamės, o patys užmiršta, kad reikia imtis atsakomybės.*

16 respondentas

Socialinė pedagogė – 5 metų darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. *Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? Savo darbe vadovaujusi visais privalomais teisiniais dokumentais. Tai LR Vaiko teisių apsaugos įstatymas, JT Vaiko teisių konvencija, socialinių paslaugų įstatymas, JT Vaiko teisių deklaracija, LR konstitucija, švietimo įstatymas, profesinio mokymo įstatymas, minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, administracinių teisės pažeidimų kodekso ir baudžiamojo kodekso įstatymai, vaikų ir jaunimo socializacijos programa, socialinės globos namų aprašas, norminiai aktai, reglamentuojantys vaiko globą.*
2. *Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? Dažniausiai dalyvauju tada, kai į seminarus siunčia įstaiga. Pačiai domėtis pritrūksta laiko.*
3. *Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? Teorinių žinių apie vaiko teises ir jų ugdymą yra pakankamai, tačiau praktinių patarimų, diskusijų yra labai mažai, o gal tik man nepasitaiko.*
4. *Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? Tenka domėtis, kai įvyksta kokia konfliktinė situacija ir reikia ieškoti sprendimo būdų, tada tenka ir įstatymus pavartyti, ir su kolegomis pasitarti, ir internete paieškoti straipsnių.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. *Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises socialinėje aplinkoje? Vaikai nesijaučia saugūs, vaikų patyčios, smurtas tarp pačių vaikų.*
2. *Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose? Įstaigoje labai daug renginių, užsiėmimų, kuriuose kalbama apie vaiko teises, tačiau mano nuomone, jų turėtų būti dar daugiau.*

3. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Savo darbe daugiausiai taikau individualų pokalbį, aptarimą su vaiku.*
4. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Daugiausiai tenka bendrauti su ugdymo įstaigų, policijos, sveikatos priežiūros darbuotojais.*
5. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Taip, visada sulaukiu reikiamos pagalbos. Informacijos jei prireikia, pirmiausiai ieškausi internete, ten nurodyti visi kontaktai, jei reikia su kažkuo pasikonsultuoti. Nors šioje įstaigoje trūksta psichologo, dažniausiai patys darbuotojai tampa psichologais, nors reikėtų kvalifikuoto darbuotojo, kuris eitų šias pareigas.*
6. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? *Vaikams yra sudarytos visos sąlygos matytis su šeima, tačiau tėvai savo vaikus aplanko labai retai. Dažniausiai jie nesidomi savo vaikų gyvenimu, neskambina ir nesidomi.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Vaikai labai dažnai kreipiasi į mane pagalbos.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? (Diskriminacija dėl gyvenimo globos namuose, patyčios ir pan.) *Dažniausiai dėl patyčių, smurtaujančių vaikų, nesutarimų su mokytojais.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Visada su vaiku kalbuosi, bandau išsiaiškinti konflikto priežastis ir padedu spręsti problemas.*
4. Kaip dažnai ir kokiomis savo teisėmis vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Žinodami, kad yra nebaudžiami (iki 16m.), sistemingai pažeidinėja tvarką, tai yra vagiliauja, vartoja alkoholi, rūko, savavališkai pasišalina iš globos namų.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Su vaikais labai daug kalbame, rengiame diskusijas, dalyvaujame projektiniuose renginiuose.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Dalis vaikų aktyviai dalyvauja visuose renginiuose, bet kiti yra pasyvūs, todėl reikalingi tam tikri paskatinimai.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte sugrįžtamojo ryšio? *Populiariausi būna pokalbiai, diskusijos. Stambesni renginiai – 2/3 kartus per metus. Visada siekiame sulaukti grįžtamojo ryšio, bet deja, būna visko. Sekančią dieną pakalbiname vaikus apie praėjusį renginį, bet jie ne daug ką gali pasakyti, tada planuojame, kad po kažkiek laiko vėl kažką panašaus teks suorganizuoti.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? *Yra daug darbuotojų dirbančių vaikų labui. Tačiau dėl menkos materialinės bazės nėra galimybių organizuoti vaikams įdomesnių renginių, trūksta darbuotojų, nėra etatų, kad darbas vaikų globos namuose būtų efektyvesnis.*
5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Kiekvienas socialinis darbuotojas ruošia teminius mėnesinius savo veiklos planus, kuriuose atspindi vaikų ruošimas savarankiškam gyvenimui.*

17 respondentas

Socialinė pedagogė – 10 metų darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Su tais, kuriuos išleidžia Lietuvos vyriausybė, socialinių tyrimų instituto parengtos metodinės rekomendacijos, socialinės apsaugos ministro įstatymais.*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? *Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? Visuose, kuriuos pasiūlo globos namų administracija na ir labai svarbu ar tai mokama, ar ne.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reikėtų jas užtikrinti? *Informacijos yra pakankamai, bet kartais iškyla tokių situacijų, kad tenka papildomai paieškoti reikiamos informacijos, kaip spręsti tam tikras problemas.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Kai reikia visada susiieškau informacijos, visada paskaitau straipsnius apie vaiko teises, jei kas naujo rašoma, ar jei pakeitimai kokie. Taip visada domiuosi įvykiais apie vaiko teisių pažeidimus.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises socialinėje aplinkoje? *Dažniausi būna vaikų tarpusavio konfliktai, smurtas patyčios.*
2. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose? *Tie patys konfliktai tarp pačių vaikų ir tarp vaikų bei auklėtojų. Aišku yra tokių, dėl kurių vaikai nesikreipia, tačiau ir taip aišku, kad yra pažeidžiama, pavyzdžiui, jau vien tai, kad jie negali augti kartu su tėvais, savo namuose, negauna tėviškos meilės. Taip pat jie neturi pakankamai laisvės, nes visada turi pasisakyti, jei išeina iš namų, turi grįžti iki nustatyto laiko.*
3. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Įvairūs pokalbiai, aptarimai, diskusijos, testai, anketos.*
4. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Bendraujame su vaikų teisių apsaugos tarnybomis, švietimo ir ugdymo, socialinės apsaugos įstaigomis, policija. Prašome paramos iš įvairių įmonių, įstaigų.*
5. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? *Gal trūksta kokios nors informacijos, kur galima kreiptis? Jei tik iškyla problemų, visada sulaukiame pagalbos. Informacijos tikrai pakanka, kur galima kreiptis, jei kažko nežinome, ieškome internete ir skambiname. Jei iš tam tikros institucijos nesulaukiame ar tiesiog negali padėti, kreipiamės kažkur kitur, nes vis tiek reikia kažkaip išspręsti problemą.*
6. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? *Sudaromos visos sąlygos vaikams matytis su šeima. Lanko įvairiai, ir kas mėnesį, ir porą kartų per metus. Vaikai gali bendrauti telefonais.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Kreipiasi, nes visada sulaukia pagalbos. Dažnai vaikai vieni su kitais sprendžia, manau tai yra gerai, nes tai parodo, kad vaikai pasitiki savo draugais ir tai skatina jų mąstymą, kaip čia tą problemą išspręsti.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? *Dėl konfliktų su broliais ir seserimis, draugais, pasitaiko patyčių.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises (pvz., įžeidinėja, smurtauja ir pan.)? *Daugiausiai naudoju pokalbio metodą, bendrauju su vaikais individualiai, kad įvykę pažeidinėjimai nesikartotų, padedu vaikams užtikrinti saugią gyvenimo vietą.*
4. Kokiomis ir kaip dažnai vaikai piktnaudžiauja savo teisėmis? *Nemanau, kad labai dažnai. Pažeidinėja, bet nėra tokių, kad pastoviai. Dažniausiai tai, kad jie žino, kad mes turime jais rūpintis, mes visada turime jiems suteikti pagalbos, tai jie prašo, kad nupirktumėm jiems naujausius telefonus ar kitokius madingus daiktus, kuriuos turi vaikai gyvenantys šeimose,*

tačiau mes jiems paaiškiname, kad jei pirksime vienam, tai ir kiti užsinorės, o visiems nupirkti neišgalime.

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Anketos, diskusijos, kino filmai. Manau svarbiausia yra peržiūrėjus aptarti viską, kas buvo norima akcentuoti, kad tai nebūtų tik žiūrėjimas.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Dalyvauja tie, kurie nori, nieko nėra privalomo, bet stengiamės vaikus visada paskatinti, kad jiems tie renginiai bus naudingi.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte sugrįžtamojo ryšio? *Per mėnesį kartą, būna ir rečiau, viskas priklauso nuo situacijos, pagal reikalingumą. Jei įvyksta stiprus konfliktas, tai auklėtojai iškart organizuoja šeimynoje susiėjimą, pasikviečia socialinį darbuotoją ar pedagogą ir bendrai bando paaiškinti vaikams, kad jie blogai pasiėlgė. Grįžtamojo ryšio sulaukiam per vaikų elgesį, nuo to, kaip jie elgiasi, suvokiam, kaip jie įsisąvino tai, ką išgirdo, jei matom, kad neužtenka žinių, kartojasi tos pačios situacijos, rengiam dar kartą.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? *Bendradarbiavimas yra tinkamas, darbuotojai tariasi vieni su kitais, bando kartu aptarti ir spręsti problemas, auklėtojai dažnai kalba su socialiniais darbuotojais ir pedagogais.*
5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Vykdomi labai prasmingi projektai, kurie skelbiami net visos Lietuvos mastu. Vaikai tinkamai ruošiami, mokomi įvairių socialinių įgūdžių. Tam yra suteikiamos sąlygos.*

18 respondentas

Socialinė pedagogė – 1 metai darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Vaiko teisių konvencija, vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kiti įstatymai, valstybės nutarimai, dėl priemonių vaikų teisių apsaugai gerinti, prieš vaikų išnavojimą.*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? *Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? Dar neteko dalyvauti, nes tik metai kaip dirbu tokį darbą.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reiktų jas užtikrinti? *Taip, svarbiausia ieškoti, jei kas neaišku, galiu pasiklausti kitų kolegų, kurie jau ilgai dirba tokį darbą ir turi patirties.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Taip, daug informacijos randu internete, visi įstatymai, nutarimai. Taip pat žiūriu laidas, jei kalbama apie vaiko teisių sritį, iš ten daug informacijos gaunu.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises socialinėje aplinkoje? *Dažniausiai pastebiu tėvų ir vaikų bendravimą – kaip tėvai baugina vaikus, juos tampo, jei vaikai neklauso. Galima pakalbėti ir apie saugią aplinką, kad pavyzdžiui vaikams nėra užtikrintos saugios sąlygos nueiti iki mokyklos, nėra apšviesta, nėra sutvarkyti takai ir vaikams tenka eiti per purvynus.*

2. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises šiuose globos namuose? *Manau, kad ši įstaiga užtikrina vaiko teises ir daro viską, kad jų būtų laikomasi. Žinoma tai nėra lengva, nes vaikai susipyksta dažnai, šaiposi vieni iš kitų, konfliktuoja, bet yra daroma viskas, kad konfliktai nepasikartotų, o problemos būtų išspręstos.*
3. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Stengiamės visada stebėti situaciją, kuri vyksta namuose, kaip bendrauja vaikai, kurie labiau konfliktuoja, specialiai elgiasi taip, kad pakenktų kitiems. Su tokiais vaikais daugiau bendraujame asmeniškai kviesdami į pokalbius, kartą per mėnesį kviečiame psichologą, kiek galime stengiamės vaikams užtikrinti įdomų laisvalaikį, sugalvoti, jiems veiklos, vasarą rengiame ekskursijas, žygius.*
4. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Bendradarbiaujame su švietimo ir ugdymo įstaigomis, sveikatos priežiūros darbuotojais, policija. Esant reikalui, kreipiamės į kitas institucijas, priklausomai nuo to, kokias problemas sprendžiame.*
5. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos kur galima kreiptis? *Dažniausiai sulaukiame, mūsų kolektyvas labai daug bendrauja tarpusavyje, visada dalinamės patarimais, patirtimi, man įdomu jų klausytis, nors metai laiko tokiam darbe, bet patirties ir aš ja turiu, kiekvieną dieną susiduriu vis su skirtingomis situacijomis, kurioms reikia būti gerai pasiruošus.*
6. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? Galimybės sudaromos, tačiau tėvai nelanko arba retai lanko savo vaikus. *Pastebime, kad vaikai dažnai rodo didesnę iniciatyvą ieškoti artimųjų ir su jais bendrauti.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Taip, beveik kasdieną sulaukiame vaikų su savo problemomis. Bet kreipiasi ne tik su problemomis, bet ir norėdami išsipasakoti.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų jie dažniausiai kreipiasi? (Diskriminacija dėl gyvenimo globos namuose, patyčios) *Dažnai sulaukiu skundų dėl patyčių, netinkamų, tiksliau nepatinkamų, gyvenimo sąlygų. Vaikai norėtų turėti savo atskirą kambarį, gyventi su vienais ar kitais vaikais, ypač tarpusavio konfliktų metu.*
3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises (pvz., įžeidinėja, smurtauja ir pan.)? *Dažniausiai vyksta individualūs pokalbiai, bandoma spręsti problemas, ugdyti tolerantiškumą kitam vaikui. Kai kurias problemas sprendžiame grupiniais pokalbiais arba pasitelkiame kitus institucijos darbuotojus, tai socialinius pedagogus, psichologo asistentę, pavaduotoją ir kitus.*
4. Kaip dažnai ir kokiomis savo teisėmis vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Dažniausiai „nesiskaito“ su darbuotojais, jei auklėtojas kažko paprašo, vaikai ilgai ginčijasi, kad to nedarys, jiems neprivaloma, tai jų išnaudojimas, jaučiama didelė nepagarba auklėtojams, socialiniams darbuotojams, pedagogams, aišku, jie yra įskaudinti tėvų, kad juos paliko ir tą pyktį išreiškia mums, tačiau mes tai suprantame ir nepriimame asmeniškai.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Dažniausiai rengiame diskusijas, visada jos būna po filmų peržiūrų. Kai kalbame apie vaikų teises, kartais sugalvojame vaidinimus, kad būtų lengviau įsisavinti informaciją, kad tai nebūtų tik kalbos. Tuo pačiu tai kaip užtvirtinimas, kaip vaikai suprato gautą medžiagą.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Priklausomai nuo renginio, jei pasakome, kad žiūrėsime filmą, arba atvažiuos kokių nors svečių, kurie kalbės tam tikromis temomis, tada jie labiau susidomi, jiems įdomu, kai kas nors atvyksta iš kitos aplinkos.*

3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte sugrįžtamojo ryšio? *Tokie renginiai vyksta pasitarus su kitais darbuotojais, kokį elgesį matome vaikuose, ką reiktų jiems priminti. Diskusijos vyksta dažnai, ypač daug pokalbių po vaikų nusižengimų, o didesni renginiai kokius 2k. į pusmetį. Tokie renginiai duoda naudos, tačiau kiekvienas vaikas arba sugeba ją įsisavinti, arba tiesiog praleidžia pro ausis.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? *Šios įstaigos darbuotojai visapusiškai prisideda prie vaiko gerovės užtikrinimo, saugo juos ir globoja. Padedama visada, kai kyla problemos. Vaikai noriai kreipiasi, išsako savo problemas. Visi darbuotojai bendradarbiauja, tiek sprendžiant vaikų problemas, tiek tardamiesi, kokius renginius rengti.*
5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Mūsų darbas, socialinių darbuotojų ir socialinių pedagogų, užtikrinti, kad vaikai mokytųsi, ruošti juos savarankiškam gyvenimui. Vykdomi projektai, kalbama grupėse bei individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno poreikius.*

19 respondentas

Socialinis pedagogas – 5 metai darbo stažas vaikų globos namuose.

I. BENDRA SAMPRATA APIE VAIKO TEISES

1. Su kokiais dokumentais, reglamentuojančiais vaiko teisių apsaugą, esate susipažinę? *Žinoma visų neišvardinsiu, tik keletą: Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, Bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai, Krizių valdymo mokyklose tvarkos aprašas.*
2. Kokiuose seminaruose, renginiuose apie vaiko teises, švietimą, dalyvaujate? Dalyvaujate savo noru ar siunčiami įstaigos? *Dalyvauju įvairiuose seminaruose, renginiuose susijusiuose su vaikų teisėmis ir švietimu. Dažniausiai dalyvauju įtakoti įstaigos.*
3. Ar gaunate, randate pakankamai informacijos apie vaiko teises, jų ugdymą, kaip reiktų jas užtikrinti? *Informacijos apie vaikų teises gaunu ir randu pakankamai.*
4. Ar patys savarankiškai domitės, ieškote informacijos apie vaiko teisių ugdymą? *Kartais tenka pačiam pasidomėti, bet ir pakankamai gaunu informacijos iš seminarų.*

II. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI

1. Kokias pastebite dažniausiai pažeidinėjamas vaiko teises socialinėje aplinkoje ir šiuose namuose? *Vaikai yra itin jautrūs, kenčia nuo bendraamžių patyčių.*
2. Kokių priemonių imatės, kad būtų užtikrintos vaiko teisės? *Vykdomos pamokėlės ir individualūs užsiėmimai.*
3. Su kokiomis įstaigomis, institucijomis bendradarbiaujate, sprendžiant iškilusias problemas? *Socialinės apsaugos įstaigomis.*
4. Ar sprendžiant iškilusias problemas visada sulaukiate reikiamos pagalbos iš kitų institucijų? Gal trūksta kokios nors informacijos, kur galima kreiptis? *Iškilusias problemas stengiamės išspręsti patys.*
5. Ar sudaromos galimybės vaikams matytis su šeima? *Reikalui esant sudarome galimybę matytis su artimaisiais.*

III. GLOBOS NAMŲ AUKLĖTINIŲ IR DARBUOTOJŲ SANTYKIAI

1. Ar vaikai dažnai kreipiasi į Jus pagalbos iškilus tam tikroms problemoms? *Visuomet kreipiasi.*
2. Dėl kokių vaiko teisių pažeidimų, problemų jie dažniausiai kreipiasi? *Dažniausiai dėl patyčių, diskriminacijos.*

3. Kokių priemonių imatės pastebėję, kad vaikai konfliktuoja tarpusavyje ir pažeidinėja vienas kito teises? *Bandome kuo greičiau išsiaiškinti situaciją ir išspręsti susidariusią situaciją.*
4. Kaip dažnai ir kokiomis teisėmis vaikai dažniausiai piktnaudžiauja? *Negaliu pasakyti.*

IV. POPAMOKINĖ VEIKLA SUSIJUSI SU VAIKŲ TEISINIU UGDYMU

1. Kokius renginius, parodas, diskusijas organizuojate vaikams apie vaiko teisių ugdymą? *Mano manymu vaizdinė medžiaga veiksmingiausia. Peržiūrėjus filmą aptarinėjame tam tikras situacijas vedame diskusijas.*
2. Ar vaikai noriai, aktyviai dalyvauja tokiuose renginiuose? Ar reikia kokių nors paskatinimų, tam tikrų priemonių, kad juos pritraukti į veiklą? *Sudominti nėra lengva, reikia paskatinti, pasakyti, kad tai jiems bus naudinga.*
3. Kaip dažnai organizuojate tokius renginius? Ar jie naudingi ir suteikia vaikams naujos informacijos? Ar siekiate, kad sulauktumėte grįžtamojo ryšio, kokiomis priemonėmis? *Nedažnai, naudingi trumpam laikotarpiui, perauklėti neįmanoma, nes daug įtakoja aplinka bei bendraamžiai.*
4. Koks indėlis šios įstaigos darbuotojų, kad būtų užtikrinamos ir įgyvendinamos vaiko teisės? Ar visada noriai ir iškart padeda vaikams? *Visi darbuotojai stengiasi, kad vaikams nieko netrūktų, jaustųsi saugiai savo aplinkoje.*
5. Ar vykdomi projektai, pamokėlės ar panaši veikla, kurioje vaikai būtų ruošiami savarankiškam gyvenimui po išėjimo iš globos namų? Ar vaikai mokomi socialinių, buitinių įgūdžių, kurių reikės? *Daug ko vaikai išmoksta mokykloje, pavyzdžiui, kulinarinių žinių bei amatų, buitinių įgūdžių stengiamės išmokyti globos namuose.*

2 PRIEDAS
Interviu duomenų pirminė kategorizacija

Vaikų atsakymai

Vaikų savo teisių atpažinimas

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Vaiko teisės	Išsilavinimas	6	„mokyti“ „stropiai mokyti“ „galiu mokyti“ „teisę į mokslą“ „teisę į mokslą“ „galiu lankyti mokyklą“
	Asmeninė laisvė, privatumas	4	„į laisvę“ „turėti savo paslaptis, kad niekas neišduotų“ „kažkur išeiti“ „turėti savo asmeninį gyvenimą“
	Nuomonės išreiškimas	3	„savo nuomonę“ „į nuomonę“ „išreikšti, ką galvoju“
	Gyvenamoji aplinka	3	„į gyvenamąją vietą“ „sveikai gyventi“ „turėti namus“
	Saugumas	8	„pilnavertį gyvenimą“ „kad nemušty“ „į vyresnius kreiptis pagalbos“ „jaustis saugiais“ „negalima mušti vaikų, nes paskui patys tokie išauga“ „suaugusieji negali mušti vaikų“ „negalima mušti“ „galiu jaustis saugi“
	Laisvalaikis	8	„teisę žaisti“ „žiūrėti televizorių“ „išeiti į kiemą“ „ką nors veikt“ „būti su draugais“ „susitikti su draugais“ „galiu žaisti“ „važiuot [ekskursijos – aut.past.]“
	Bendravimas	7	„kad su manimi būtų mandagūs mokytojai“ „bendrauti su draugais“ „su kitais atvirai kalbėti“ „klausyti mokytojų“ „galiu bendrauti“ „gerbti mokytojus ir auklėtojus“ „galiu bendrauti su draugais“

Vaikų domėjimasis savo teisėmis

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Nedomina	6	„nelabai noriu gilintis“ „apie vaiko teises turiu žiauriai blogą nuomonę“ „išvis nedomina“ „nelabai domiuos“ „nelabai atkreipiu dėmesį“

		„nelabai domiuosi“
Domina	3	„žinau, kad tokios yra“ „taip, žinau“ „turim patys domėtis“
Žino, bet daugiau nesidomi	3	„žinau, kad yra, bet neatkreipiu dėmesio, užsiėmus savais reikalais – namų darbų darymas, ruošimasis kontroliniams, knygų skaitymas“ „pakanka informacijos, bet pati nelabai domiuos“ „kiek žinau, tiek užtenka, nereikia daugiau“

Informacijos pakankamumas apie savo teises

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Pakanka	5	„iš tikrųjų užtenka“ „nereikia kitų asmenų, kad pasakotų“ „užtenka“ „internete viską gali rasti“ „turiu biški supratimo apie jas“
Trūksta informacijos	4	„ne viską žinau“ „galėtų gal kažkas specialiai ateit papasakot, būtų lengviau“ „nežinau telefonų numerių“ „nežinau, ką darysiu, kai išeisiu iš čia“

Vaiko teisių užtikrinimas

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Neužtikrina	4	„čia vis tiek tų teisių niekas nesilaiko“ „nelabai jos užtikrinamos“ „suaugusieji <...> žino apie tai, bet patys nesilaiko“ „o jei ir negaunu, kam čia pasiskūsi“
Trūksta informacijos	2	„nelabai žinau“ „nelabai turiu kaip jas panaudot“
Užtikrina	3	„galiu jomis [teisėmis – aut.past.] naudotis namuose, <...> mokykloje“ „galiu visada naudotis [vaiko teisėmis – aut.past.]“ „darbuotojai nėra nieko blogo padarę“

Kreipimasis pagalbos į Vaiko teisių apsaugos skyrius, policiją

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Baimė būti nesuprastiems	2	„tikriausiai bijočiau“ „abejoju, ar jiems įdomios būtų mano problemos“
Informacijos trūkumas	1	„nežinočiau, kaip ten reiktų kreiptis“
Nėra poreikio	4	„niekada nesikreipčiau“ „nemėgstu pagalbos prašyt“ „nėra dėl ko kreiptis“ „neturėjau tokios priežasties kreiptis“
Kreiptųsi	3	„jei labai blogai būtų ir nei auklėtoja, nei socialiniai nepadėtų“ „tai būtų asmeninis dalykas, <...> nei vienas iš šitų namų nežinotų“ „jie privalo mus ginti ir apsaugoti [VTA skyriai, policija –

		<i>aut.past.]“</i>
Neigiamas požiūris	1	<i>„nenorėčiau matyt iš viso tų žmonių <...> nervai sukilty“</i>

Priežastys, dėl kurių kreipiasi pagalbos

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Kreipiasi	Gyvenimo sąlygos	5	<i>„nepatinka, kad vienam kambary gyvenam keliese“ „daug pykčių kyla, kai kas nors ne savo daiktą paima“ „pasiskundžiam dėl gyvenimo, norim geresnių baldų <...> pinigų nėra“ „mergaitės labai pykdavos tai mane erzindavo, stengiaus mažiau būt kambary“ „vaikas mano lovą sulaužė“</i>
	Tarpusavio santykiai su globos namų darbuotojais	2	<i>„norim pakalbėt apie auklėtojų elgesį“ „kad padėtų, patartų“</i>
	Tarpusavio santykiai su draugais	4	<i>„susipykdam su vaikais namuose“ „kambary negaliu jaustis saugiai, nežinau, kada galiu gaut į galvą“ „konfliktai tarp vaikų“ „mokykloje draugai dažnai tyčiojasi“</i>
	Pagalbos laukimas	1	<i>„jei jau yra kažkas, ko pats nebegaliu pasidaryt“</i>
	Laisvalaikis	1	<i>„norėjau labai į namus išvažiuot atostogoms“</i>
Nesikreipia	Pasitiki savo jėgomis	4	<i>„esu uždaro būdo, pats sprendžiu problemas“ „pati visada susitvarkau“ „pati bandau viską išspręsti“ „niekam nieko nesakau, viską savy laikau“</i>
	Nusivylimas	3	<i>„nesvarbi ta problema“ „neturiu kuom pasitikėt vaikų namuose“ „nenoriu, kad mano problemas aiškintųsi su kitais“</i>

Asmenys, institucijos suteikiančios pagalbą

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Galima pagalba	Institucijos	10	<i>„reiktų kreiptis į vaikų teises“ „su policija turi reikalų“ „vaiko teisių apsauga“ „į vaikų teises“ „žinau policiją“ „vaiko teisės yra“ „į vaikų teises“ „vaikų linijos, patarimų daug gavau, išklauso pataria“ „žinau vaikų teises, policiją, bet su jomis tik konfliktuoju, pati pagalbos nesikreipiu“ „policiją“</i>
Esama pagalba	Vaikų globos namų darbuotojai	12	<i>„galiu pasakyt auklėtojais“ „į auklėtoją dažniausiai“ „yra tik viena auklėtoja, kuria pasitikiu“ „auklėtoja, bet jinai irgi ne visada gali padėti, nes mūsų daug“ „socialiniai dažniausiai, kai jau auklėtojais nepadeda“ „bet kada, kas bebūtų, tu visada gali į ją kreiptis [šeimynos auklėtoja – aut.past.]“ „einam kartu pas pavaduotoją [kartu su socialiniais pedagogais – aut.past.]“</i>

			<p>„auklėtojos padeda, o kartais socialiniai“</p> <p>„į socialinius jau kreipiamės kartu su auklėtojais arba asmeniškai, nes mažiau žino, kas vyksta mūsų šeimynose“</p> <p>„pasišneki su auklėtoja“</p> <p>„jei nori, gali ir pas pavaduotoją nueit“</p> <p>„su auklėtoju viską išsprendžiu“</p>
	Artimieji	1	„į juos visada galima kreiptis pagalbos [artimuosius – aut.past.]“
	Mokykla	2	„pas psichologę eidavau“
	Draugai	3	„su kitais vaikais dar pasitariam kartais“
			„jei reikia tai su draugais pasikalbam“
			„šeimyna draugiška, pasitariam dažnai“
Nežino, kur kreiptis	-	3	„tikriausiai nežinau jokių [institucijų, teikiančių pagalbą – aut.past.]“
			„šiaip nelabai žinau“
			„nežinau, nesu girdėjęs“

Vaikų kreipimasis pagalbos į socialinius darbuotojus

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Kartais	7	<p>„jei kažkas rimčiau tai kreipiuos, bet labai retai“</p> <p>„priklauso nuo to, kokių problemų išskyla“</p> <p>„nuo problemos priklausu“</p> <p>„nebent jei jau neiškenčiu“</p> <p>„kartais auklėtojai pasakau, kad kas nors nepatinka“</p> <p>„būna, kad zyzi kiekvieną dieną, tau nueini ir pasišneki“</p> <p>„jei kas nutinka tai pasišneki“</p>
Visada	14	<p>„yra keli, su kuriais gerai sutariu, tai nueinu jau kai reikia“</p> <p>„pasisakau, tikrai nebijau“</p> <p>„visada pasisakau“</p> <p>„visada pati kreipiuos“</p> <p>„vaikai į mane nuolatos kreipiasi pagalbos iškilus įvairioms problemoms“</p> <p>„kasdien kreipiasi“</p> <p>„dažnai kreipiasi pagalbos susidūrę su problemomis“</p> <p>„dažnai, nėra dienos, kad nesulauktume“</p> <p>„visada, yra nuolatiniai, kurie kreipiasi“</p> <p>„dažnai, bet būna, kad mes patys pastebime“</p> <p>„vaikai labai dažnai kreipiasi į mane pagalbos“</p> <p>„kreipiasi, nes visada sulaukia pagalbos“</p> <p>„taip, beveik kasdieną sulaukiame vaikų su savo problemomis“</p> <p>„visuomet kreipiasi“</p>
Neprašo, bet sulaukia	3	<p>„patys auklėtojai pamato ir paklausia, ar viskas gerai“</p> <p>„kartais pasidomi, kaip mums sekasi [socialiniai darbuotojai – aut.past.]“</p> <p>„kiti vaikai pasako, kad kažkam negerai“</p>
Nesikreipia	7	<p>„kaip gali <...> kreiptis, kai matai, kad nepadeda“</p> <p>„nesakau, nes auklėtoja nieko negali padaryti“</p> <p>„ai čia nieko tokio, praeis [auklėtojos pastabos – aut.past.]“</p> <p>„nelabai pasitikiu <...> asmeninius pokalbius skelbia kitiems“</p> <p>„niekada nesikreipiu dėl savo problemų“</p> <p>„o jei ir negaunu, kam čia pasiskūsi“</p> <p>„mes taip nedarėm, tai ką jiems ir padarysi [konfliktai su klasiokais – aut.past.]“</p>

Vaikų globos namų darbuotojų pagalbos vaikams suteikimo dažnumas

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Visada	4	„visada padės, patars, paguos“ „visada sulaukiu, pasikviečia į kambarį, pasišneka, nuramina“ „įsiklauso, ką pasakoji, duoda patarimų“ „papamokslauja, pabara, tam kartui paveikia vaikus“
Dažnai	2	„dažniausiai sulaukiama“ „dažnai pataria, paklausia, kaip sekasi“
Kartais	1	„kartais kažką bando padaryti“
Ateities lūkesčiai	2	„pasako, jei reikės pagalbos, kreipkis [globos namų darbuotojai – aut.past.]“ „visada sako, jei turim kažkokių problemų, kad pasisakytumėm, netylėtumėm“

Informaciniai šaltiniai apie vaiko teises

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Internetas/televizija	11	„internetas“ „internete galima rast“ „esu matęs per televizorių“ „per televizorių reklamą“ „yra daug laidų“ „per televizorių“ „per televizorių <...> per laidas dažnai šneka“ „internete <...> mačius reklamą“ „pažiūri per teliką kokias nors laidas“ „per televiziją <...> daug laidų apie vaiko teises“ „viską galima rasti internete“
Spauda, knygos/Skaitiniai	4	„informacinės skrajutės“ „knygose būna“ „pažymių knygelėse būna“ „įstatymuose“
Globos namų darbuotojai	8	„pasakoja auklėtojais“ „iš socialinės, turi žaidimą, ten yra su teisėm“ „pasakojo auklėtoja“ „šnekėdavom su auklėtojais, socialiniais darbuotojais“ „auklėtoja visada šneka“ „auklėtojas pasikviečia“ „jei kas neaišku, galiu pasiklausti kitų kolegų“ „su kolegomis dažnai diskutuojam“
Sava patirtis	2	„tu pats žinai, kad tau neuždraus žaist“ „iš bendro išprusimo“ „didelė darbo patirtis“
Mokykla, bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis	4	„iš mokyklos ir auklėtojos“ „mokytojai būna, kad pakalba“ „galima konsultuotis su VTA darbuotojais“ „rengiame pasitarimus, <...> su kitais vaikų globos namais, dalinamės patirtimi“
Vaikų globos namų aplinka	3	„ant lapo surašytos ir pakabintos ant durų“ „turim ant sienos“ „yra lankstinukai kompiuterių klasėj“
Seminarai	4	„dalyvauju įtakotas įstaigos, seminaruose apie vaikų teises ir švietimu“, „seminaruose, kurie susiję su neformaliu vaikų švietimu, pvz., turizmo renginių organizavimas“

		„dalyvavau vienuolikoje seminare, susijusių su vaiko globa, socializacija, vaiko teisėmis ir apsauga“ „seminare „vaikų ir tėvų santykiai vaikų globos namuose. Tėvų švietimas“
--	--	---

Suaugusiųjų ir vaikų teisių skirtumai

Kategorija	subkategorija	Teiginių skaičiai	Teiginiai
Skiriasi	Vaikų nuvertinimas	5	„laiko nerimtais [vaikus – aut.past.]“ „sako, tu dar jaunas ir nieko nesupranti“ „jei kas nors atsitinka, visada liekam kalti“ „mes nieko neišmanom“ „laiko mus neturinčiais savo nuomonės“
	Suaugusiųjų galia	8	„daugiau gali daryti“ „kai pats kažko nori, eini ir prašai tėvų, kad leistų“ „reguliuoja mūsų gyvenimą“ „aiškina, ką turim daryt, kaip elgtis“ „gali daryti, ką nori [suaugusieji – aut.past.]“ „patys už save atsakingi [suaugusieji – aut.past.]“ „turi rūpintis, kad vaikai turėtų savo teises [suaugusieji – aut.past.]“ „už vaiką atsako globėjai, suaugusieji patys už save“
	Nelygios galimybės	3	„vaikai turi mažiau teisių“ „suaugusiems daugiau, kurių mums nesako“ „mes patys nieko negalime padaryt“
Nesiskiria	-	3	„beveik tas pats“ „visiems tos pačios teisės“ „mes gi visi žmonės“

Asmenys, kurie rūpinasi vaiko teisėmis

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Suaugusieji	4	„visi“ „visi suaugusieji“ „tie, kurie aplink tave, su kuriais gyveni, su kuriais bendrauji“ „suaugusieji“
Patys vaikai atsakingi	4	„patys vaikai“ „nuo mūsų priklauso, ar mes norim žinot“ „pati už save atsakinga“ „vaikai už save atsakingi, nuo jų priklauso“
Mokyklos bendruomenė	3	„mokytojai, būrelių vadovai“ „mokytojai“ „mokytojai“
Vaiko artimieji	6	„tėvai, giminės“ „kažkas iš tėvų“ „artimieji“

		„iš giminių kažkas“ „pirmiausia tėvai“ „jie pasidarė, tai tegu ir rūpinas [tėvai – aut.past.]“
Vaikų globos namų darbuotojai	3	„namų darbuotojai“ „auklėtoja“ „socialiniai darbuotojai“
Apsaugos institucijos	1	„Vaiko teisės [tarnyba – aut.past.]“

Asmenys, kurie rūpinasi tyrimo dalyvių - vaikų teisėmis

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Vaikų globos namų auklėtojai	8	„auklėtojai dažniausiai, jie visada būna šalia, kai ko nors reikia“ „auklėtojas“ „auklėtojai, jie stengiasi dėl mūsų“ „auklėtojos, nes visada būna kartu, lengviausia kreiptis“ „auklėtojai, jie čia visi mums atstoja tėvus“ „auklėtojai“ „auklėtojai“ „auklėtojos, nes žino, ką veikiame, daugiausiai bendrauja, žino, kokie esam“
Vaikų globos namų socialiniai darbuotojai ir socialiniai pedagogai	4	„socialiniai darbuotojai“ „socialiniai pedagogai“ „socialiniai, nes žino, kaip gyvenam, dažniausiai kalbasi su mumis, kaip mums sekasi, kokių problemų turim“ „socialiniai darbuotojai“
Mokyklos mokytojai	2	„mokytojas kartais“ „mokyklos darbuotojai gal mažiau“
Patys vaikai	1	„patys vaikai turi žinot, aš pati už save atsakinga“
Vaikų globos namų direktorius	1	„direktorius“

Tyrimo dalyvių – vaikų pažeidinėjamos teisės

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Pažeistos teisės	Fizinis smurtas	4	„yra pastūmęs“ „yra tekę ginti draugą nuo smurto ir patyčių“ „yra mušęs mano tėvas, dažnai gaudavau į kailį“ „specialiai pastumia, kad pargriūtų, užsigautų, kažką blogo padarytų“
	grasinimai	1	„nenorėjau mokytis, tai auklėtojas sakė, kad atims telefoną“
	konfliktai	3	„pykdamoms su juo pastoviai“ „neleidžia būti su draugais“ „pamato kokį žioplesnį, jei jis neatsikerta tai ir užsisėda“
	Nevertina vaiko nuomonės	7	„ne visada išklauso“ „kartais tu neteisis esi, tavo nuomonė netinkama“ „išklauso, bet nereaguoja“ „neigiamai vertina“ „mes visai nenorėjom [apsigyventi vaikų globos namuose – aut.past.]“ „neišklauso nuomonės dėl laisvalaikio“ „išklauso, bet į ją nereaguoja“
	Neužtikrinamas	1	„nelabai gerai gyvenom, trūko pinigų“

	saugus gyvenimas		
	patyčios	1	„ėjo raiša mergaitė <...> pradėjo šaipyti iš jos“
	Kontrolė		„neturiu laisvės, negaliu veikt, ką noriu, mane kontroliuoja“
Nebuvo pažeistos	-	2	„asmeniškai neteko patirti“ „nebuvo tokio dalyko, ramiai gyvenu“

Piktnaudžiavimas vaiko teisėmis

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Piktnaudžiauja	Pagarbos stokojimas	6	„apsistumdo, lenda už eilės, ypač prieš mažesnius“ „atsikalbinėjimai prieš suaugusiuosius“ „ne visi auklėtojus gerbia“ „elgiasi negarbingai, įžeidinėja kitus“ „negerbia auklėtojų, juos keikia, kolioja“ „auklėtojus erzina“
	Taisyklių nesilaikymas	5	„išėina nepasiklausę“ „negrįžta laiku namo“ „nesilaiko drausmės“ „elgiasi negražiai“ „patys skriaudžia, o kai jiems ką nors negero padaro, skundžiasi iškart“
	Nesimokymas	4	„nenori mokytis, nors tai privaloma“ „daug problemų dėl mokslo, kad nesimoko, pamokų neruošia“ „nenori mokytis“ „per pamokas neklauso“
	Galių pervertinimas	5	„darys, ką jiems reikia daryti, kad pasirodytų kietesni“ „daro, kaip jiems patinka“ „aš galiu, man galima“ „jie yra vaikai ir jiems viskas leidžiama“ „niekas nebaudžia“
	Sveikatos netausojimas	2	„rūko viešose vietose“ „prigauna rūkančius, geriančius, apsvagia kartais“
Nepiktnaudžiauja	Atsakomybė prieš kitus	2	„turi visada pasisakyti, kad nereiktų jaudintis, kad žinotų, kur esi“ „stengiuosi elgtis taip, kaip norėčiau, kad su manim elgtųsi“
	Gero elgesio siekimas	4	„stengiuos paruošt viską“ „aš nepiktnaudžiauju“ „jei viską leistų, tai nepiktnaudžiaučiau, kaip tik klausyčiau“ „esu geras, nieko nedarau“

Vaiko asmeniniai nusizengimai	-	9	<p>„dėl namų darbų darymo, nes ne visada noriu, būna sunku“</p> <p>„esam varžomi, tai kaip tik stengiamės išsiplėšt“</p> <p>„stengiamės gauti, ko negaunam, ko negalim“</p> <p>„vyresni gali padėti, tai daugiau prašau, reikalauju“</p> <p>„visai nesinori pamokų ruošti, geriau su draugais ką nors paveikt“</p> <p>„esu negražiai kalbėjus su auklėtoju, bet paskui buvo gėda“</p> <p>„tingiu mokytis“</p> <p>„nelaiku parėjau namo nieko nepasakius“</p> <p>„susikolijau su auklėtoju“</p>
-------------------------------	---	---	--

Kas ir kur dažniausiai pažeidžia teises

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Mokykla	Vaikai	5	<p>„kažkokie nedraugiški būna“</p> <p>„klasiškai“</p> <p>„užgalioja kitus, pravardžiuoja stumdo specialiai“</p> <p>„vyresni užgaulioja“</p> <p>„tyčiojasi iš kitų“</p>
	Mokytojai	1	„nesugeba neužtikrinti tvarkos, pašaukia ir viskas“
Namai	Tėvai	3	<p>„negerai elgiasi, muša vaikus, kai ką nors padaro“</p> <p>„tai va vienintelis mano tėtis <...> namuose, bet dabar jau nebėra“</p> <p>„šeimose vaikus tėvai skriaudžia“</p>
Socialinė aplinka	Draugai	2	<p>„kieme <...> vyresni vaikai“</p> <p>„berniukai sėdėjo tam parke ir gėrė alų“</p>
	Nepažįstamieji	1	„pašaliniai asmenys“
Institucijos	VTA tarnyba	1	„sakėm, kad nenorim, bet niekas nekreipė dėmesio [vaikų nenorėjimas apsigyventi vaikų globos namuose – aut.past.]“
Vaikų globos namų bendruomenė	Socialiniai pedagogai	1	„kišasi per daug į mūsų asmeninį gyvenimą“
	Auklėtojai	2	<p>„nesirūpina, nevykdo savo pareigų“</p> <p>„kažkaip sunku čia tuose namuose, nėra ramybės pastoviai“</p>
	Vaikai	1	„mažesnius vaikus pastumia arba užlenda už mažesnio“
Nepažeidžia	-	-	<p>„šiaip su vaikais gerai sutariu, nesipykstu, nesimušam, neįžeidinėjam“</p> <p>„nelabai <...>. viską aš turiu, viską gaunu“</p> <p>„nėra buvę nieko panašaus“</p>

Patiriamos patyčios dėl gyvenimo globos namuose

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Būreliai	Neigiamas požiūris	1	„pažiūrėk, kaip atrodo, eik į tuos savo vaikų namus“
	Neigiamų emocijų sukėlimas	1	„nesmagu buvo, bet aš užsigrūdinus“
Mokykla	Išankstinis nusistatymas	2	„klasiškai kai paklausia, <...> toks jausmas, kad mes ten turėtumėm blogai gyvent“ „pavadino bename“
	Bendraamžių puolimas	2	„kai pradėdi už save pakovot, tai ir aprimsta“ „iš pradžių viskas namuose būna, o paskui pereina į mokyklą viskas“
	Nesupratingumas	1	„juokias iš mūsų <...>, dažnai primeni šitai [apie gyvenimą vaikų globos namuose – aut.past.]“
	Neigiamų emocijų sukėlimas	1	„nemalonu, jei nusileisi tai ir užsisėsi ant galvos“
Patiria, bet nesureikšmina	-	-	„normaliai čia viskas yra, ir pasirūpina, ir išklauso, gal net geriau nei pas kažkuriuos vaikus namuose“ „mums negėda dėl to, <...> bent jau stogą virš galvos turim“ „nekreipiau dėmesio“
Nėra patyrę	-	-	„kažko labai nesu susilaukus“ „kiek pamenu, tai ne“ „nepamenu“ „neteko dar nieko išgirsti“

Metodai, kurių pagalba vyksta supažindinimas apie vaiko teises

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Pokalbiai	6	„auklėtojai kalba apie tai“ „apie tai tiesiog yra kalbama“ „darom diskusijas“ „būna koks posėdėlis ir pasikalbam“ „kalbėjom apie toleranciją, auklėtoja dažnai primena“ „diskusijos, pokalbiai su socialiniais pedagogais“
Filmų žiūrėjimas	3	„esam kažkada žiūrėję filmą“ „žiūrėjom filmą <...>, aptarėm jį“ „kai rodo filmą, o ne pasakoja, žymiai įdomiau“
Prevenciniai renginiai	2	„daromi renginiai prieš smurtą, patyčias“ „buvo savaitė prieš patyčias, priminė, kokios teisės yra“
Valstybinės šventės	1	„švenčiam Lietuvos gimtadienį, Kovo 11-q, Sausio 13-q“
Akcijos	1	„būna pavasarį talkos, einam tvarkyt“
Pramoginiai renginiai	1	„pirmadienį važiuosim į tarmių koncertą, dainuosim pačios“
Specialistų atvykimas	2	„keli asmenys atėję“ „yra atvažiavę iš Vilniaus kažkokie žmonės, tai rodė filmą, aptarėm, daug pasakojo“

Buitinių įgūdžių mokymas	1	„šeimyna visa einam į virtuvę, daromės valgyt, pyragus kepam“
Nebūna	1	„grynai apie vaiko teises tai nelabai“

Vaikų dalyvavimas organizuojamuose renginiuose

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Reikia paskatinimų	1	„mokytojai liepia“
Kita veikla	2	„geriau pažaist kieme“ „geriau kažkur kieme kamuolį paspardyt“
Domina	4	„kitiems sakė įdomu“ „dažniausiai dalyvauju, nors nėra privaloma“ „su mielu noru dalyvauju, man įdomu pasiklausyt“ „šiaip tai noriu, man patinka“
Abejingumas	3	„dar nebuvo tokio renginio, kad mane sudomintų“ „kartais nelabai noriu“ „aš išvis nenoriu dalyvaut <...> tų teisių negaunam“

Globos namų darbuotojų baismės už nedrausmingą elgesį

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Baismės	„uždraudžia išeit išvis iš namų ribų, telefonus atima kuriam laikui“ „neleidžia prie kompiuterio“ „telefoną atima“ „broliui paskambina, paskundžia, o man tada kliūna“ „auklėtoja bara“ „bando drausmint“ „paskųs direktoriui“	7

Organizuojamų renginių naudingumas

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Naudinga	Naujų žinių suteikimas	4	„galima sužinot kažką naujo, ką gali panaudot savo gyvenime“ „visai įdomiai papasakoja“ „aplamai sužinai savo teises, daugiau galimybių kokių turi“ „gauni naujų žinių apie teises“
	Auklėjimas	3	„negalima kitų įžeidėt, nes tai skaudu“ „pamokantys“ „negalima iškart vertint, kai nežinai, kaip yra iš tikrųjų [rezultatai po filmo aptarimo – aut.past.]“
	Tautiškumo, pilietiškumo ugdymas	2	„kalbam, kaip svarbu branginti savo tėvynę, nes čia mūsų namai“ „moko, kad reikia saugot gamtą“
	Buitinių įgūdžių ugdymas	1	„mokomės, kaip ką reikia daryt [gaminant maistą – aut.past.]“
Nenaudinga	Abejonės	2	„jei reikia kažkokių žinių, pirmiausia gali kreiptis į auklėtojus, socialinius, internete gali rast“ „nemanau, kad galima tikėtis iš“

			<i>kažkur pagalbos“</i>
	Neveiksminga	4	<i>„aš ir taip viską žinau“ „nieko naujo neišgirstam“ „išeinu lauk, mane nervina tokios nesąmonės“ „vaikai kaip elgėsi, taip ir elgiasi“</i>

Vaikų nuomonės išklausymas dėl laisvalaikio organizavimo

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Nereaguoja	3	<i>„dažnai sakom, ką norim veikt <...>, bet neleidžia“ „daro kaip jiems patogiau ir pigiau“ „nėra pinigų visiems“</i>
Įtraukia	8	<i>„paprashom diskotekos penktadienį <...>, po to patys susitvarkom“ „vykdomi norai“ „patys auklėtojai ragina daryt“ „pasakom, ką norim veikt, pasitariam <...> dažniausiai ir įvykdo“ „gali pasišnekėt su suaugusiais, tau jie pasakys, patars kitaip kokį renginį padaryt“ „pasidomi, ko norėtumėm“ „patys auklėtojai prašo, kad pasakytumėm, ką norėtumėm veikti“ „visada galime išreikšti savo nuomonę“</i>
Išklauso, bet nereaguoja	3	<i>„išklausyt išklauso, bet ne visada įvykdo“ „ne visada sulaukiam to, ko norėtumėm, nes renginius dažniausiai organizuoja vyresni“ „dažnai, bet ne visada“</i>
Pervertinamos galimybės	1	<i>„patys prašom to, kas neįmanoma“</i>

Vaikų globos namų darbuotojai domėjimasis vaikų laisvalaikiu

Kategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Domisi	8	<i>„darbuotojai stengiasi rūpintis, einame į parodas“ „kai išvažiuoji pas globėjus, ką veikia, pasišneki, pajuokauji“ „paklausia kartais, ką nuveikėm“ „pasidomi, kai susirenkam visi vakare [auklėtojai – aut.past.], o socialiniai tik kartais, ne kiekvieną dieną“ „domisi, bet labai retai“ „auklėtojas nebent paklausia, kaip sekėsi“ „kartais netgi kartu <...> einam į lauką ir kartu žaidžia“ „laisvalaikiu domisi, tik mes kartais norėtumėm daugiau laisvės“</i>
Nesidomi	1	<i>„turi jie kitų reikalų, užtenka jiems ir taip to, ką mato, kaip elgiamės“</i>

Veikla mokykloje apie vaiko teises

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Teiginiai
Nevykdoma	-	2	„tokios pamokos nevykdomos“ „nevyksta, nebūna pamokėlių jokių“
Vykdoma	Renginiai	4	„panašiai kaip ir čia: talkos, valstybinių švenčių minėjimai“ „renginiai apie patyčias, apie sveikatą“ „apie patyčias, rūkymą ir narkotikų vartojimą, kad tai yra blogai ir kenkia mūsų sveikatai“ „labiausiai apie patyčias, bet kad jau atsidodo, kiekvienais metais“
	Pokalbiai	5	„per klasės valandėles kartais pakalba mokytoja, ypač jei kas nors atsitinka“ „pamokėlės per klasės valandėles apie sveiką mitybą, gyvenimo būdą“ „vyksta pamokos“ „mokykloj per klasės valandėles“ „per klasės valandėles kalbam apie elgesį, tie kurie dažniausiai neklauso“
	Vaidinės priemonės	1	„žiūrėjom filmą, daugiau būna nei čia namuose“

Socialinių pedagogų atsakymai

Socialinių pedagogų naudojami dokumentai, įstatymai apie vaiko teisių apsaugą

Vaiko teisių konvencija	6
Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas	4
Socialinių paslaugų įstatymas	4
Vaiko globos įstatymas	2
Civilinis kodeksas	2
Vaikų ir jaunimo socializacijos programa	2
Seimo ir vyriausybės nutarimai (dėl priemonių vaikų teisių apsaugai gerinti, prieš vaikų išnaudojimą)	2
Teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas	1
Profesinio mokymo įstatymas	1
Bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai	1
Konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje	1
Labdaros ir paramos fondų įstatymas	1
Krizių valdymo mokykloje tvarkos aprašas	1
Socialinės globos namų aprašas	1
Švietimo įstatymas	1
Konstitucija	1
Norminiai aktai, reglamentuojantys vaiko globą	1
Vaiko teisių deklaracija	1
Baudžiamasis kodeksas	1
Minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas	1
Administracinių teisių pažeidimų kodeksas	1
Vidaus tvarkos taisyklės	1
Socialinių darbuotojų pareigybių aprašas	1

Socialinių pedagogų dalyvavimas seminaruose

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Siunčia įstaiga	„siunčia įstaiga“ „dalyvauju įtakotas įstaigos“ „tiek siunčiama įstaigos“ „įstaiga pateikia pasiūlymus“ „kai siunčia įstaiga“ „kuriuos pasiūlo globos namų administracija“	6
Nedalyvauja	„pačiai domėtis trūksta laiko“ „jei būna mokami seminarai, kartais tenka atsisakyti, neužtenka lėšų“ „svarbu ar tai mokama, ar ne“ „dar neteko“	4
Dalyvavimas savo noru	„savo noru“ „tiek savo noru“ „savo noru“	3

Seminarų paskirtis

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Seminarų paskirtis	„apie vaikų teises ir švietimu“ „Vaikų ir tėvų santykiai vaikų globos namuose. Tėvų švietimas.“ „vaiko globos organizavimo klausimai ir socialinio darbo su šeima ypatumai“ „susijusių su vaiko globa, socializacija, vaiko teisėmis ir apsauga“ „susijusių su vaiko globa, tėvų, kurie neteko vaikų globos, psichologiją, kuriuose pristatomos naujos metodikos darbui vaikų globos namuose“ „dalyvavau vienuolikoje seminarų“ „kurie susiję su neformaliu vaikų švietimu, pvz., turizmo renginių organizavimas“ „apie tyrimų ataskaitas, kvalifikacijos kėlimo programos, bendravimą su vaiku ir jo šeima ypatumus“	8

Informacijos pakankamumas apie vaiko teises, jų ugdymą

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Informacijos apie vaiko teises užtenka	„yra užtekinai“ „pakanka informacijos“ „teorinių žinių pakanka“ „pakankamai“ „specialistai pateikia daug informacijos“ „pakankamai“ „sukauptau nemažą teisinių „žinių bagažą“	7
Informacijos apie vaiko teises trūksta	„galėtų atvažiuoti specialistai, prarastų diskusijas“ „praktinių patarimų, diskusijų yra labai mažai“ „tenka papildomai paieškoti“	3
Priemonės informacijai gauti	„įstatymuose“ „per televiziją <...> daug laidų apie vaiko teises“ „viską galima rasti internete“ „galima konsultuotis su VTA darbuotojais, <...> duotų patarimų“ „iš bendro išprusimo“ „iš studijų laikų“	9

	<p>„jei kas neaišku, galiu pasiklausti kitų kolegų“ „su kolegomis dažnai diskutuojam“ „rengiame pasitarimus, <...> su kitais vaikų globos namais, dalinamės patirtimi“</p>	
Savarankiškas informacijos ieškojimas	<p>„toks darbas reikalauja nuolat tobulintis“ „reikia nuolat ieškoti naujos informacijos“ „neišvengiamai, kai dirbi su vaikais“ „tenka dažnai pasidomėti įstatymais, nutarimais, sekti televizijos laidas“ „visada stebiu, jei vyksta kokie kursai ir nebrangūs“ „tenka įstatymus pavartyti, ir su kolegomis pasitarti, ir internete paieškoti“ „tenka, bet užtenka iš seminarų“ „paskaitau straipsnius <...> visada domiuosi įvykiais apie vaiko teisių pažeidimus“</p>	8

Dažniausiai pažeidinėjamos vaikų teisės

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Fizinis smurtas	<p>„juos tampo [vaikus – aut.past.]“ „smurtas tarp pačių vaikų“ „naudoja fizinį smurtą prieš silpnesnį“ „smurtas tarp pačių vaikų“</p>	4
Psichologinė prievarta	<p>„tėvai baugina vaikus“ „kenčia nuo bendraamžių patyčių“ „konfliktai tarp pačių vaikų ir vaikų bei auklėtojų“ „tarpusavio konfliktai“ „vaikai vieni kitus <...> įžeidinėja, tyčiojasi“ „vienas kitą pravardžiuoja“ „patyčios“</p>	5
Saugumo neuztikrinimas	<p>„nėra apšviesta, nėra sutvarkyti takai [sąlygos nueiti į mokyklą – aut.past.]“ „nesijaučia saugūs“</p>	2
Laisvės suvaržymas	<p>„neturi pakankamai laisvės“</p>	1
Atskyrimas nuo šeimos	<p>„negali augti su tėvais, savo namuose, negauna tėviškos meilės“ „paimtas iš šeimos jis netenka tėvų meilės“</p>	2
Asmeninės erdvės pažeidimas	<p>„vaikai gyvena po keturis asmenis <...> kyla daug konfliktų“ „trūksta privatumo“</p>	2

Pagalbos gavimas iš kitų įstaigų, dažnumas

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Dažnai sulaukia	<p>„pagalbos sulaukiame“ „tarpžinybinis bendradarbiavimas vykdomas operatyviai“ „dažniausiai sulaukiam“</p>	3
Kartais	<p>„visada sulaukti pagalbos nepavyksta“ „ne visada laiku <...> sprendžiame savo jėgomis, visa namų bendruomenė“ „kartais tenka palaukti“ „jei nesulaukiame ar tiesiog negali padėti, kreipiamės kažkur kitur“</p>	4
Trūksta darbuotojų	<p>„trūksta psichologo pagalbos“ „trūksta psichologo <...> kvalifikuotojo darbuotojo“</p>	2
Sprendžia patys	<p>„stengiamės išspręsti patys“</p>	1

Pažeidimai, dėl kurių dažniausiai kreipiasi vaikai į socialinius darbuotojus

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Psichologinis smurtas	<p>„dėl patyčių“ „patyčios“ „diskriminacija“ „dėl patyčių, diskriminacijos“ „vis dar tyčiojasi vieni iš kitų“ „patyčios“ „užgauliojimai“ „pradedant patyčiomis“ „diskriminacija“ „patyčių“ „pasitaiko patyčių“ „dėl patyčių“ „patyčios, diskriminacija“</p>	13
Gyvenamoji aplinka	<p>„gyvenimo sąlygų“ „triviečiame kambaryje gyvena rūkanti, alkoholį vartojanti mergina“ „nepatinka gyvenimo sąlygos“ „vaikai norėtų turėti savo atskirą kambarį“</p>	4
Mokymosi sunkumai	„pamokų ruošos“	1
Laisvalaikis	„renginių“	1
Sveikatos žalojimas	<p>„pasitaiko smurto atvejų“ fizinio smurto fizinio smurto panaudojimas mokykloje, namuose smurtaujančių vaikų „smurtavimu“</p>	
Bendravimas	<p>„konfliktų“ „konfliktinių situacijų“ „dėl konfliktų su broliais ir seserimis, draugais“ „nesutarimų su mokytojais“</p>	4

Metodai padedantys vykdyti teisinį švietimą

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Žodiniai	<p>„rengiame pokalbius individualius ir grupinius“ „rengiame diskusijas“ „vedu pokalbius, diskusijas, kultūrinius renginius“ „individualūs pokalbiai, grupiniai užsiėmimai, projektinės veiklos“ „vyksta pokalbiai“ „bendraujame asmeniškai kviesdami į pokalbius“ „įvairūs pokalbiai, aptarimai, diskusijos, anketos, testai“ „elgesio aptarimai“</p>	8
Vaizdinės priemonės	<p>„rodome filmus <...> apie toleranciją <...> reikia stengtis mokytis“ „iškabinti lankstinukai <...> užrašytomis teisėmis“</p>	2
Ugdomieji	<p>„socialinio ugdymo pamokėlės“ „individualūs užsiėmimai“ „vasarą rengiame ekskursijas, žygius“ „pamokėlės“</p>	3
Patirties perteikimas	<p>„esam pasikvietę specialistų „bendraujame su policijos pareigūnais, vaikų teisių apsaugos tarnybomis, organizuoju prevencinį darbą“ „kartą per mėnesį kviečiame psichologą“</p>	3

Įstaigos, su kuriomis bendradarbiauja socialiniai pedagogai

Švietimo įstaigos	7
Vaiko teisių apsaugos tarnyba	6
Policija	8
Paramos organizacijos	3
Sveikatos priežiūros įstaigos	7
Pedagoginė, psichologinė tarnyba	1
Socializacijos centrai	1

Vaikų ir tėvų bendravimo galimybė

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Galimybių bendrauti suteikimas	<p>„sudaromos“ „gali matytis su savo vaikais“ „sudaromos visos galimybės bendrauti“ „reikalui esant sudarome galimybę matytis“ „telefonu, internetu, laiškais“ „vaikai skatinami <...> raginame tėvus“ „vaikai gali bendrauti telefonais“ „nuvykti pas artimuosius yra apribotos galimybės, nes taupomos lėšos kurui“</p>	8
Tėvų bendravimas su vaikais	<p>„labai retai apsilanko“ „iš trylikos vaikų šeimoje, turime tik vieną šeimą, kurios tėvai lanko“ „iš tėvų iniciatyvos sulaukiame nedaug“ „per metus kokius du kartus daugiausiai“ „nedaug tėvų ar kitų šeimos narių atvyksta“ „labai retai <...> nesidomi savo vaikų gyvenimu, neskambina“ „vaikai labai laukia savo artimųjų <...> tėvai greit užmiršta savo vaikus“ „reti tie susitikimai būna“ „tėvai gailisi <...> lankosi kartą per savaitę“ „ir kas mėnesį, ir porą kartų per metus“ „vaikai rodo didesnę iniciatyvą“</p>	11

Socialinių pedagogų taikomos priemonės pamačius konfliktus, teisių pažeidimus

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Konfliktų sprendimas	<p>„rengiame individualius, grupinius pokalbius“ „individualūs, grupiniai motyvaciniai pokalbiai“ „stengiuosi išsiaiškinti konflikto priežastis“ „išsiaiškindamas priežastis, įgyvendindamas konfliktų sprendimus“ „individualiai bendrauju su vaiku <...> kartu sprendžiame <...> ar reikalinga kitų darbuotojų, specialiųjų pedagogų ar darbuotojų pagalba“ „kalbamės įvairiomis temomis, socialinio ugdymo pamokėlės“ „bandau išsiaiškinti konflikto priežastis“ „bendrauju su vaikais individualiai“ „individualūs pokalbiai <...> grupiniais pokalbiais“ „pasitelkiame kitus institucijos darbuotojus“ „bandome išsiaiškinti situaciją ir spręsti“ „padedu vaikams užtikrinti saugią gyvenimo vietą“</p>	12
Drausminimo priemonės	<p>„taikome atitinkamas nuobaudas“ „tenka rašyti tarnybinius pranešimus, kviešti policiją“</p>	4

	<i>„naudoju drausminimo priemones, žodinius išpėjimus“ „sulaikau kišenpinigius, nesudarau galimybių dalyvauti jose [išvykose – aut.past.]“</i>	
--	--	--

Metodai vaiko teisių ugdymo vykdymui

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Pokalbiai	<i>„rengiame diskusijas užsiėmimus“ „aptariame“ „organizuoju diskusijas“ „daug kalbame, rengiame diskusijas, dalyvaujame projektinėje veikloje“</i>	4
Stebėjimas	<i>„filmų peržiūrą“ „žiūrime filmus <> diskutuojame“ „žiūrime filmus <...> aptariame „ „parodo filmų apie patyčias, paauglių tarpusavio santykius žiūrime „filmus arba analizuojame konkrečių situaciją“ „peržiūrėjus filmą aptariame <...> vedame diskusijas“ „kino filmai <...> aptarti viską <...> nebūtų tik žiūrėjimas rengiame diskusijas po filmų peržiūrų“</i>	7
Dalyvavimas	<i>„rengiame parodas, vaikai parodo savo talentus“ „organizuoju vaidybinius užsiėmimus“ „sugalvojame vaidinimus“ „pažymint įvairias datas: AIDS, Tarptautinė vaikų gynimo, nerūkymo dienos“</i>	4
Ekskursijos	<i>„organizuojamos ekskursijos į kalėjimo izoliatorių <...> Šiaulių Respublikinės ligoninės muziejuje“</i>	1
Renginiai	<i>„darėme renginių apie sveiką gyvenimą <...> kaip svarbu aktyviai judėti, sportuoti, apie nesveiką maistą“ „renginius patyčių, tinkamo elgesio, saugaus elgesio temomis“</i>	2
Pratybos	<i>„per socialinio ugdymo pratybas“</i>	1

Socialinių pedagogų nuomonė apie vaikų piktnaudžiavimą savo teisėmis

Kategorija	Teiginiai	Teiginių skaičius
Nepagarba aplinkiniams	<i>„negerbia kitų teisių ir gero vardo“ „atsikalbinėja ir nesiskaito su auklėtojais“ „negerbia savęs ir kitų „ „ilgai ginčijasi, kad to nedarys, jiems neprivailoma“ „nepagarba auklėtojams, socialiniams darbuotojams ir pedagogams“</i>	5
Netinkamos elgesio normos	<i>„kenkia visuomenei“ „negerbia savo aplinkos“ „bando gąsdinti“ „nenori tinkamai ir kultūringai elgtis“ „vagiliauja“ „savavališkai pasišalina iš vaikų namų“</i>	6
Nenoras mokytis	<i>„nenori mokytis „nenori mokytis“ „piktnaudžiauja mokslu“</i>	3
Kenkia savo sveikatai	<i>„nevertina gydymo“ „rūko, vartoja energetinius gėrimus, alkoholį, nesveika mityba“ „vartoja alkoholį, rūko“</i>	3

Neatsakomybės jausmas	„ne visada atsako už savo veiksmus“ „bando išsisukti nuo įpareigojimų“ „nevertina gyvenimo sąlygų“	3
Savęs pervertinimas	„viską gauti, o ne pelnyti [vaikai siekia – aut.past.]“ „nelavina savo asmenybės ir sugebėjimų“ „savo laisve“	3
Manipuliavimas	„prašo, kad nupirktumėm naujausius telefonus ar kitokius madingus daiktus“ „vaikai yra išklusomi, <...> socialiniai pedagogai – ne“	2

Vaikų dalyvavimas renginiuose

Kategorija	Teiginiai	Skaičius
Neverčia	„jei matome, kad jiems tikrai neįdomu, neverčiame“ „nėra nieko privalomo“	2
Dalyvauja paskatinti	„reikalingi paskatinimai, paraginimai“ „konkretus įpareigojimas per renginį <...> ruošiasi iš anksto, domisi, renka medžiagą“ „kartais reikia paskatinių“ „paskatinimai visada padeda“ „dažniausiai reikia paskatinių, dovanėlių“ „reikalingi tam tikri paskatinimai“ „stengiamės visada paskatinti“ „labiau susidomi <...> kai nors atvyksta iš kitos aplinkos“ „duodame jam kažkokios veiklos, kad nedykaduoniautų [jei nenori dalyvauti renginyje – aut.past.]“ „sudominti nėra lengva“	10
Nedalyvauja	„nesidomi namuose organizuojama veikla, joje nedalyvauja“ „dalyvauti nenori tokie vaikai, kurie linkę pažinėti taisykles“ „dalyvauja nenoriai, aiškindami, kad viską žino“	3
Dalyvauja	„vaikų, kuriems viskas įdomu <...> maža grupelė“ „geranoriškai dalyvauja nelinkę nusižengti taisyklėms, kitus reikia raginti“ „dalis aktyviai <...> kiti yra pasyvūs“ „vaikai patys nelabai rūpinasi kažko išmokyti, perimti mūsų teikiamą patirtį, jie įpratę, kad jais rūpinamės, o patys užmiršta, kad reikia imtis atsakomybės“	4
Vaikų pasiūlymai	„kurie susiję su sportu, gamta, turizmu [renginiai – aut.past.] <...> per šias sritis ir reikėtų ugdyti vaikus“ „mes paklausiamo <...> sulaukiame nemažai pasiūlymų“	2

Renginių naudingumas vaikams

Kategorija	Teiginiai	Skaičius
Vaikų elgesio korekcija	„stengiamės, kad vaiko elgesys pasikeistų, nebūtų piktybiški, konfliktiški“ „jei matome, kad vaikas elgiasi geriau, manome, kad renginiai duoda naudos“ „matome vaikų elgesyje, ar jie tampa supratingesni ir elgiasi taip, kaip mokome [grįžtamasis ryšys – aut.past.]“	3
Naujų žinių perdavimas	„įgyja naujų žinių, tik ne visi stengiasi jas pritaikyti savo praktikoje“ „vaikai gauna įvairios informacijos“	2
	„kad tai būtų ne tik informacija, bet tai taptų įgūdžiu, gyvenimo būdu“	1
Neduoja naudos	„arba sugeba ją įsisavinti, arba praleidžia pro ausis [gautą“	2

	<i>informaciją – aut.past.]“ „pakalbiname vaikus apie praėjusį renginį <...> nedaug ką gali pasakyti“</i>	
Sunkumai organizuojant renginius	<i>„nepakanka darbuotojų <...> užimti vaiko laisvą laiką“ „perauklėti neįmanoma, nes daug įtakoja aplinka ir bendraamžiai“ „trūksta ir darbuotojų tam, ir laiko, ir lėšų“ „norėtųsi kažkur nusivežti, kažką parodyti, tačiau nėra tam lėšų“ „nėra galimybių organizuoti vaikams įdomesnių renginių, trūksta darbuotojų [dėl menkos materialinės bazės – aut.past.]“ „norėtųsi daugiau bendradarbiavimo su kitais vaikų globos namais <...> galėtume keistis savo patirtimi ir efektyviau spręstume išskylančias problemas“</i>	6
Grižtamasis ryšys	<i>„per vaikų elgesį <...> kaip įsisavino tai, ką išgirdo“ „kokį elgesį matome, ką reiktų jiems priminti“</i>	2
Renginių organizavimo dažnumas	<i>„į mėnesį kartą“ „organizuoju planuotai arba pagal susidariusią situaciją“ „pagal galimybes <...> kuo dažniau“ „organizuojami nuolat“ „nedažnai“ „nėra dažnai organizuojami“ „stambesni renginiai – 2/3 kartus per metus“ „per mėnesį kartą, būna ir rečiau“ „didesni renginiai kokius du kartus į pusmetį“</i>	9

Socialinių darbuotojų indėlis vaiko teisių užtikrinimui, vykdymui

Kategorija	Teiginiai	Skaičius
Pagalbos suteikimas	<i>„kiekvienas darbuotojas nori padėti“ „padėti stengiasi visi ir visada <...> esame artimiausia vaikų aplinka“ „pagalba teikiama visada ir iškart“</i>	3
Patirties perdavimas	<i>„ieškome naujos informacijos <...> perduodame vaikams“</i>	1
Vaiko auklėjimas	<i>„išugdyti asmenybę ir juos paruošti savarankiškam gyvenimui [tikslas – aut.past.]“</i>	1
Darbuotojų bendradarbiavimas	<i>„vyksta bendradarbiavimas tarp visų įstaigoje esančių padalinių“ „trūksta bendradarbiavimo iš kai kurių darbuotojų“ „darbuotojų bendradarbiavimas galėtų būti didesnis“ „darbuotojai noriai bendradarbiauja“ „darbuotojai tariaisi vieni su kitais <...> kartu aptarti ir spręsti“ „visi darbuotojai bendradarbiauja“</i>	6
Darbuotojų atsidavimas	<i>„žiūri labai atsakingai ir stengiasi daugiau nei gali“ „visapusiškai prisideda prie vaiko gerovės užtikrinimo, saugo juos ir globoja“</i>	2

Veikla ruošianti vaikus savarankiškam gyvenimui

Kategorija	Teiginiai	Skaičius
Savarankiškos asmenybės ugdymas	<i>„ugdome savivertės ypatumus, buitinius, socialinius įgūdžius“ „veikla nukreipta vaiko paruošimui sėkmingai integruotis į visuomenę“ „privalo gerbti aplinkinius <...> kai išeis iš globos namų, jie privalės elgtis su kitais pagarbiai“ „atsispindi vaikų ruošimas savarankiškam gyvenimui [socialinių darbuotojų teminiuose mėnesiniuose planuose – aut.past.]“ „tinkamai ruošiami, mokomi įvairių socialinių įgūdžių <...> suteikiamos</i>	5

	<i>sqlygos“</i>	
Buitinių įgūdžių mokymas	<i>„darome vakarones <...> patys gamina maistą“ „mokomi <...> kaip tvarkytis namuose, kaip gaminti maistą, kaip skalbti“ „kasdieninė veikla, praktiniai užsiėmimai“ „savo gyvenamosios erdvės priežiūra, skiriant įvairias užduotis“ „tos pačios namų ruošos užduotys, įpareigojimai“ „kulinariinių žinių bei amatų [išmoksta mokykloje – aut.past.], buitinių įgūdžių [globos namuose – aut.past.]“</i>	6
Pagalbos teikimas	<i>„auklėtojai duoda patarimų“ „vykdomi projektai, kalbama grupėse bei individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno poreikius“</i>	2
Tautiškumo ugdymas	<i>„minimos valstybinės šventės <...> puoselėtų pagarbą tėvynei <...> išugdyti pilietiškumą“ „įvairių švenčių šventimas</i>	2
Tolerancijos ugdymas	<i>„atitinkamų filmų žiūrėjimas apie patyčias, smurtą“</i>	1